

SBORNÍK

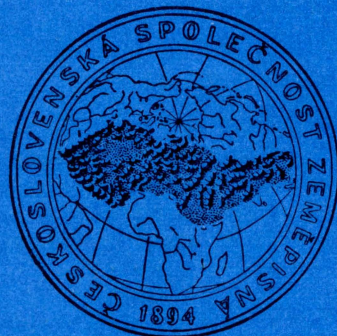
ČESKOSLOVENSKÉ SPOLEČNOSTI

ZEMĚPISNÉ

ROČ. 81

2

ROK 1976

ACADEMIA

SBORNÍK ČESKOSLOVENSKÉ SPOLEČNOSTI ZEMĚPISNÉ
ИЗВЕСТИЯ ЧЕХОСЛОВАЦКОГО ГЕОГРАФИЧЕСКОГО ОБЩЕСТВА
JOURNAL OF THE CZECHOSLOVAK GEOGRAPHICAL SOCIETY

Redakční rada:

JAROMÍR DEMEK, VLASTISLAV HÄUFLER, RADOVAN HENDRYCH, VÄCLAV KRÄL (vedoucí redaktor), JOZEF KVITKOVIČ, MIROSLAV MACKA, LUDVÍK MIŠTERA, FRANTIŠEK NEKOVÄŘ, MILOŠ NOSEK, PAVOL PLESNÍK, JOSEF RUBÍN (výkonný redaktor)

OBSAH

(Toto číslo je věnováno XIII. sjezdu československých geografů v Plzni 30. 6.—4. 7. 1975)

M. Nosek — J. Deme k: Naše geografie 1972—1975	89
M. Nosek: Zpráva o činnosti ČSSZ za období 1972—1975	104
L. Mištera: XIII. sjezd československých geografů v Plzni	116
P. Jagoš: Geografie — předmět v popředí společenské praxe	129
M. Cipro: Ministerstvo školství vítá spolupráci s geograf y	130
E. Kopáček: Plzeň vítá — opět po 40 letech — sjezd československých geografů .	132
J. Wiendl: Zeměpis jako předmět politické výchovy	133
J. Machyček: Úkoly školské geografie	135
L. Mištera: Zeměpis ve výchovně vzdělávacím systému	138
V. Voráček: Ochrana a tvorba životního prostředí	142
Z. Hoffmann: Sekce ekonomické a regionální geografie na XIII. sjezdu čs. geografů	151

SUMMARY OF THE ARTICLES IN THIS NOMBRE

J. Deme k — M. Nosek: Czechoslovak Geography in the Intercongress Period . .	154
M. Nosek: Report on the Activity of the Czechoslovak Geographical Society . . .	154
L. Mištera: The XIII th Congress of Czechoslovak Geographers in Plzeň	154
P. Jagoš: Geography as a Subject of Much Importance in Social Intercourse . .	154
M. Cipro: The Ministry of Education Welcomes the Cooperation with the Geographers	154
E. Kopáček: Plzeň Welcomes — after 40 Years — the Congress of Czechoslovak Geographers	155
J. Wiendl: Geography as a Subject of Political Education	155
J. Machyček: The Aims of the School Geography	155
L. Mištera: Geography in the Education System	155
V. Voráček: Protection and Formation of the Life Environment	155
Z. Hoffmann: The Section of the Economic and Regional Geography at the 13 th Congress of the Czechoslovak Geographers in Plzeň	156

SBORNÍK

ČESKOSLOVENSKÉ SPOLEČNOSTI ZEMĚPISNÉ

ROČNÍK 1976 ● ČÍSLO 2 ● SVAZEK 81

MILOŠ NOSEK — JAROMÍR DEMEK

NAŠE GEOGRAFIE 1972—1975

1. Úvod

V uplynulém období nadále stoupal význam geografie ve světovém měřítku. Je dnes nesporné, že větší váha geografie jako vědy z velké části souvisí s problémy zhoršování životního prostředí lidské společnosti a hrozícím vyčerpáním přírodních zdrojů.

Široká veřejnost si stále více uvědomuje, že existence, rozvoj a budoucnost lidstva závisí na zdrojích soustředěných v tenké slupce na povrchu naší planety, kterou obvykle nazýváme krajinou sférou. Je stále patrnější, že zdroje krajinné sféry jsou vyčerpatelné. Velký význam pro život na Zemi má výměna hmoty a energie mezi jednotlivými složkami krajinné sféry. Činnost lidské společnosti vedla v různých částech naší planety k vyčerpání různých přírodních zdrojů a k narušení rovnováhy v oběhu hmoty a energie. Ekonomické využívání je dnes jedním z předních úkolů lidstva. Přitom přírodními zdroji jsou dnes nejen nerostné suroviny, ale i voda, vzduch a krajina jako celek.

Úkoly, které stojí před lidstvem při tvorbě optimálního životního prostředí a zajištění budoucího vývoje, jsou neobyčejně složité, neboť i vztahy mezi přírodou a společností v kulturní krajině se stávají stále složitějšími. Zkušenost ukázala, že při řešení těchto problémů nedostačuje odvětvový přístup, naopak je třeba se snažit o maximálně komplexní — systémový přístup. O systémový přístup k řešení aktuálních otázek vztahu přírody a společnosti se snaží dnes řada věd — biologie, architektura, hygiena, lesnictví, věda o státu a další.

Je však jediná věda, která má přímo ve své definici studium vztahu přírody a společnosti v prostoru a čase — a to je geografie. Je potěšitelné, že geografie v posledních letech stále více využívá této skutečnosti a stále více se uplatňuje při řešení problému. V samotné geografii, pak tento vývoj vyvolává změny, které vedou k zesílení směru v geografii, který sovětský vědec akademik I. P. Gerasimov nazval konstruktivní geografii.

2. Hlavní řešené problémy

Problémy s narušením životního prostředí naší socialistické společnosti se projevují i u nás. Je proto pochopitelné, že kolektivy geografů se v uplynulém období zabývaly různými aspekty životního prostředí. Potěšitelný je komplexní přístup našich geografů k řešení otázek životního prostředí.

Základní výzkum na úseku životního prostředí byl v uplynulém období v rámci Státního plánu základního výzkumu soustředěn do stěžejního úkolu II-5 Regionální klasifikace zdrojů geosféry.

Na rozdíl od uplynulého období se stále více geografů soustřeďovalo na výzkum tohoto úkolu, v němž byly řešeny problémy životního prostředí v rámci celé ČSR. Studie kolektivu pracovníků GÚ ČSAV „Životní prostředí ČSR“ vydaná v souboru Studia geographica GÚ ČSAV byla rychle rozebrána a nyní se připravuje druhé vydání v SNP. Metodicky mají značný význam regionální studie otázek životního prostředí ve vybraných oblastech zejména v územích nyní nebo perspektivně ohrožených hospodářskou činností. Jsou to studie geografů o oblasti SHR, Ostravska, Břeclavska, Znojemska a dalších oblastí. Tyto studie zpracovávané kolektivy geografů jsou závažnými příspěvky k rozvoji teorie geografie a současně mají i praktický význam.

Značný pokrok pozorujeme i v odvětvových studiích. V geomorfologii je to zvýšená pozornost věnovaná studiu současných reliéfových pochodů, zejména plošné a stržové eroze a jejího antropogenního ovlivnění. Probíhalo geomorfologické mapování v měřítku 1:200.000 v jednotlivých oblastech (Krušné hory, Šumava, jz. okraj Českého středohoří a přilehlá oblast Dolnooharské tabule aj.). V meteorologii, klimatologii a hydrologii zaslouží pozornost zejména výzkumy Hydrometeorologického ústavu, a to zvláště se zaměřením na problémy mezní vrstvy atmosféry a znečištění ovzduší a topoklimatu. Geografové rozpracovávají i otázky mezoklimatického mapování a klimatické rajonizace.

Značná pozornost je věnována vztahu srážkových a odtokových poměrů k synoptickým situacím v ročním chodu a časovým a prostorovým změnám hydro-meteorologických jevů. V hydrologii je pozornost věnována ochraně podzemních vod i otázkám znečištění vod, zejména odpady ze zemědělské výroby. V biogeografii probíhá mapování v měřítku 1:200 000. V tisku jsou mapy geografického rozšíření půd v měřítku 1:200 000.

V ekonomické geografii byla zakončena ekonomickogeografická rajonizace území ČSR. Pozornost je věnována i otázkám hodnocení vývoje socio-ekonomické regionální struktury a perspektivním předpokladům této struktury. Vyzkoušena byla i konkrétní aplikace zejména na území severních Čech. Ekonomicko geografické studie v západních Čechách řešily otázky strukturalizace průmyslu a ekonomickogeografické vztahy mezi pivovarským průmyslem a pěstováním ječmene a chmele. Významná je studie zemědělství východních Čech a Hornomoravského úvalu. Stále více jsou v popředí pozornosti ekonomických geografů problémy geografie služeb a turizmu. Výsledky úkolů Státního plánu základního výzkumu jsou využívány v aplikacích při řešení úkolů státního plánu technického rozvoje. V Geografickém ústavu ČSAV se řeší úkol P 16-161-012 „Systém komplexní ochrany SHR a přilehlých oblastí před znečištěním“. Aplikovaná geografie zaujímá jedno z čelních míst v pracích Státního ústavu pro územní plánování „Terplán“. Člověk, jeho potřeby, podmínky jeho života a jeho hospodářské činnosti, využívání potenciálu území při zachování jeho obytných vlastností, ochrana přírodního (životního) prostředí tvoří hlavní náplň studijních a projektových plánů Terplánu. V rámci úkolu P 16 pracují ve Výzkumném ústavu výstavby a architektury na řadě důležitých úkolů i geografové.

Výsledky práce našich geografů na úseku životního prostředí jsou využívány i v rámci úkolu RVHP „Vypracování opatření pro ochranu přírody a přírodních zdrojů“, v kterém se spojily socialistické země k vypracování konkrétních opatření pro ochranu a tvorbu životního prostředí vyspělé socialistické společnosti. Geogra-

fové ČSSR v rámci tohoto úkolu RVHP koordinují činnost geografů NDR, PLR, SSSR, MLR, BLR a Jugoslávie. Naši geografové zkoušejí metody mezinárodní spolupráce geografů socialistických zemí. Právě v červnu 1975 pracovala na Ostravsku při studiu otázek životního prostředí komplexní expedice geografů socialistických zemí. Na ni budou navazovat obdobné expedice na území ostatních zemí, aby v roce 1980 vyvrcholily ve společné „Metodice ekonomického a vněko-
nomického hodnocení vlivu hospodářské činnosti na prostředí“ a v doporučení vládám států RVHP.

Zvláštní význam pro geografii má kartografická tvorba a kartografická teorie. Mapa je specifický typ modelu, který je právě pro geografii charakteristický. Jde o zvláštní případ formalizovaného jazyka, jehož rozsáhlé používání v geografii způsobilo, že geografové dlouho nepocítovali intenzivní potřebu používat jiných typů formalizovaných sdělení. Rozvoj tematického mapování v posledních letech ještě více zvýraznil význam map při zpracování velkého množství geografických údajů. V minulé pětiletce geografové v rámci úkolu Státního plánu základního výzkumu nahromadili velké množství údajů, které jsou nyní postupně zpracovávány v tematických mapách, zejména měřítka 1:200 000 a 1:500 000. V SSR geografové pod vedením Geografického ústavu SAV připravují velký národní atlas Slovenska. V ČSR zatím vycházejí jednotlivé mapy, které můžeme vidět na výstavě. Připraven je projekt nového Atlasu ČSSR s mapami v měřítku 1:500 000.

V rámci spolupráce geodetických služeb socialistických zemí byla geodetickými a kartografickými službami socialistických států vyhotovena Mapa světa 1:2,5 mil. Na doporučení mezinárodní redakční rady byla v ČSSR zpracována studie o využití mapy pro tematické mapování. Na základě této mapy je v Geografickém ústavu ČSAV v rámci činnosti Komise geomorfologického výzkumu a mapování Mezinárodní geografické unie (IGU) redigována Mezinárodní geomorfologická mapa Evropy 1:2,5 mil., kterou s podporou UNESCO vydá Kartografie n. p. Naši kartografové věnují zvýšenou pozornost modernizaci kartografických výrobků, zejména mapám zpracovaným na transparentních fóliích. Je připravován jednotný informační systém geodézie a kartografie.

MNO připravuje pro služební potřebu nové vydání velkého Atlasu světa.

Kartografie plní — i když se značnými problémy a potížemi — svoje úkoly při zajištění map pro výstavbu i veřejnost.

Významných výsledků v posledním období dosáhla Názvoslovná komise při Českém a Slovenském úřadu geodetickém a kartografickém. Geografické názvosloví má nejen vědecký, ale i značný politický význam. Setkáváme se s ním v každodenním životě — v novinách, rozhlase, televizi. Je třeba konstatovat, že v geografickém názvosloví našeho státu a zejména v exonymech — tj. geografických názvech v zahraničí máme velké nedostatky. Geografické názvosloví je mezinárodně upraveno usneseními I. a II. konference OSN o geografickém názvosloví v Ženevě a Londýně. Skutečností je, že však nemáme žádný závazný předpis pro úpravu domácího názvosloví a naprostou nejednotnost v exonymech. Teprve od roku 1971 Názvoslovné komise postupně zavádějí pořádek, zejména na Slovensku bylo dosahnuto již určité standardizace v názvech. Na druhé straně však nejsou našimi organizacemi dodržovány zásady OSN, k nimž naši představitelé připojili svůj podpis. Schválené názvy je pak třeba důsledně dodržovat. Bohužel ani tak závažná díla jako je velká československá encyklopedie připravovaná Encyklopedickým ústavem ČSAV v Praze nedodržují platné normy. Standardizace geografických názvů je proto jedním z hlavních úkolů geografů.

Čeští a slovenští geografové se v poslední době rovněž zapojili do společného programu socialistických zemí Interkosmos, zejména do problému výzkumu Země a Vesmíru. V tomto významném úseku jsme však zatím pouze na počátku.

Rozvoj geografických pracovišť ČSAV a vysokých škol

V uplynulém období došlo jen k pomalému růstu Geografického ústavu ČSAV, což souvisí s celkovou kádrovou a personální stagnací v ČSAV. Přes omezené možnosti však bylo v GÚ ČSAV dokončeno postupné vybavení řadou specialistů a zejména došlo k rozvoji přístrojového vybavení.

Na vysokých školách došlo k řadě úmrtí vedoucích kádrů, z nichž je třeba zejména uvést prof. dr. K. Kuchaře, doc. Vránu a doc. Šlampa.

Vědecké konference a semináře

V uplynulém období vědecká pracoviště uspořádala řadu významných konferencí. Největší byl mezinárodní speleologický kongres v Olomouci uspořádaný Palackého univerzitou. Kongres byl i osobním úspěchem vědeckého sekretáře doc. Vl. Panoše CSc. Pravidelně každý rok pořádal Geografický ústav ČSAV zasedání IGU Komise geomorfologického výzkumu a mapování pod vedením předsedy komise doc. dr. Jaromíra Demka, DrSc. KU pokračovala v pořádání úspěšných československo-polských seminářů.

V Brně bylo katedrou geografie s úspěchem uspořádáno sympozium na paměť umučených učitelů přírodovědecké fakulty UJEP prof. Koláčka, prof. Říkovského a doc. Hrudičky spojené s odhalením pamětní desky těmto mučedníkům v říjnu 1972.

Ve dnech 19.—23. 2. 1973 uspořádal GÚ ČSAV v Orlové Symposium RVHP o ekonomickém vlivu člověka na přírodu.

Významnou geografickou akcí byl 2. sjezd zeměpisců západočeského kraje v červnu 1973 v Plzni s celostátní účastí, na němž proběhla jednání v sekci ZDŠ, v sekci gymnázia, v sekci modernizace vyučování a v sekci regionální geografie.

Největší akcí naší Společnosti byly v roce 1974 oslavy 80. výročí založení Společnosti spojené s vědeckým symposiem, zaměřeným na problematiku životního prostředí a výchovy k životnímu prostředí za účasti zástupců geografických společností SSSR, PLR, MLR a NDR.

Celostátní charakter měla také dvoudenní Geografická konference uspořádaná k 30. výročí osvobození katedrou geografie přírodovědecké fakulty UJEP; zabývala se převážně tematikou životního prostředí a aplikacemi geografie v praxi. Katedra geografie s jihomoravskou pobočkou a studentským odborem pobočky uspořádala tři semináře s problematikou životního prostředí.

V roce 1974 uspořádal obor geologických a geografických věd PF UJEP seminář k Engelsově dialektice přírody a v roce 1975 katedra geografie téže fakulty geografickou sekci 4. ideologicko-metodologické konference PF UJEP za hojné účasti pracovníků z geografických pracovišť celé republiky.

Stagnace školské geografie

Zatímco vědecká geografie zaznamenala v podstatě další rozvoj, nedošlo nejen k rozvoji školské geografie, nýbrž naopak došlo k dalšímu prohlubování propasti, která vznikla mezi vědeckou a školskou geografii, na což bylo už upozorněno na československém sjezdu ČSSZ.

Nejde v podstatě o zcela novou problematiku. Na nedostatky školské geografie a na prohlubující se její krizi upozorňovali někteří geografové již od konce padesátých let v souvislosti s tím, jak geografie pronikala do praxe a stávala se stále více pomocníkem socialistického budování. A to tehdy nebyly ještě žhavé otázky životního prostředí a nové nazírání na geografické prostředí a na krajinu, jak ho přineslo systémové a modelové paradigma.

Problémy s přípravami přestavby školství v oblasti geografie

I když má větší smysl napravit chyby a nedostatky, které jsou jednou z příčin odstavování geografie v systému škol 1. a 2. cyklu na vedlejší kolej, než se podrobně zabývat příčinami, které na toto místo geografii dovedly, přece je třeba některé momenty tohoto dosud neblahého vývoje připomenout, protože v podstatě dosud trvají. Patří sem především malá schopnost odpovědných geografických orgánů a pracovníků obhajovat význam geografie v ideovém, politicko-výchovném a naukovém procesu školy a v soutěži s ostatními předměty. Tato obhajoba je ovšem obtížná, opírá-li se o takovou školskou geografii, jejíž obsah je deformovaný a zastarávající a tedy zjevně málo účinný pro plnění úkolů, které stojí před našim školstvím. Formální pak zůstává i řešení didaktických a ideologických otázek působení, vychází-li ze zastaralého pojetí předmětu. Odpovědní školští pracovníci nejevili a nejeví zájem o spolupráci v modernizaci geografie s vědeckými geografickými institucemi vysokých škol a akademií a možno říci, že až do 12. sjezdu ČSSZ nejevily o tyto otázky valný zájem ani uvedené instituce.

Oč v podstatě jde v školské problematice geografie je řečeno v tezích k jednání na tomto 13. sjezdu a v Memorandu ÚV ČSSZ, které jsou obsaženy ve Sborníku referátů „Zeměpis ve výchovně vzdělávacím systému“. V podstatě jde o všestrannou modernizaci geografie, o zdůraznění pozornosti na krajinnou sféru, na systémový výklad této sféry, na řešení vztahu systému přírodního prostředí a systému lidské společnosti v prostoru a čase, o zavedení problematiky životního prostředí do školské geografie a o využití tohoto mocného naukového potenciálu k formování komplexního vědeckého světového názoru a k formování komunistického přesvědčení mládeže.

Příprava nových osnov škol 1. a 2. cyklu

Naše ČSSZ a její školská komise se od počátku zabývala problematikou přestavby našeho školství a připravovala si koncepce v oblasti geografie, které by byly adekvátní cílům této přestavby, jak jsou formulovány v jednání červencového pléna ÚV KSC z roku 1973 a v dalších dokumentech, tj. komunistické výchově mládeže.

Proto také ÚV ČSSZ mohl zaujmout zdůvodněné negativní stanovisko k verzím návrhu osnov zeměpisu pro ZDŠ, které vypracoval dr. Jos. Doubrava a kolektiv a podat sám návrh učebních osnov geografie, jejichž druhá verze je publikována rovněž v již citovaném Sborníku referátů našeho sjezdu. Naše verze osnov byly předloženy MŠ ČSR s příslušnými návrhy na možné řešení. Kromě toho bylo MŠ ČSR předloženo již zmíněné „Memorandum ČSSZ“, které v plném znění přejala i Slovenská geografická společnost a předložila ho MŠ SSR. Názory ÚV Slovenské geografické společnosti na osnovy zeměpisu pro ZDŠ jsou v naprosté shodě s názory ÚV ČSSZ, stejně tak i na způsob řešení této otázky.

Naproti tomu návrh osnov geografie pro gymnázia vypracovaný v Bratislavě byl sestaven v plné shodě s obsahem a cílem moderní geografie.

V souvislosti s řešením těchto otázek existuje ještě řada dalších problémů. Má-li být vybudován jednotný systém komunistické výchovy na našich školách, nemohou být nejednotně a nekomplexně řešeny ani prostředky této výchovy, mezi něž patří školská geografie. Jde např. o značné rozdíly mezi vyučováním zeměpisu ve školách 1. a 2. cyklu, jak v úrovni, tak i v chápání tohoto předmětu a v jeho návaznosti. Částečně je to způsobeno rozdílným způsobem přípravy učitelů zeměpisu na pedagogických fakultách a profesorů zeměpisu na přírodovědeckých fakultách. Tento rozdílný způsob je na druhé straně odrazem zmíněné rozdílnosti ve vyučování. Zásadně by osnovy škol 1. a 2. cyklu i studijní plány učitelského studia pedagogických a přírodovědeckých fakult měly být sestavovány v úzké souvislosti a návaznosti.

Závažným problémem v souvislosti s přestavbou školství zůstává okolnost, že zeměpis zmizel z osnov učňovských škol a zejména z odborných škol, kde měl významnou funkci a v moderním pojetí mohl mít ještě funkci významnější, zvláště při výběru těch partií, zejména obecné fyzické a ekonomické geografie, které se úzce vztahují k specializaci příslušné odborné školy, nebo kde příslušné geografické disciplíny jsou vyučovány v jiném předmětu (např. klimatologie a hydrologie v biologii atp.).

Problémy učebnic, atlasů, map a pomůcek zeměpisu

Současné středoškolské učebnice jsou odrazem zastaralých osnov, je v nich nejen řada nedostatků, nýbrž i vyslovených chyb.

Jejich nová tvorba si vyžaduje nejen nových přístupů, ale také větší součinnosti s katedrami vysokých škol, ústavů akademií a měla by být větší možnost se k nim vyjadřovat během tvorby a nikoliv teprve až jsou dány do užívání.

Současná práce v didaktice geografie a školský geografický časopis

Většina současných prací v oblasti didaktiky geografie je v podstatě poplatná a závislá na dosavadním obsahu učebnic a na dosavadních osnovách zeměpisu; většinou se zabývají formálními prostředky výuky zeměpisu, podmínkami výuky a metodami práce ve výuce zeměpisu např. ve večerním studiu, na interních školách pro pracující nebo se týkají přípravy učitelů zeměpisu ZDŠ. I když jde jistě o práce vyplývající z potřeb školy, nejsou pracemi v současné době z hlediska modernizace zeměpisného učiva a jeho postavení do služeb komunistické výchovy nejaktuálnější. Usilujeme-li o modernizaci obsahu studia škol 1. a 2. cyklu, musíme ruku v ruce s ním jít modernizace obsahu a předmětu didaktického výzkumu. Zde je třeba vyzvednout přírodovědeckou fakultou olomoucké univerzity řešený dílčí úkol „Geografické prostředí a člověk v rámci výzkumu — Stálá expozice názorných pomůcek pro školskou geografii“ vedený doc. dr. Machyčkem. Je třeba vysoce ocenit myšlenku zřízení této expozice, jejíž původcem je prof. dr. Ot. Tichý CSc. a její plnou realizaci by bylo třeba bezvýhradně podporovat. V příštích letech by se měla didaktika geografie plně zaměřit na didaktické rozpracování po všech stránkách modernizovaného obsahu školské geografie a to koordinovaně. Do této práce by bylo ovšem třeba zapojit i další pracovníky přírodovědeckých a pedagogických fakult nežli jen didaktiky. Bude to vyžadovat i řešení výzkumného úkolu MŠ ČSR „Systém výchovy k životnímu prostředí na školách všech stupňů“. V dokumentech, které k této problematice vyšly, je rozpracování geografické problematiky na nízké úrovni. Je morální povinností nejen didaktiků, nýbrž i dalších geografů z vysokých škol, zapojit

se do řešení této problematiky, chceme-li dosáhnout cílů, které jsme si na tomto sjezdu vytkli.

Pro rozvoj školské geografie a didaktiky geografie má neobyčejný význam školský geografický časopis. Proto nemůžeme nechat bez povšimnutí ani současný způsob vydávání tohoto časopisu.

Je známo, že samostatný školský časopis „Zeměpis ve škole“ pod vedením prof. dr. Otakara Tichého, CSc., dosáhl velmi dobré úrovně a začal být průkopníkem nového nazírání na obsah a úkoly zeměpisu na školách 1. a 2. cyklu. Po této stránce také zeměpis v novém časopise „Přírodní vědy ve škole“ obsahujícím oddíl biologie a geologie, oddíl chemie a oddíl zeměpisu, se pod vedením dr. Hany Fričové tímto směrem nadále rozvíjí. Toto opatření sloučení několika oborů se neosvědčilo, a proto podobné dřívější sloučení v časopis „Dějepis a zeměpis ve škole“ bylo kritizováno, až došlo k dočasnému osamostatnění „Zeměpisu ve škole“. Současné spojení tří oborů do jednoho časopisu by mělo být dočasné. Je zcela formální a není ani používáno tam, kde by mezi uvedenými předměty mohly být vazby. Na školách jejich užívání působí problémy, poněvadž všechny tři předměty nemohou být v různých učitelských kombinacích. Pokud toto spojení bude nutné, měl by oddíl zeměpisu být v samostatném svazčku.

Domníváme se, že by geografové z vysokých škol a akademie měli tomuto časopisu věnovat větší pozornost a psát do tohoto časopisu články, které by podporovaly modernizaci školské geografie a které by přinášely problematiku z teorie geografie a z oblasti ideové a politickovýchovné.

Problémy výuky geografie na vysokých školách

Tyto problémy se dotýkají učitelského studia na pedagogických a přírodovědeckých fakultách a odborného studia na přírodovědeckých fakultách.

Pokud jde o pedagogické fakulty jsou na rozdíl od přírodovědeckých fakult konány celostátní porady učitelů těchto fakult. Na takové poradě letos v květnu byly diskutovány otázky školské geografie v souvislosti s její modernizací, nebyly však diskutovány otázky, jak jsou pro vyučování moderně chápané školské geografie na těchto fakultách připravováni budoucí učitelé. A zde, a to se týká také přírodovědeckých fakult, je jeden z klíčů prosazování uvedené modernizace, neboť vysoké školy by měly jít v čele tohoto pokroku.

Takový úkol znamená nejen přebudování studijního plánu a jeho doplnění novými předměty, jako je nauka o krajině, ochrana a tvorba životního prostředí atd., nýbrž i přestavění sylabů a přednášek jednotlivých předmětů z hlediska systémového přístupu. Že to není krátkodobý problém a že ho nevyřeší jednorázově ani chystaná přestavba studia na vysokých školách, je zcela jasné. Na některých fakultách se s takovým postupem již započalo.

Jistým problémem učitelského studia na přírodovědeckých fakultách je otázka studijních kombinací. Prakticky jedinou studijní kombinací, pro kterou jsou dávana směrná čísla je tělesná výchova — zeměpis. Okolnost, že je to po řadu let jediná kombinace se zeměpisem, skýtá v sobě pro zdárný vývoj školské geografie jisté nebezpečí již proto, že jde o jednostrannost, zatímco ostatní předměty mají větší možnost kombinací. Tato jednostrannost je o to větší, že gymnaziální profesor této kombinace jak ukazuje zkušenost, učí výlučně tělesnou výchovu, což může znamenat, že po odchodu profesorů zeměpisu jiných kombinací do důchodu, může dojít k jisté krizi, která povede k tomu, že v ještě větší míře budou zeměpisu vyučovat profesori jiných aprobací než zeměpisných.

Současný vývoj matematizace geografie a potřeby výchovy k životnímu pro-

středí ukazuje, že jako nejvhodnější kombinace studia se jeví matematika — zeměpis a biologie — zeměpis. Neznamená to ovšem, že by tato okolnost měla být důvodem pro zrušení kombinace tělesná výchova — zeměpis.

Další problémy učitelského studia jsou v postgraduálním studiu. Jeden z nich je obecný, a to konání odborné postgraduální přípravy v poměrně krátkém odstupu po dokončení studia, kdy učitel či profesor zeměpisu má ještě poměrně dostatečnou zásobu celkem nových znalostí a získal ve školské službě praktické poznatky z vyučovacího procesu, zatímco pro učitele a profesory mající patnácti až dvaceti letý odstup od dokončení studia není PGS vůbec organizováno. Podle našeho názoru by první stupeň postgraduálního studia měl být věnován především prohloubení pedagogických a didaktických znalostí, problematice světonázorové a politicko-výchovné práce, formám zájmové činnosti žáků a studentů ZDŠ a gymnázií a všem otázkám týkajícím se teorie a praxe provozu školy. Po odstupu asi patnácti let by měl být druhý stupeň postgraduálního studia věnovaný především odborné problematice zeměpisu, zejména novým aspektům a novým poznatkům v geografii.

Jiným problémem je obsah PGS, který často není ničím jiným než opakováním toho, co jednou již absolvent slyšel.

K dalším problémům patří otázka těch učitelů ZDŠ, kteří dříve absolvovali zrušené pedagogické instituty atp. Zde by mělo jít o zvýšení jejich kvalifikace po obsahové a právní stránce na současnou úroveň z hlediska současných potřeb vhodnou formou PGS.

Nelze si zastírat, že úroveň samé didaktiky jako vyučovacího předmětu, tak i samých výzkumů není na potřebné úrovni jako je tomu např. v některých socialistických státech. K tomu je třeba říci, že je třeba, aby se didaktici specializovali na jednotlivé disciplíny geografie. Pro hlubší didaktickou práci v nich je třeba rozumět této disciplíně hlouběji, stále sledovat její vývoj, teorii i praktické aplikace. K tomu ovšem nedává sám obsah učitelského studia dostatečný základ a bylo by tedy třeba hledat formy PGS, třeba i ve spolupráci přírodovědeckých a pedagogických fakult jak se s touto otázkou vyrovnat. Taková forma přípravy by byla vhodná pro získání dalších kvalifikovaných pracovníků v didaktice i z řad učitelů a profesorů ZDŠ a gymnázií a umožnila by jim i lepší přípravu k eventuálnímu rigoróznímu řízení.

Problémy odborného studia geografie jsou jiného charakteru a vyvstaly zejména při přípravách chystané přestavby studia vysokých škol.

I když v podstatě v padesátých letech vyšlo z jednotných studijních plánů, dospěl jejich vývoj vlivem různých okolností, mezi nimi odborného zaměření a zájmu učitelů a možností uplatnění v praxi k značné diferenciaci, která svým způsobem byla účelná také v tom, že si tyto fakulty vzájemně nekonkurovaly. Jednání o sjednocení studijních plánů byla značně složitá a obtížná, než se došlo k vyhovujícímu řešení, avšak katedry přírodovědeckých fakult budou mít ještě problémy s obsazováním přednášek jednak vzhledem k nestejnému vývoji a podmínkám na fakultách a také k nerovnoměrnému vývoji geografických disciplín na nich. Jistě potíže větší či menší budou mít fakulty s předměty zaváděnými v důsledku prudce postupující progrese v geografii. Patří sem např. nauka o krajině, jejíž problematika je na různých pracovištích chápána rozdílně, problematika ochrany a tvorby životního prostředí, systémový přístup a řada dalších otázek.

V současné době je hlavním problémem odborné studium geografické kartografie, protože v současné době není na žádné z fakult profesor nebo docent v aktivní službě. Řešení této otázky bude složité a dlouhodobé.

Závažnou otázkou dotýkající se geografie jsou návrhy na zřízení mezioborového přírodovědeckého studia ochrany a tvorby socialistického životního prostředí. I když samotné odborné studium geografie obsahuje dnes problematiku životního prostředí, řada okolností a společenská potřeba ukazuje, že takový druh studia je žádoucí podporovat.

Dalším problémem jsou směrná čísla, která jsou přidělována fakultám v oboru geografie. Základní podmínkou dalšího rozvoje geografie je jejich zvýšení a vytvoření dostatečné zálohy politicky vyspělých odborníků geografů různého zaměření v praxi. Ze zkušenosti víme, jak je obtížné najít pro potřeby vysokých škol a akademií potřebné kádrové zálohy.

Problémem zůstává i zajištění vysokoškolských učebnic, i když částečně se situace zlepšuje. V tisku je velká učebnice ekonomické geografie ČSSR, obecná fyzická geografie a připravují se učebnice pro pedagogické fakulty.

3. Uplatnění geografů v praxi

Teoretické předpoklady k uplatnění geografie a geografů v praxi

Již v úvodu bylo zdůrazněno, že v současné etapě vývoje vědy dochází k renezanci syntetických věd. Po období odvětvových výzkumů současné období vědeckotechnické revoluce potřebuje syntézu poznatků. Zejména složité problémy vztahu člověka a přírody nelze řešit odvětvově, nýbrž je třeba systémového, tj. syntetického přístupu.

Za této situace má geografie ojedinělou šanci získat si postavení jako fundamentální věda, která se zabývá syntézou vztahu člověka a prostředí v prostoru a čase. Zejména konstruktivní směr v geografii má bezprostřední praktické uplatnění.

Přehled hlavních prací uplatnění geografů v praxi

Vedle uplatnění odvětvových výzkumů v praxi, jak tomu již bylo v předchozím období — např. studia pokryvných útvarů ve spolupráci s geology, základových půd ve spolupráci se stavbaři, výzkum pramenů pro HMÚ, hydrologických prací apod. — hlavní význam pro uplatnění v praxi mají souborné syntetické geografické studie. Např. na KU ve spolupráci s Terplánem a Státní plánovací komisí byly vypracovány studie týkající se středních a severních Čech.

Hlavní význam však mají studie zpracované přímo v rámci Státního plánu technického rozvoje pro Federální ministerstvo pro technický a investiční rozvoj. Jsou to zejména studie týkající se severozápadních Čech. V GÚ ČSAV tak byla zpracována studie „Systém ochrany SHR a okolí před znečištěním“, která byla bezprostředně využita v praxi. V současné době byla dokončena studie o plánovaných opatřeních pro ochranu životního prostředí v SHR do roku 1990, která obsahuje bezprostřední praktická doporučení.

Uplatnění geografů v praxi stále vzrůstá a jeho možnosti jsou větší, nežli jsou směrná čísla poskytovaná v současné době MŠ. Je celá řada teoretických předpokladů pro uplatnění geografie a geografů v praxi; v předchozí části referátu byla o řadě z nich řeč. Hlavní síla a přednosti analytických disciplín fyzické geografie, jako jsou geomorfologie, klimatologie, hydrologie, pedogeografie a biogeografie vzhledem k jejich příbuzným disciplínám, spočívá v tom, že vysokoškolská příprava geografů tohoto zaměření se neomezuje pouze na úzký okruh jevů a procesů, které tyto disciplíny studují, nýbrž obsahuje i celý systém

krajinné sféry, jehož jsou tyto jevy a procesy elementy, takže takový specialista je schopen řešit vzájemné vztahy a vazby, hraniční problematiku, mezioborové problémy. Absolvent — geograf je vybaven kromě toho postačujícím matematicko-fyzikálním základem, základními znalostmi programování, systémového přístupu a systémové analýzy, které mu umožňují řešit nejmodernějšími metodami i velmi složité otázky. Protože geografie sama je jednou z hlavních věd o životním prostředí a protože geograf je vybaven znalostmi teorie životního prostředí a jeho ochrany a tvorby, je jeho uplatnění zejména v kolektivech zabývajících se problematikou životního prostředí, umístění technických zařízení v krajině, v urbanismu, zemědělství, v lesnictví a dalších oborech společenské činnosti nanejvýše užitečné. To se týká i absolventů — ekonomických geografů, kteří ve studiu ekonomických jevů a procesů vycházejí ze systémového přístupu a na rozdíl od odborníků příbuzných věd jsou vybaveni znalostmi přírodního systému krajiny, což jim umožňuje řešit nejen komplexní problematiku socioekonomických jevů a procesů v krajině, nýbrž i složitou a aktuální problematiku vzájemných vztahů a interakcí lidské společnosti a její činnosti s přírodou.

V současné době procesy vědecko-technické revoluce mohutně poznamenávají krajinu, bohužel spíše záporně, ba ji výrazně mění. Proto se zájem různých oborů, a to zejména technických, obrací stále více na krajinu, která sice může být objektem studia i jiných disciplín, avšak jediné geografie ji studuje komplexně, včetně objektů vytvořených lidskou činností. Mapování krajinné sféry a jejich elementů, její regionalizace a návrhy na optimální využití, studium fungování krajiny a prognóza vývoje jsou tak aktuální pro potřeby praxe, že např. v PLR byly již podány návrhy na zřízení Státní geografické služby na obdobné úrovni jako je např. Státní geologický ústav.

Přehled hlavních prací uplatnění geografů v praxi

Absolvent geografie se zaměřením na meteorologii, klimatologii a hydrologii může studovat meteorologické, klimatické a hydrologické jevy a procesy, a to s ohledem na krajinu a její složky na problémy bioklimatologické, ochrany čistoty ovzduší a vody a v dalších otázkách životního prostředí, jakož i prognóz počasí a hydrologických prognóz.

Absolvent se zaměřením geomorfologie a kvartér je schopen řešit nejen teoretické otázky vývoje reliéfu, nýbrž i komplexně praktické úlohy z oboru základových půd, zásob podzemních vod v praktické aplikaci při lokalizaci a zakládání staveb, komunikací, úpravě vodních toků, meliorací, protierozních opatření atd.

Absolvent zaměřením pedogeografie a biogeografie je schopen pracovat v pedologických institucích a posuzovat důsledky lidské činnosti na půdu a organismy z hlediska složitých procesů v krajině a komplexně posuzovat problémy ochrany přírody a otázky tvorby a ochrany životního prostředí.

Absolvent — fyzický geograf rozumí krajině jako celku, zná procesy a zákonitosti, které v ní vládou a mechanismy, jimiž se krajina řídí, proto je schopen nejen regionalizace, nýbrž i předpovídat následky zásahů do krajiny, což má základní význam pro tvorbu a ochranu zdravého životního prostředí.

Hlavním úkolem absolventa ekonomické geografie je studium geografických struktur a jejich komplexnosti a sejetí s prostředím, studium jednotlivých socioekonomických prvků těchto struktur jako průmyslu, zemědělství, obyvatelstva, osídlení, dopravy, cestovního ruchu i jejich komplexů, jako regionů, států i nadstátních útvarů a na základě toho projektovat optimální či žádoucí struktury a systémy, a to v úzkém sejetí s přírodními komponentami krajiny či oblasti.

Jeho užší zaměření je na geografii výroby a geografii obyvatelstva a sídel s ohledem na problematiku ochrany a tvorby životního prostředí, a to zejména ve výzkumných i projekčních institucích zabývajících se komplexními otázkami území, jeho plánování a využití, v podnicích zahraničního i vnitřního obchodu, cestovního ruchu atd.

Absolventi kartografické specializace jsou schopni kartograficky zpracovávat geografické jevy z oblasti přírodní a společenské na analytických, komplexních a syntetických mapách, redigovat a sestavovat geografické mapy a atlasy a pracovat v různých institucích jako autoři, odborní redaktoři a sestavitelé map a atlasů.

Přehled hlavních pracovišť s uplatněním geografů v praxi

Geografové různého zaměření a specializací se mohou uplatňovat v různých geografických a negeografických institucích, a to v podobě geografických kolektivů anebo jako jednotliví pracovníci v kolektivech speciálního a technického zaměření. Také zde není možné vyjmenovat všechny organizace a instituce, kde geografové jsou nebo mohou být zaměstnáni. Hlavní instituce, v nichž se již dnes geografové uplatňují nebo mohou nalézt uplatnění jsou:

- Hydrometeorologický ústav a jeho pobočky
- Česká technická inspekce čistoty ovzduší
- Krajské, okresní a městské hygienické a epidemiologické stanice — ochrana ovzduší a vod
- Ústavy a zařízení ministerstva zemědělství a výživy, lesního a vodního hospodářství, energetiky, investičního rozvoje, dopravy
- Projektové organizace jako Terplán, Urbion, Agroprojekt, Ústavy architektury a urbanismu atd.
- Ústavy hlavních architektů velkých měst
- Ústavy ČSAV, SAV a vysokých škol
- Geotest, vodohospodářské výzkumné a projekční instituce
- Ústav ochrany přírody a památkové péče, cestovního ruchu, rekreace
- rezort geodézie a kartografie, vojenské instituce
- komise NV odpovídající svým posláním Radě pro životní prostředí při vládě ČSR
- odbory plánovací a výstavby KNV, ONV, MěNV.

Problémy s uplatňováním geografů v praxi

Problémy s uplatněním geografů v praxi mají nejrůznější charakter.

Jak známo v období před druhou světovou válkou bylo uplatnění geografů v praxi značně ojedinělé, a to převážně v profesi klimatolog, hydrolog a kartograf. Od padesátých let s procesem přeměny geografie ve vědu s exaktními prvky a nabývající stále více charakter informačně-diagnostický, prognostický, plánovací a syntetický, začali se geografové v dalších geografických disciplínách uplatňovat v různých institucích, kde dosáhli často ve své práci výrazných úspěchů. Přesto je však třeba stále jejich uplatnění probíjovat, protože v podvědomí vedoucích pracovníků podniků, ústavů a organizací, kde by se geografové mohli nejen dobře uplatnit, ale sehrát i významnou roli s přihlédnutím ke komplexnímu a syntetickému charakteru geografie, přežívají dosud zastaralé názory na geografii, které si tito pracovníci odnesli ze střední školy a které také i dosavadní školská geografie bohužel utvrzuje.

Dále to jsou malá směrná čísla, která jsou dávana pro odborné studium geografie na přírodovědeckých fakultách, a to často i přes rok. Pak místa, která by

zaujali geografové, jsou často obsazována absolventy technických a jiných škol a možné pozice geografů se pak stále zmenšují.

Dalším problémem spojeným s uplatněním geografů je rozdíl v nomenklaturním označení možného pracovního zařazení v podnicích s nomenklaturním označením absolventů geografie. Tak např. geograf-geomorfolog v projektových podnicích je přijímán jako geolog, geograf-hydrolog je přijímán jako hydrogeolog, v jiných zase jako inženýr. Okolnost, že podniky mají tato nomenklaturní označení ovlivňuje nepřímo i směrná čísla dodávaná MŠ pro odborné studium geografie na základě požadavků Státní plánovací komise. Na základě této nomenklatury pak narůstají často směrná čísla vysokých škol technických a jejich absolventů na příslušných pracovištích, kteří se pak řadu let pracně přeshkoluji na profese, v nichž na své vysoké škole dostali jen základní encyklopedické znalosti.

4. Srovnání české geografie se stavem a trendy ve vývoji geografie v zahraničí

Hlavní trendy světové, hlavně sovětské geografie

Celkově lze říci, že světová geografie a zejména sovětská geografie zachytila možnosti, které dává současný trend k syntéze vědeckých poznatků zejména na úseku vztahu přírody a člověka. Geografie využívá nových možností, které se ukazují na úseku využívání matematických metod, strojně-početní techniky i nových poznatků o Zemi získaných teledetekcí. Dále pokračuje rozvoj dílčích oborů geografie a dopředu se vysouvají některé obory, které dosud byly zanedbávány — je to např. geografie rekreace, geografie služeb. Velký rozvoj prožívá tematická kartografie, zejména v souvislosti se začínající automatizací sběrů údajů pomocí sensorů a zpracování map.

Na druhé straně však vyvstávají pro geografii některá nebezpečí tam, kde není schopna uspokojit požadavky praxe. Je to rozvoj např. regionální ekonomiky nebo vědy o prostředí (environmental science), které přebírají některé funkce geografie.

Celkově však lze říci, že postavení geografie je pevné a v mezinárodním měřítku si v ostrém boji udržuje své místo fundamentální vědy, která řeší problémy důležité pro současné lidstvo.

IGU a další vládní mezinárodní organizace, v nichž působí geografové

I v IGU se projevíly některé tendence odpovídající současným trendům v geografii, a to hlavně ve složení komisí, kde lze pozorovat silný nástup syntetických oborů. Byla vytvořena komise Člověk a prostředí a zejména řada komisí ekonomicko-geografických, zatímco tradiční fyzickogeografické komise ustoupily do pozadí. V celkové situaci v IGSU však IGU zaostala, protože nebyla schopna prosadit velké programy na mezinárodní úrovni, jako jsou v biologických vědách (Man and Biosphere), hydrologických vědách (hydrologická dekáda), geologických vědách (program geologických korelací) ap.

Spolupráce s UNESCO probíhala jen v omezeném rámci na dílčích programech, z nichž u nás největší je program Mezinárodní geomorfologické mapy Evropy koordinovaný IGU Komisí geomorfologického výzkumu a mapování se sídlem v GÚ ČSAV.

Z ostatních nevládních organizací byla největší spolupráce s INQUA, zejména díky jejímu prezidentovi dr. V. Šibravovi DrSc., řediteli ÚÚG.

Národní komitét geografický

Za poslední období se pod vedením prof. dr. E. Mazúra DrSc., člena korespondenta ČSAVA SAV podstatně rozvinula práce NK, který se po celé období pravidelně scházel a organizoval naši spolupráci s IGU. Zejména v posledním období v souvislosti s přípravou kongresu v Moskvě se činnost podstatně vystupňovala. Přispěly k tomu i pravidelné schůzky představitelů národních komitétů geografických socialistických zemí, které vznikly z iniciativy předsedy Národního komitétu sovětských geografů akademika I. P. Gerasimova. Tak byly uskutečněny v roce 1973 schůzky ve Varně, 1974 v Komárně a Nitře, 1975 v Neubrandenburgu. Tyto schůzky jsou velmi významné pro koordinaci činnosti geografů socialistických zemí ve světovém měřítku.

Styk a spolupráce s geografy socialistických zemí

Vedle zmíněných schůzek představitelů národních komitétů probíhá i výměna názorů a styk v rámci bilaterálních styků, zejména při příležitosti národních kongresů. Stalo se již pravidelným zvykem, že národních kongresů se zúčastňují zástupci společností socialistických zemí — jak konečně vidíme letos poprvé i na našem sjezdu.

Spolupráce se rozšiřuje i v rámci bilaterárních dohod, jako jsou např. dohody mezi ČSAV a akademiemi socialistických zemí. Skutečností však je, že tyto dohody jsou z různých příčin zatím málo využívány k opravdové spolupráci a zůstávají víceméně na úrovni vzájemné výměny informací.

Uplatnění geografů v úkolech RVHP

V posledních letech se podstatně rozvinula spolupráce geografů na úkolu RVHP „Vypracování opatření pro ochranu přírody a přírodních zdrojů“. Spolupráce probíhala hlavně na dvou úkolech, přičemž zejména na úkol 1.3 Vypracování metodiky ekonomického a vněekonomického hodnocení vlivu člověka na přírodu se soustředila spolupráce geografů NDR, PLR, ČSSR, SSSR, MLR, BLR a Jugoslávie. Novými formami práce je např. právě zakončená expedice expertů socialistických zemí při studiu životního prostředí Ostravska. Na tuto expedici budou navazovat expedice do modelových oblastí ostatních socialistických zemí v letech 1976—1980. V současné době se posuzuje návrh GÚ SAV na vytvoření nového úkolu pro 6. pětiletku. Vzhledem k tomu, že práce jsou poměrně dobře financovány FMTIFR, bylo by vhodné i větší zapojení vysokých škol než dosud. V této souvislosti je třeba neobyčejně kladně hodnotit výsledky, kterých v úkolu RVHP v ostravské modelové oblasti dosáhla Pedagogická fakulta v Ostravě.

5. Perspektiva české geografie

Teoretická fronta

Při veškeré snaze o prosazení geografie v praxi nelze zapomínat na teoretické zázemí. Ve světové vědě v současné etapě vědeckotechnické revoluce dochází k prudkému vývoji a změnám. Jsou spojeny s matematizací geografie, se zaváděním fyzikálních a chemických metod a s využíváním dalších nových technik, systémové analýzy a s aplikací systémové teorie. V zavádění systémové teorie a systémové analýzy má předstih bratislavská přírodovědecká fakulta. Na brněnské přírodovědecké fakultě je již tradiční příprava fyzických geografů v mate-

maticko-fyzikálním základu, statistických metodách, v programování a od minulého školního roku také v systémovém přístupu a v systémové analýze. Zavedena je již i příprava v nauce o krajině a v ochraně a tvorbě životního prostředí a v chemii vody a atmosféry, která bude perspektivně rozšířena i na chemii půd.

Zvláštní význam pro rozvoj geografického teoretického myšlení a pro aplikaci systémového přístupu v geografii mají práce J. Demka „Teoretická geografie: principy a problémy“ a „Systémová teorie a studium krajiny“ z roku 1974, které se staly základními učebnicemi nejen pro geografii, nýbrž i pro postgraduální studium jiných vysokých škol. Značné nedostatky jsou však v práci Státního pedagogického nakladatelství, které jen částečně plní úkol zajištění potřebných moderních pomůcek pro učitele našich škol. Přes některé úspěchy jako je *Votrubcova Geografie Afriky*, jsou i významné neúspěchy, jakou je poslední kniha prof. dr. Kunskeho Československo — fyzicky-zeměpisně. Přes řadu záporných recenzí — nejen z kruhů geografů — na velkou učebnici fyzické geografie CSSR od J. Kunskeho SPN znovu vydalo publikaci se závažnými chybami a nedostatky, které místo aby učitelům pomohly je naopak uvádějí ve zmatek. Hlavně pak SPN nevydává učebnice, které by byly tolik potřebné. Omluvou není, že SPN nenachází autory mezi našimi geografy. Vždyť je možné vydat překlady autorů dobrých knih z ostatních socialistických zemí.

Na úrovni jsou vcelku teoretické výzkumy v jednotlivých oborech geografie, ale značně zaostala komplexní fyzická a ekonomická geografie. Největší nedostatky jsou v kartografii, která zejména na univerzitních pracovištích byla zaměřena spíše do historie než do perspektivních potřeb.

Klasickým příkladem zaostávání geografické teorie u nás jsou otázky ekologie krajiny. Je všeobecně známo, že zakladatelem ekologie krajiny je západoněmecký geograf C. Troll. V NDR tato syntetická věda dosáhla významných výsledků pracemi prof. E. Neefa, prof. G. Haaseho, prof. H. Richtera a dalších. U nás však byla teorie krajiny zcela zanedbána, přesto, že pro praxi má neobyčejný význam. Toto zanedbání má jistě své příčiny v geografech samých, zejména v těch, kteří po dvě desítky let byli vedoucími činiteli geografie na našich vysokých školách.

Výsledkem pak je, že tohoto oboru se zmocnili biologové (např. Ústav ekologie krajiny ČSAV je v kolegiu speciální biologie). Přitom teoretické otázky přírodní a zejména kulturní krajiny jsou základem regionálního plánování, reaktivací ap. a je třeba, aby geografové se jimi zabývali. Poměrně málo publikací je i o teoretických otázkách životního prostředí, kde nás předbíhají architekti, biologové, právníci a jiné vědy. V současné době probíhá příprava na zcelování zemědělské půdy (2. agrární revoluce), která povede k zásadním změnám funkce naší krajiny. A opětně geografové zcela zaostali v teoretické přípravě, ačkoliv od kolonizace našeho státu v 11. a 12. století půjde asi o největší geografické změny vůbec.

Uplatnění geografů v praxi, zejména v socialistické integraci

Je zcela zřejmé, že podobně jako i v jiných oborech nemůže česká a slovenská geografie obsáhnout celou šíři problematiky řešenou světovou geografii. I v praktickém uplatnění geografie se zatím většinou omezujeme na území našeho státu, i když byly již učiněny některé pokusy — a je třeba říci, že zdařilé pokusy — o řešení otázek v zahraničí. I větší expedice do zahraničních zemí — např. známá expedice do Austrálie — budou spíše výjimkou.

Mimořádná příležitost pro naši geografii se však v posledních letech naskytá

v rámci socialistické integrace zemí RVHP. Vytváření týmů odborníků složených z geografů více socialistických zemí, kteří se navzájem doplňují, umožňuje komplexní výzkum modelových území. Jsme tu teprve v začátcích, ale zejména v rámci úkolu RVHP 8 — Vypracování opatření pro ochranu přírody a přírodních zdrojů — se otevírají velké možnosti.

Rozvoj geografických pracovišť

Napjatá celostátní situace v pracovních silách asi neumožní další větší rozvoj geografických pracovišť akademií i vysokých škol. Tím více vystupuje potřeba zkvalitňovat kádry a plnit plán výchovy kádrů sestavený nejen pro jednotlivá geografická pracoviště, ale ÚV ČSSZ i pro celou českou geografii. Zejména potřebujeme více univerzitních profesorů, docentů a doktorů geografických věd. Je třeba se rovněž zaměřovat na mladé politicky vyspělé geografů, kterým v rámci vědecké výchovy je třeba vytvořit podmínky pro vědecký a politický růst. Je to hlavní úkol pro příští období, protože současný stav, kdy velká část povinností spočívá pouze na malém počtu soudruhů, je neúnosný.

Mezinárodní aktivita, zejména vzhledem ke kongresu IGU v Moskvě

V červenci a srpnu 1976 se koná v SSSR XXIII. mezinárodní geografický kongres. Je to poprvé, kdy v socialistickém státě bude uspořádán vrcholný sjezd světové geografie. Sovětští soudruzi věnují této události velkou pozornost a je naší povinností přispět ke zdaru sjezdu. S tím ovšem souvisí i početnější účast českých a slovenských geografů v Moskvě. Příští ÚV ČSSZ v úzké spolupráci s československým a sovětským národním komitétem musí účasti našich geografů věnovat mimořádnou pozornost. Sborník ČSSZ věnuje zvláštní číslo sjezdu. Je třeba si uvědomit, že zajištění účasti je nejen odbornou, ale i vrcholně politickou událostí.

6. Závěr

Současný stav naší i světové geografie je vrcholně nadějný. Jsou všechny předpoklady, aby geografie — a zejména socialistická geografie — si uchovala své postavení fundamentální vědy řešící základní problémy současného lidstva. Společným úsilím geografů na školách, vědeckých ústavech i akademiích jistě bude odstraněna současná krize školské geografie a odpovědní pracovníci Ministerstva školství ČSR jistě pochopí, že špatná práce několika pracovníků Výzkumného ústavu pedagogického ještě neznamená krizi geografie. Před námi stojí závažné úkoly jak v rozvoji geografické teorie, tak i praxe, ale současně jsou tu kádry odborné i politicky vyspělých geografů, kteří splní úkoly, které na ně klade socialistická společnost, naše vláda i strana. Socialistická integrace geografů států RVHP pak otevírá netušené perspektivy do dalšího období.

V tomto referátu jsme se mohli zbývat jen hlavními problémy a v přednáškách a zejména v diskusích v sekcích jistě se objeví další cenné podněty pro naši práci ve prospěch celé naší společnosti i socialistického tábora.

ZPRÁVA O ČINNOSTI ČSSZ ZA OBDOBÍ 1972—1975

Vážené valné shromáždění, vážení hosté, vážené soudružky, vážení soudruzi,

dovolte mi, abych Vám jménem Ústředního výboru Čs. společnosti zeměpisné při ČSAV podal zprávu o činnosti naší Společnosti za období mezi 12. a 13. sjezdem, za funkční období našeho výboru od 4. 7. 1972 do 2. 7. 1975.

Nelze v této zprávě nevzpomenout třiceliletého jubilea velkého vítězství Sovětské armády nad německým fašismem a našeho osvobození, které otevřelo epochu socialistického budování naší vlasti, na němž se členové naší Společnosti podíleli ve školství, vědě i v praxi a řada z nich i v intenzivní politické a veřejné práci. S hrdostí vzpomínáme těch, kteří byli vězněni v koncentračních táborech a těch, kteří v boji a v nacistických mučírňách položili své životy. Jejich památka nás zavazuje k boji proti všem formám fašismu, k boji za mír, ke zvýšenému úsilí budování socialistické a komunistické společnosti na všech úsecích geografické činnosti a k všestranné soudružské spolupráci naší ČSSZ s Geografickými společnostmi socialistických států, k níž zde, na tomto sjezdu jsme položili základy. Tato spolupráce vychází nejen z přátelství našich národů vyplývajícího z proletářského internacionalismu, ale stává se nutností v období narůstající vědeckotechnické revoluce a boje za přiměřené životní prostředí.

Po překonání krizových let 1968/69. se práce tehdejšího výboru zaměřila na formování činnosti Společnosti a na formování názorů vycházejících z usnesení závěrů XIV. sjezdu KSČ, které se staly základem usnesení, které přijal 12. sjezd v Českých Budějovicích a které se staly základem činnosti našeho výboru.

Dovolte mi, abych se v této zprávě především zabýval tím, jak tato usnesení byla plněna a pomínul řadu skutečností, s nimiž se již mohli členové Společnosti v průběhu uplynulých 3 let seznámit v každoročních obsáhlých zprávách o činnosti ÚV ČSSZ a poboček publikovaných ve Sborníku ČSSZ. Tyto zprávy mohou být podkladem k diskusi k této zprávě. Současně zde odkazují zejména v oblasti školské geografie na náš referát „Československá geografie v mezisjezdovém období“, přednesený v první den našeho sjezdu.

Budeme-li sledovat, jak jsme uvedená usnesení plnili, je třeba si uvědomit, že jsou v podstatě dvojího druhu, což vyplývá i ze samotného organizačního řádu naší Společnosti, totiž že Společnost vyvíjí a organizuje jednak bezprostřední vlastní činnost, jednak že je vrcholným orgánem sdružujícím geografů z různých pracovišť, jejichž názory a činnost Společnost ovlivňuje a může koordinovat k jednotnému úsilí, a to jak přímo tak i prostřednictvím svých poboček, komisí a odborných skupin organizovaných jednak při ÚV ČSSZ, jednak při pobočkách.

Můžeme konstatovat, že v podstatě všechna usnesení se plnila, i když míra a intenzita jejich plnění byla různá v závislosti na stavu a možnostech jednotlivých pracovišť a institucí.

V čele spolupráce na integrovaných úkolech výzkumu v rámci socialistických zemí stojí Geografický ústav ČSAV, který je koordinátorem úkolu „RVHP“

a do něhož se zapojila i další pracoviště jako např. katedry geografie pedagogických fakult v Plzni a v Ostravě. Výzkum všech geografických pracovišť se plně zaměřil a zaměřuje nejen na řešení praktických otázek budování a výstavby našeho státu, nýbrž i na řešení praktických a teoretických otázek životního prostředí, vycházejí přitom ze systémového přístupu a studia funkce krajiny. Na výzkum této problematiky pod koordinací GÚ ČSAV a GÚ SAV je dnes zapojena většina geografických pracovišť vysokých škol a do příští pětiletky svým dílčím úkolem vstupuje do řešení tohoto programu státního výzkumu i ČSSZ.

ÚV ČSSZ se snažil udržovat a upevňovat kontakty s těmi Geografickými společnostmi socialistických států, s nimiž existovaly styky z dřívější doby. Byly to zejména Společnosti polská, maďarská a NDR, tyto styky se více méně omezovaly na delegování zástupců ÚV ČSSZ na akce těchto Společností, pokud se našla úhrada takového pobytu na pracovišti delegátů. Schůzka představitelů geografických společností socialistických zemí plánovaná při příležitosti oslav 80. výročí založení ČSSZ v roce 1974 v Brně se bohužel neuskutečnila, nikoli však, že by ÚV ČSSZ nevyvinul dostatek iniciativy a úsilí. A tak k této schůzce došlo nyní během tohoto našeho sjezdu.

Styky českých a slovenských geografů a obou geografických společností byly vždy srdečné, úzké a přátelské a projevují se spoluprací, která se stále více prohlubuje, a to zejména při řešení zlepšení stavu školské geografie, v čemž oba výbory došly plně shody názorů a v řadě případů postupovaly společně. Obě společnosti jsou vzájemně o své činnosti informovány, a to jak prostřednictvím slovenských členů výboru ÚV ČSSZ, tak i prostřednictvím výměny obou výborů a zpráv o činnosti. Přesto zůstávají ještě otevřeny možnosti další spolupráce jako rozšíření výměny přednáškové činnosti, pořádání společných seminářů, sympozií a konferencí a i celostátních sjezdů geografů, které by mnohdy znamenaly šetření sil i finančních prostředků. Vzájemné spolupráci by velmi prospěly chystané úpravy organizačního řádu, které by vyřešily všechny otázky vzájemných vztahů obou společností.

Velmi vážné úkoly postavilo před náš výbor usnesení o rozpracování filozofických a teoretických otázek marxistické geografie. Tento úkol měl přispívat k formování vědeckého světového názoru. V usneseních sjezdů to bylo poprvé, co tento úkol byl zvláště vyčleněn a zdůrazněn, a to vzhledem k jeho neobyčejnému významu pro komunistickou výchovu mládeže a vzhledem k tomu, aby marxistická filozofie pronikla do všech odvětví geografie v teorii i praxi. Proto byl položen zvláštní důraz na potřebu zformulovat koncepci Sborníku ČSSZ tak, aby plnil tyto úkoly jak z hlediska rozvoje teorie geografické vědy, její koncepce, společenské angažovanosti a popularizace.

Zde je zase třeba rozlišovat úkoly, které může plnit sama Společnost a úkoly spočívající v ovlivňování geografické veřejnosti.

Posoudit splnění tohoto úkolu je těžké, protože na první pohled jde o úkol dlouhodobý a mnohdy i vybočující z možností a rámce úkolů Společnosti a je obtížné vzhledem k tomu, že nebyly formulovány také jeho krátkodobé etapy. Vyčlenění této činnosti jako samostatného úkolu a jeho spojení s popularizačním úsekem, což je obsah jednak usnesení d), ale také i) a j), mělo zdůraznit závažnost této činnosti a všestrannou její popularizaci. Slabší stránkou tohoto vyčlenění a spojení s resortem popularizace je možnost nesprávného výkladu, totiž, že tato činnost se týká jen jistého užšího okruhu lidí a že se ostatních členů Společnosti netýká. Tak ovšem usnesení chápáno od počátku nebylo a také s. Skokan, pověřený řízením této činnosti vypracoval návrh usnesení přijatý ÚV ČSSZ, které obsahovalo vedle krátkodobých úkolů i úkoly dlouhodobé.

Usnesení a úkoly byly rozmnoženy a zaslány pobočkám společnosti k dalšímu rozpracování a také geografickým institucím k možnému použití. Je možno říci, že ideologická činnost v takovém rozsahu a s takovým důrazem byla ve společnosti prováděna poprvé a našlo se pro ni pochopení ve všech pobočkách, které uvedené úkoly rozpracovaly a uvedly v činnost. Jak ÚV ČSSZ tak i pobočky plnily vesměs úkoly krátkodobé, a to většinou ve formě akcí k různým výročím, jako únorové vítězství pracujícího lidu (VŘSR, osvobození ČSSR atd.). Projevil se i větší zájem o ideologickou práci na některých geografických pracovištích, na nichž byly uspořádány ideologické semináře či konference, jichž se zúčastnili i geografové z jiných pracovišť. Nelze tu všechny vyjmenovat, zmíníme se alespoň o některých. Tak brněnská geografická pracoviště s pobočkou ČSSZ v rámci oslavy Vítězného února v r. 1973 uspořádaly přednášku o poúnorovém vývoji marxistické geografie, brněnská pobočka ČSSZ s KPÚ v Brně v r. 1973 Seminář o životním prostředí s nástinem uplatnění této problematiky na školách, západočeská pobočka v témže roce se věnovala světonázorové výuce v zeměpisu na 2. sjezdu zeměpisců západočeského kraje rovněž v roce 1973, olomoucké geografické katedry v roce 1974 ideologický seminář, katedra geografie brněnské přírodovědecké fakulty v roce 1974 ideologický seminář k dílu Bedřicha Engelse „Dialektika přírody“ a v roce 1975 s celostátní účastí geografickou sekci ideologicko-metodologickou konferenci přírodovědecké fakulty UJEP. Objevily se také články s ideologickou a teoretickou problematikou a závažné teoretické práce doc. Demka „Teoretická geografie: principy a problémy“ a „Systémová teorie a studium krajiny“. Vyvrcholením této činnosti je v podstatě jednání tohoto sjezdu, která byla publikována ve sjezdových sbornících a která ještě budou publikována v posjezdovém sborníku.

V souhlase s aktuálními otázkami rozvoje geografie a s uplatňováním ideových, politicko-výchovných a politických aspektů byla vypracována dlouhodobá koncepce Sborníku ČSSZ, která jak se domníváme, může být účinným nástrojem ke zkvalitnění práce redakční rady. Podle této koncepce má vedle jiného být zdůrazněn podíl problematiky didaktiky geografie a školské geografie ve všech rubrikách Sborníku. Byla jmenována nová redakční rada v takovém složení, aby bylo plnění vytyčených úkolů co nejlépe zajištěno. Komise ustavená výborem ad hoc zhodnotila plnění koncepce Sborníku a podala návrhy pro další rozvíjení této koncepce; její závěry schválené ÚV ČSSZ jsou pro novou redakční radu závazné. Jednou ze zásad se stalo, že pro každý další rok budou vypracovávány rámcové tematické plány. To že vedoucí redaktor byl současně členem ÚV ČSSZ umožňovalo dobrý kontakt Sborníku s výborem a průběžnou kontrolu práce redakční rady. Možno konstatovat, že nová redakční rada plní podle plánu své úkoly dobře a že obsah Sborníku i jeho úroveň doznaly výrazného zlepšení. Jistá potíž je s příspěvky do tohoto časopisu. Ta nespočívá snad v nedostatku počtu článků atp., z nichž mnohé vzhledem ke zmenšenému rozsahu počtu stran je někdy nutno přesouvat od čísla k číslu, jako spíše v tom, že obsahově a ideově vždy nespĺňují progresivní tendence, které ÚV ČSSZ a redakční rada sleduje.

V ideologické práci byl stanoven specifický aspekt její činnosti — komunistická výchova mládeže. Výbor se touto otázkou zabýval několikrát a spojil ji v duchu zásad výchovy kádrů jak byla formulována stranickými orgány s přípravou budoucích funkcionářů Společnosti. Vyšel z myšlenky bývalých Akademických odborů ČSSZ a ustavil komisi pro vypracování zásad a jednacního řádu Studentských odborů ČSSZ, které by byly organizovány ve vysokoškolských střediscích poboček. Komisi připravené jednacní řady byly výborem schváleny a dány k dispozici pobočkám. Je v nich zdůrazněna úzká spolupráce poboček s organizacemi

SSM na fakultách, avšak rozsáhlejší využití této myšlenky je brzděno tím, že na rozdíl od jiných Společností jako je např. meteorologická, antropologická atd. je, že studenti se nemohou podle dosavadního organizačního řádu CSSZ stát v žádné formě členy naší Společnosti. Nápravu může přinést nový organizační řád, který se již v ČSAV dlouho připravuje. ÚV ČSSZ má připraven odstavec pro tento nový řád, který pamatuje na studentské členství ve Společnosti.

I když nejsou všechny formální podmínky splněny, začaly studentské odbory v některých pobočkách jako v jihomoravské, západočeské a severočeské pracovat a jsou spolupřáteli různých akcí na fakultách (přednáškové činnosti a exkurzí v Plzni, spolupřátelství seminářů o životním prostředí v Brně atd.).

Podporou aktivní činnosti studentů geografie na fakultách by bylo, kdyby pobočky věnovaly pozornost studentským vědeckým konferencím, tak jak to činí VTS, která uděluje diplomy a věcné odměny těm studentským pracím, které mají význam pro praxi. Takový diplom byl udělen na PF UJEP i geografické práci v celofakultní soutěži studentských prací. Pokud jde o diplomy, není to problém, otázka věcných odměn by se musela vyřešit. Také by měl být stimulován zájem o studentskou vědeckou fotografii a další podobné progresivní metody studia a prezentace výsledků geografovy práce.

V návaznosti na tuto ideologickou a teoretickometodologickou problematiku se zmíním o propagační činnosti a popularizaci geografie, neboť byla v práci výboru spojena s prvně jmenovanou do jediného resortu. Propagační a popularizační činnost je součástí několika obsahově širších usnesení českobudějovického sjezdu a to d), f) a j). Propagace a popularizace geografie ve veřejných sdělovacích prostředcích je stále málo uspokojivá a jen málo členů Společnosti se na ní pravidelněji nebo občas podílí. Významně a pravidelně se propagací geografie pěstí s. doc. Skokana zabývá časopis Lidé a země, který rediguje, a to zejména v rubrice „Z geografických pracovišť“. Dovolte mi, abych mu zde za tuto činnost jménem našeho výboru projevil dík a uznání. V ostatních sdělovacích prostředcích, zejména v denním tisku se příspěvky o přínosu geografů objevují sporadicky, více ještě v brněnském rozhlasu a televizi (díky redaktorovi Lvu Vašíčkovi, který sám vystudoval geografii) a v plzeňském rozhlasu. Příčiny toho jsou hlubší a obráží zejména současný stav geografie v její společenskovední oblasti a také ve všestranném a značném vytížení geografů s vyšší kvalifikací a jejich poměrně malým počtem vzhledem k jiným oborům. Rozsáhlejší popularizační a propagační akci učinil zásluhou doc. Mištery přípravný výbor sjezdu při plzeňské pobočce uspořádáním tiskové konference k plzeňskému 13. sjezdu, která splnila dobře svůj úkol.

Také do oblasti propagace a popularizace geografie velmi účinně zasáhlo již zmíněné usnesení ÚV ČSSZ o koncepci ideologické a popularizační práce z prosince 1972 a materiál k plánu této práce z října roku 1973. První dokument je pokusem o formulaci základních úkolů československé geografie na úseku ideologické práce a konkrétních námětů, zejména pro popularizační činnost poboček. Druhý reaguje především na problematiku mladé generace a zabývá se možnostmi aktualizace plánů práce. Tyto materiály ovlivnily významně plány práce poboček a splnily svůj úkol, jejich využití není však vyčerpáno pro jejich dlouhodobou platnost a dopad a pobočky by z nich měly i nadále vycházet; bude je třeba doplnit v aktuální problematice, zejména v souvislosti s problematikou vědeckotechnické revoluce a s otázkami životního prostředí. Pro propagační a popularizační činnost se jeví potřebné v ÚV ČSSZ v dostatečném předstihu připravovat pro každý další rok vzorové plány této činnosti a tak stimulovat a usměrňovat práci poboček. Bude však zapotřebí jako jeden z nejzávažnějších úkolů

ÚV ČSSZ v příštím funkčním období zpracovat rámcovou dlouhodobou prognózu rozvoje geografie a jejího kádrového zabezpečení. Touto problematikou pro následující pětiletku se již vážně začala zabývat stranická skupina KSC při ÚV ČSSZ. Opatření, která z těchto jednání vyplývají, jsou nutným základem a nezbytnou podmínkou báze, na níž se může naše geografie rozvíjet.

S usnesením e) souvisí úzce usnesení f) a g). Možno s odpovědností konstatovat, že otázce postavení zeměpisu v učebních plánech a osnovách našich škol a v zajištění účinného systému vyučování a rozvíjení schopnosti žáků věnoval ÚV ČSSZ a jeho školská komise velmi mnoho pozornosti, času, a práce, a to zejména od podzimu roku 1973, kdy převážná část jednání předsednictev a plén byla věnována této činnosti. Vedoucí funkcionáři výboru a odborníci v oblasti školské geografie pracovali kromě toho v komisích stanovených pro tyto účely ad hoc, v delegaci, která vedla jednání s příslušnými orgány z pověření vypracovávali rezoluce, memoranda a další podklady pro úspěšné plnění tohoto úkolu. Zmínění členové výboru věnovali této problematice, často při plnění velkého množství jiných velkých a závažných, časově náročných úkolů na pracovištích, převážnou část času. Této problematice byly věnovány referáty v programu konference při oslavách 80. výročí založení naší Společnosti, v seminářích pořádaných pobočkami a jejich vyvrcholení bylo zde na tomto sjezdu. Delegation ÚV ČSSZ doplněná zástupcem SGS navštívila v květnu 1974 na MŠ ČSR námětky ministra školství, informovala je o situaci a předložila jim náměty na možnosti a způsoby řešení v memorandu zveřejněném také v materiálech tohoto sjezdu. Obdobná delegace SGS doplněná o české zástupce ÚV ČSSZ navštívila MŠ SSR a předala náměstkyni ministra školství slovenskou verzi téhož memoranda. V této problematice byla nastolena a existuje úzká spolupráce obou Společností. Tato a další jednání na MŠ ČSR a SSR přinesla přes velké úsilí a mnoho vynaloženého času jen menší dílčí výsledky, významnější pouze v jednáních předmetové komise pro zeměpis na gymnáziích, zatímco osnovy zeměpisu pro ZDŠ předložené příslušnou předmetovou komisí jsou nevyhovující. Proto ÚV ČSSZ ustavil komisi ad hoc pro vypracování osnov pro gymnázia a pro ZDŠ. Náměty pro osnovy gymnázií byly příslušnou předmetovou komisí přijaty a začleněny a vývoj zpracování osnov v ní postupuje úspěšně. Jednání týkající se předmetové komise pro osnovy ZDŠ nebyla úspěšná. Nárh osnov pro ZDŠ vypracovaný příslušnou komisí ÚV ČSSZ je publikován ve Sborníku sjezdu a byl předán MŠ ČSR. Další jednání o tomto problému během první poloviny tohoto roku přes snahu ÚV ČSSZ ustrnula a budou hlavním programem činnosti ÚV ČSSZ, který vzejde z voleb na tomto Valném shromáždění. S radostí jsme přijali příslib náměstka ministra školství v odpoledním zasedání prvního sjezdového dne s prof. Cipra, který je, doufáme, nástupem k uspokojivému řešení této otázky. Také usnesení o orientaci práce Společnosti na zajištění modernizace vyučování zeměpisu, jeho přiblížení úrovni vědecké geografie a navázání spolupráce s příslušnými institucemi bylo plněno. Toto usnesení je přímo či nepřímou součástí usnesení e) nebo lépe řečeno jedním ze základních specifických úkolů tohoto usnesení. Základního úkolu v tomto směru se výbor za daných podmínek zhostil, ovšem tak, že pověření členové výboru zpracovali téze, které jsou obsaženy v cirkuláři sjezdu a ve Sborníku sjezdu, že komise ad hoc zpracovala návrhy osnov a že delegace výboru jednaly s příslušnými organizacemi. Možno říci, že naše didaktika v tomto směru je předstížena rychlým vývojem moderní školské geografie a že právě cesta ke zlepšení vede přes koncentraci sil, v seskupení didaktiků geografie z jednotlivých fakult, z kabinetů KPÚ a dalších zájemců o didaktiku a školskou geografii do práce odborné skupiny didaktiky geografie a škol-

ské geografie, v níž by se mohli také opírat o radu a pomoc geografů, pracujících ve vědě a praxi. Také v problematice usnesení g) navazující na předcházející usnesení d), e) a f) učinil výbor příslušné kroky. Jedna z potíží je, že ÚV ČSSZ může jednat a doporučovat a nikoli přikazovat a že naše návrhy a náměty, jaké autorské kolektivy a jak orientované publikace bychom si představovali, nejsou a nebudou vždy a všude přijímány s nadšením. Druhá z potíží je právě pracovní přetížení potenciálních autorů, u nichž často proti jejich snaze a vůli dochází k značné kumulaci náročných funkcí. Usnesení samo bylo formulováno široce a obecně a má dlouhodobou platnost. Výbor za daných možností učinil vše pro řešení této otázky a je na novém výboru, aby v této, zejména pro rozvoj našeho školství závažné činnosti pokračoval. V zájmu úspěšného plnění a kontrolovatelnosti bude zapotřebí vypracovat ve spolupráci se SGS a zástupci vys. škol pro geografii centrální plán soustavy moderních učebnic geografie a geografických disciplín pro celý systém škol a na základě něho jednat s potenciálními autory a vydavateli. Formulace usnesení h) je zase tak obecná a široká, že je těžké posoudit, jak toto usnesení bylo splněno. Všechny pobočky spolupracovaly s KPÚ, výjimečně i s OPS různými formami spolupráce od pomoci přednáškami v kurzech pořádaných KPÚ až po semináře a konference na aktuální geografické otázky; v tomto směru byly ovšem více aktivní jen některé pobočky a plnění tohoto úkolu bylo zcela závislé na aktivitě a akceschopnosti poboček. Ze strany ÚV ČSSZ bylo vzhledem k důležitějším akcím, které plně zaměstnávaly výbor sledování plnění tohoto usnesení ponecháváno stranou. Rovněž se nepodařilo prosadit, aby akce pořádané Společností byly školskými orgány považovány za součást dalšího vzdělávání učitelů. Se značnými obtížemi se někdy setkávalo i uvolňování školských pracovníků na výborové schůze.

Usnesení i) působit při zajišťování edice vlastivědných map, aby jimi v nejbližší době bylo pokryto co největší území ČSR bylo nereálné a platonické, protože nebylo ani v silách ÚV ČSSZ, aby toto působení zajistilo a pak působení je jen jedna stránka věci a možnosti edičních podniků je stránka druhá.

Při této příležitosti bych rád poukázal právě na to, aby přípravě usnesení, jejich formulací a přijímání byla věnována zvýšená pozornost, a aby byla navrhována jen usnesení, která by bylo jejich plnění obtížné, byla za daných podmínek splnitelná a jejich plnění kontrolovatelné. To znamená, že by i kandidáti nového výboru jim měli věnovat pozornost a spolupracovat na jejich zpřesnění. Situace je totiž taková, že plénum Valného shromáždění usnesení odhlasuje, ale plnit ho musí a odpovídá za něj ÚV ČSSZ, namnoze dokonce jen několik jeho vedoucích funkcionářů.

Minulý sjezd určil usnesení uspořádat 13. sjezd ČSSZ v Plzni. Ústřední výbor se touto nejzávažnější akcí činnosti Společnosti zabýval pravidelně a intenzivně. Projednal návrhy koncepce a organizace sjezdu, účast geografů ze socialistických států a další otázky a pověřil západočeskou pobočku ČSSZ organizací tohoto sjezdu a prvního místopředsedu ÚV ČSSZ s. doc. Mišteru jako předsedu přípravného výboru. S. doc. Mištera informoval výbor pravidelně o postupu přípravných prací, které řídil iniciativně a energicky, s jemu vlastním entuziasmem a všestrannou obětavostí. Úspěšná organizace a úspěšné výsledky tohoto sjezdu je třeba především přičítat dobré a obětavé práci přípravného výboru plzeňských geografů. Dovolet mi, abych jménem ÚV ČSSZ, jménem našeho Valného shromáždění i jménem všech účastníků sjezdu přípravnému výboru a zejména jeho předsedovi s. doc. Mišterovi k tomuto úspěchu blahopřál, jejich práci ocenil jako vysoce společenskou, významnou a užitečnou a poděkoval jim za všechnu namáhavou práci, kterou obětavě vykonali pro úspěšné uspořádání tohoto sjezdu.

Současně si dovoluji poděkovat Geografickému ústavu ČSAV a porozumění jeho ředitele s. doc. Demka za to, že umožnil vydání sjezdových sborníků.

Vedle plnění těchto usnesení si výbor vzal za úkol uvést do aktivní činnosti odborné skupiny. Ačkoli se touto otázkou velmi podrobně zabýval a pověřil vedením této problematiky odpovědného člena výboru s. doc. Krále, nepodařilo se těmto 7 skupin uvést do takové činnosti, jak bylo v plánu, tj., aby se staly jádrem progresu těchto disciplín. Dovolte mi, abych váženě valné shromáždění seznámil stručně se stavem odborných skupin (dále jen OS):

1. *OS pro historickou geografii a dějiny zeměpisu* vznikla sloučením původně dvou samostatných skupin, jejichž vedením byli pověřeni dr. O. Pokorný, CSc. a dr. J. Kolář. Po odchodu obou vedoucích do důchodu (1973) převzal jejich vedení dr. J. V. Horák z Ústavu čs. a světových dějin ČSAV. Práce skupiny se v prvních letech soustřeďovala na přípravu hesel z těchto oborů pro Geografický terminologický slovník, dále pořádala přednáškové akce při různých příležitostech geografických výročí. V posledním období upozornil vedoucí skupiny dr. Horák na skutečnost, že činnost skupiny se dubluje s prací Komise pro historickou geografii při kolegiu historie ČSAV, jejímiž členy jsou i geografové a kartografové z naší Společnosti. Vzhledem k tomu, že geografů, kteří se zabývají problematikou historicko-geografickou, je podstatně méně než historiků s tímže zaměřením, nevidí dr. Horák činnost naší OS jako reálnou a dává návrh na zrušení skupiny, resp. větší zastoupení geografů v příslušné Komisi historiků. Jako důvod uvádí, že jeho nadřízený, ředitel Ústavu čs. a svět. dějin člen koresp. Purš má zájem na činnosti uvedené Komise při kolegiu dějin ČSAV a nedovolí tříštění sil.

2. *OS pro kartografii*. Pro dlouhodobé onemocnění dezignovaného vedoucího dr. I. Čáslavky zahájila tato skupina svou činnost teprve koncem r. 1974 pod vedením dr. L. Muchy, CSc. z PřF UK v Praze. Za toto krátké období skupina uspořádala dvě odborné přednášky, které byly početně navštíveny. Protože v okruhu pražské pobočky Společnosti je celá řada kartografických pracovišť, která projeví o činnost OS zájem (ČUGaK, n. p. Kartografie, katedry na PřF UK a na stavební fakultě ČVUT), je reálná naděje na další úspěšnou činnost této OS.

3. *OS pro geomorfologii* rovněž se ustavila teprve v r. 1974 při pražské pobočce ČSSZ, vedoucím je dr. V. Příbyl, CSc. z PřF UK. Skupina uspořádala zatím dvě přednášky a na její činnosti se podílejí pracovníci v oboru geomorfologie a kvartérní geologie z ústavu GÚ ČSAV, Ústř. ústavu geologického a PřF UK. Pro posílení činnosti skupiny by bylo třeba navázat kontakty s příslušnými pracovníky mimopražských ústavů, především GÚ ČSAV v Brně a na jiných přírodovědeckých a pedagogických fakultách. Vzhledem k tomu, že v oboru geomorfologie se řeší v ČSR celá řada dílčích úkolů ve státním plánu výzkumu, bylo by velmi nutné diskusemi, pracovními poradami i oponenturami docílit lepší vzájemné informovanosti a koordinace v zaměření práce.

4. *OS pro geografickou terminologii* pracovala pod vedením prof. dr. V. Häuflera, CSc., z PřF UK. V uplynulém období se skupina soustřeďovala na přípravu a postup prací edice Geografického terminologického slovníku a scházela se na poradě oborových koordinátorů. Příprava slovníku je nyní v závěrečném stádiu, tj. hesláře některých oborů jsou již v recenzním řízení, v jiných oborech se dosud dokončuje zpracování hesel. S ukončením prací a odevzdáním rukopisů do výroby se počítá ještě v r. 1976. Proto bude třeba uvážit další zaměření práce OS, zda se má tato komise stát stálým orgánem pro otázky geografické terminologie, či zda činnost komise skončí vydáním Slovníku.

5. *OS pro ekonomickou geografii* vede prof. dr. M. Blažek, CSc., z GÚ ČSAV v Brně. OS se zabývala v prvních letech především problematikou ekonomicko-geografické regionalizace ČSR, kterou řešila na pracovních schůzkách, oponenturách a uspořádala na toto téma několik přednášek v pobočkách v Brně a v Praze. Byly uspořádány přednášky s touto tematikou též pro KPÚ v Brně. Je třeba kriticky uvést, že veřejná přednášková činnost této skupiny je v posledním období minimální. Vedoucí OS uvádí, že pobočky Společnosti neprojevíly zájem o konání přednášek s nabízenou problematikou. Domnívám se, že činnosti OS by prospělo i navázání kontaktů s plánovacími orgány a jinými institucemi, které se zabývají ekonomicko-geografickou problematikou, aby byla širší základna k diskusím a jiným akcím. Ve skupině je třeba zapojit do práce větší počet našich ekonomogeografů a rozvíjet činnost s pestřejší tematikou (např. geografie turismu a rekreace, řešení problematiky životního prostředí z hlediska ekon. geografie apod.).

6. *OS pro školskou geografii* vede doc. dr. J. Mačhyček, CSc., PŘF PU Olomouc. Práce této odborné skupiny je bohužel zaměňována a směřována s činností komise pro školskou geografii při ÚV ČSSZ, jejímž předsedou je rovněž doc. Mačhyček. Je třeba, aby komise a odborná skupina pracovaly odděleně, protože každá má jiné úkoly a poslání. Bylo by také účelné, aby vedení obou zařízení Společnosti nebyla slučována v jedné osobě.

7. *OS pro ekologii krajiny, životní prostředí a ochranu přírody* vede dr. S. Horník, CSc. z ped. fakulty v Brně. Tato OS vznikla v r. 1973 reorganizací z původní OS pro biogeografii, kterou vedl dr. J. Raušer, CSc. Ve smyslu názvu OS rozšířila svou činnost na otázky životního prostředí a ochrany přírody. Podle podávaných hlášení byla činnost této skupiny zřejmě neaktivnější z OS a projevovala se především přednáškami, semináři, exkurzemi i řešením dílčích otázek biogeografického výzkumu. Tato činnost se rozvíjí ve spolupráci s GÚ ČSAV, s Krajským pedagogickým ústavem v Brně a jeho prostřednictvím se zájmovými kroužky a učiteli příslušných ZDŠ a gymnázií. Dále byla navázána spolupráce i s orgány ochrany přírody a s pobočkami Tisu. Je třeba konstatovat, že OS pro životní prostředí zatím jako jediná provádí činnost exkurzní s odbornou náplní a četné akce na školách 1. a 2. cyklu v jihomoravském kraji. Domnívám se, že tato skupina má dobré předpoklady pro další činnost, nevyužité rezervy jsou dosud v oddělení RVHP pro otázky životního prostředí (GÚ ČSAV, vedoucí ing. Voráček).

K celkovému hodnocení OS Společnosti je třeba říci, že jejich činnost dosud není uspokojivá, aby mohla reprezentovat Společnost před geografickou veřejností. Příčiny jsou obecně známé, je to jednak pracovní a funkční zatížení vedoucích OS, jednak i malý zájem ostatních členů společnosti o spolupráci o navštěvování pořádaných akcí. Je i zřejmé, že jen malý zlomek členů Společnosti má tematicky vyhraněný zájem o některý z oborů OS. Na druhé straně by se právě OS pro školskou geografii měla zabývat při své činnosti podchycením širokého okruhu učitelů geografie na různých stupních škol. Domnívám se, že ÚV ČSSZ by neměl váhat se zrušením skupin, které činnost nevyvíjejí a soustředit se na podporu těch OS, které při své práci nacházejí odezvu mezi geografy.

Domnívám se, že v problematice odborných skupin je třeba učinit některá opatření jako zredukovat jejich počet a upevnit a prohloubit práci zejména těch skupin, případně zřít nové skupiny v těch oblastech geografie, které zaznamenávají progresivní rozvoj, jsou nebo stávají se nosnými disciplínami a mají značný teoretický nebo společenský význam, či je třeba je podporovat v soutěži s pří-

buznými disciplínami jiných vědních oborů. Vedení těchto skupin je třeba zajistit co nejfundovanějšími odborníky. Předpokladem pro jejich úspěšnou práci jsou ovšem také přiměřené finanční prostředky; takové ani letošní rozpočet neposkytoval. Práce člena výboru pověřeného řízením práce odborných skupin by měla být výběrem důsledněji sledována a geografická veřejnost by měla být o jejich práci nejméně jednou ročně ve Sborníku ČSSZ informována a poznatky z práce skupin by měly být zobecnovány. Samozřejmě, že podmínkou práce skupin je také dostatečný počet členů skupin. Až dosud se do nich přihlásilo poměrně málo zájemců. Proto využíváme této příležitosti sjezdu k výzvě všemu členstvu k účasti na práci odborných skupin.

Druhý velký okruh činnosti Společnosti je Geografický terminologický slovník. Práce na něm řídí (8.) *odborná skupina pro geografickou terminologii* pod vedením s. prof. Häuflera. Byl sestaven rozsáhlý kolektiv oddílových redaktorů a autorů a péči ÚV ČSSZ, který činnosti skupiny věnoval značnou pozornost, bylo dosaženo takového složení, které zaručuje po odborné a ideově politické stránce úspěšné dokončení práce a splnění cílů slovníku. Práce na slovníku se setkávaly s řadou potíží, které spočívaly v častých změnách složení autorského kolektivu, jednak pro neplnění závazků autorů, jednak proto, že autoři neobdrželi souhlas zaměstnavatele. Prof. Häufler zajistil odložení odevzdání celého rukopisu na konec března 1973 a po nesplnění tohoto termínu na konec září tohoto roku. Podle zprávy prof. Häuflera je k 15. červnu 1975 soustředěno v nakladatelství ČSAV 6500 hesel, neboli asi 65 % z celkově předpokládaného počtu. Nedostatky jsou v oddílu klimatologie, v němž někteří autoři nepřislíbili vyhovující termíny dodání rukopisů, časové prodlení je v oddílu hydrogeografie, historické geografie a dějin geografie a kartografie pro neplnění smluvních termínů odevzdání rukopisů. Bylo by třeba, aby vedení slovníku vyhledalo autory, kteří nejsou časově zaneprázdnění a mohou hesla do stanoveného termínu odevzdání rukopisu nakladatelství odevzdat. Jisté obtíže se splněním tohoto úkolu spočívají také v tom, že řada pracovníků dokončuje výzkumné úkoly této pětiletky a pracuje na jiném závažném úkolu, na psaní geografických hesel Československé encyklopedie připravované Encyklopedickým ústavem ČSAV. Tento úkol není sice zařazen do úkolů ČSSZ, bylo by však zapotřebí, aby naši geografové našli pro něj pochopení a pomohli splnit také tento úkol.

ÚV ČSSZ se také častěji zabýval otázkami konání exkurzí a expedic, domácích i zahraničních a s. dr. Nekovář v této věci vyvinul nemalé úsilí, aby splnil přání vyslovovaná v tomto smyslu často i na Valných shromážděních naší Společnosti. Uskutečnění těchto exkurzí však ztroskotává nejen na obtížích při jejich organizaci, nýbrž, a to především, na nepatrném zájmu členů naší Společnosti, který plyne patrně z toho, že individuální soukromé cesty do socialistických států jsou poměrně snadno realizovatelné.

ÚV ČSSZ se častěji zabýval i otázkou spolupráce se Socialistickou akademií, která se až dosud šířeji neprojevila až na to, že někteří členové naší Společnosti jsou lektory této instituce, a spoluprací s VTS, která je rovněž ojedinelá a byla např. při pořádání symposia k 150. narozeninám prof. Kořistky. Smlouvou byla navázána spolupráce s Čs. orientalistickou společností při ČSAV a s Vlastivědným muzeem v Olomouci. Při pořádání některých akcí spolupracují pobočky příležitostně s pobočkami jiných Společností jako s meteorologickou, bioklimatologickou, demografickou atp.

Pravidelně spolupracuje ČSSZ prostřednictvím svých poboček s Kabinety zeměpisu KPÚ zejména přednáškami a pořádáním seminářů této instituce, na nichž

se podílí členové naší Společnosti. Chtěl bych zde vyzvednout spolupráci ÚV ČSSZ na akci Kabinetu zeměpisu KPÚ v Brně vedeného s. Věrou Kubíčkovou — na uspořádání krajské zeměpisné olympiády mládeže, jejíž výsledky jsou oceňovány diplomy, jejichž význam je zdůrazněn podpisy předsedy ČSSZ a ředitele GÚ ČSAV. Kabinet zeměpisu KPÚ v Brně spolu s ÚV ČSSZ podal také MŠ ČSR návrh na pořádání Geografických olympiád v rámci ČSR.

ÚV ČSSZ se častěji zabýval i otázkami zahraničních styků Společnosti, které byly po dvě desetky let na poměrně nízké úrovni a omezovaly se na výměnu publikací a na občanskou účast zástupců naší Společnosti na sjezdech či jiných akcích zahraničních společností, pokud tito delegáti našli úhradu na zahraniční cestu na svém pracovišti. To je bohužel praxe, která naší Společnosti nedovoluje větší rozšíření těchto styků. Zájem o spolupráci s jinými Společnostmi u nás je a jak víme je i ze stran Společností socialistických států, a to jak vzájemné spolupráce, tak i bileterálních styků. Nový výbor bude mít závažný a ne právě snadný úkol, nikoliv navázání těchto styků. Jako spíše v tom přesvědčit orgány akademie o potřebě jejich všestranného zajištění.

ÚV ČSSZ jevil po celé období snahu vzbudit větší zájem členů Společnosti o její činnost a o ochotu členů Společnosti pracovat ve funkcích ve výborech poboček i ÚV ČSSZ, v odborných skupinách atd. Jako jednu z cest oživení zájmu spatřuje výbor v oceňování vědecké a společenské činnosti našich geografů vůbec a funkcionářů ÚV ČSSZ a jeho poboček. Děje se tak ve Sborníku ČSSZ k životním jubileím významnějších geografů, pozdravnými adresami významným geografům k životním jubileím i k jejich jmenování docenty či profesory atd., udělením diplomů a uznání nově zavedeným čestným „zlatým“ odznakem i neivnější formou — čestným členstvím. Je s podivem, že předcházející výbory využívaly tak málo těchto možností, a to i pro zahraniční geografv. Tak např. poslední zahraniční čestný člen Společnosti byl jmenován v roce 1935. ÚV ČSSZ ve snaze překlenout tento nedostatek při příležitosti 30. výročí osvobození naší republiky sovětskou armádou udělí zde na tomto valném shromáždění či na pobočkách diplomy a čestné zlaté odznaky řadě geografů a předloží valnému shromáždění ke schválení návrh čestného členství třem slovenským, sedmi českým a pěti zahraničním geografům.

V zájmu podpory rozvoje čs. geografické vědy předložil ÚV ČSSZ Vědeckému kolegiu geologie a geografie ČSAV komplexně zpracovaný návrh na zřízení oborové Kořistkovy plakety za geografii a geodézii při ČSAV. Tento návrh je nyní v projednávání v prezidiu ČSAV.

ÚV ČSSZ ve své činnosti narážel častěji na obtíže vyplývající z organizačního řádu, který v mnohém již nevyhovuje současným potřebám. Proto výbor zřídil komisi ad hoc, která vypracovala návrhy změn organizačního řádu a další doplňky s úmyslem předložit je tomuto valnému shromáždění ke schválení. Mezitím však byl výbor informován, že se v ČSAV připravuje nový návrh vzorového organizačního řádu, do něhož mohou být komisí předložené a výborem schválené změny a doplňky vsunuty.

ÚV ČSSZ věnoval značnou pozornost členské základně a evidenci členů společnosti, která byla v důsledku zejména časté fluktuace sekretárek v ne právě dobrém stavu. Také evidence členských příspěvků tomu odpovídala. Nvní zásluhou a úsilím sekretáře s. prof. Zemana se dostala evidence členů a členských příspěvků na příslušnou úroveň. Omlouváme se všem členům Společnosti, pokud se v jejich evidenci vyskytly nedostatky, ale na druhé straně žádáme naše členy, aby dodržovali příspěvkovou morálku a včas platili své příspěvky. Jinak nadbytečnou korespondencí jako jsou upomínky, vysvětlivky atd. zbytečně roste naše

administrativa, jíž by bylo možno účelněji využít pro hlavní úkoly Společnosti.

V současné době má ČSSZ 947 členů, z toho 624 mužů a 323 žen. Z celkového počtu členů je 744 profesí geografů, 203 je negeografů, většinou odborníků z příbuzných geografických disciplín. Z celkového počtu členů je 49 univ. profesorů a docentů a 65 odborných asistentů (114), 98 vědeckých a odborných asistentů, tedy 212 členů zabývajících se vědeckou problematikou. 383 učitelů zeměpisu ZDŠ a 207 středoškolských profesorů zeměpisu, tedy celkem 590 členů zabývajících se školskou geografii a 145 jiných pracovníků. V uplynulém období byl do Společnosti přijat značný počet nových členů vesměs mladšího věku, který vyrovnal úbytek členů, který nastal úmrtím nebo vystoupením některých starších členů po odchodu do důchodu.

Dovolte mi, abych při této příležitosti vzpomněl těch, kteří navždy opustili naše řady:

1. JUDr. Josef Kroupa, Praha, 1972 — pob. Praha
2. Ing. Vladimír Kröhn, zakládající člen pob. Praha, 1972
3. RNDr. Jan Luner, Olomouc, 1972 — pob. Brno
4. František Mendlík, České Budějovice, 1972 — pob. České Budějovice
5. RNDr. Josef Moucha, CSc., Praha 1972 — pob. Praha
6. Adolf Pauč, Havlíčkův Brod, 1972, pob. Praha
7. Jaroslav Pudr, Praha, 1972 — pob. Praha
8. Prof. RNDr. Jan Stejskal, DrSc., Praha, 1972 — pob. Praha
9. Ing. RTDr. Bohumil Šlemr, Roztoky, 1972 — pob. Praha
10. František Flanderka, ředitel ZDŠ, Opava, 1973 — pob. Brno
11. Prof. František Horáček, Praha, 1973 — pob. Praha
12. Dr. ing. Jan Soukal, Brno, 1973 — pob. Brno
13. Doc. RNDr. Otakar Šlampa, CSc., Brno, 1973 — pob. Brno
14. Prof. Klement Urban, čestný člen ČSSZ, Praha, 1973 — pob. Praha
15. Univ. prof. PhDr., RNDr., DrSc., člen korespondent ČSAV František Vitásek, Brno, 1973 — pob. Brno
16. Ing. dr. Ladislav Čepek, DrSc., člen korespondent ČSAV Praha, 1974 — pob. Praha
17. RNDr. Zdeněk Láznička, CSc., Brno, 1974 — pob. Brno
18. Prof. Milan Martinák, Břeclav, 1974 — pob. Brno
19. PhDr. Josef Novotný, Broumov, 1974 — pob. Praha
20. Univ. prof. RNDr. Karel Kuchař, Praha, 1975 — pob. Praha
21. RNDr. Rudolf Burkhardt, 1975, Brno — pob. Brno
22. Doc. RNDr. Otakar Vrána, Praha, 1975 — pob. Praha

Jsou mezi nimi naši učitelé, spolupracovníci a přátelé, z nichž mnozí obětovali mnoho svého úsilí ve prospěch naší geografie a ČSSZ a zasloužili se o jejich rozvoj. Vzpomínáme jich s vděčností. Prosíme, abyste povstáním uctili jejich dílo a světlou jejich památku!

Členstvo ČSSZ je rozděleno do 7 poboček s krajskou působností. Pražská pobočka s působností pro středočeský kraj má 289 členů (197 mužů a 92 žen), jihomoravská v Brně 196 (137, 59), severomoravská v Olomouci 188 (122, 66), západočeská v Plzni 95 (59, 36), východočeská v Hradci Králové 66 (29, 37), jihočeská v Čes. Budějovicích 58 (35, 23) a severočeská v Ústí n. L. 55 (45, 10).

Pobočky pracují podle plánu a zabývají se většinou přednáškovou činností, některé jako pražská, západočeská a zejména brněnská též pořádáním seminářů a všechny spoluprací s KPÚ a některé i spoluprací s OPS. Obsah, rozsah a kvalita práce poboček závisí do značné míry na místních podmínkách, na tradici, na zázemí pobočky a na opoře poboček o vysokoškolské katedry geografie a Geo-

grafický ústav ČSAV a jeho pracoviště. V tomto směru jsou na tom nejlépe Praha a Brno, i když ani zde nejsou všechny možnosti vyčerpány.

V činnosti poboček bývá jistá nevýhoda, že se na ní v omezené míře mohou podílet členové ze vzdálenějších míst obvodu činnosti pobočky, což se týká zejména učitelů a profesorů zeměpisu škol 1. a 2. cyklu. Proto je významné působení poboček přes KPÚ a OPS a zejména přiblížení činnosti poboček přímo do nejbližší blízkosti práce těchto učitelů a profesorů. To může umožnit i blízký styk poboček s okresními školskými orgány a působit na zlepšování stavu zeměpisu na středních školách. Proto byly u jihomoravské pobočky zřízeny Místní organizace pobočky v Uh. Brodě, Břeclavi a Gottwaldově, které ve svém obvodu rozvíjejí již po řadu let úspěšnou činnost. U severomoravské pobočky byla zřízena MO v Ostravě. Jeví se účelné a potřebné, aby i v ostatních pobočkách byly ve vhodných střediscích zakládány MO. Ty pobočky, které by měly MO, by měly mít zvýšeny i příslušné finanční prostředky, což by znamenalo přerozdělení dosavadních kvót a preferenci poboček s místními organizacemi. Znamená to ovšem současně, aby ČSAV úměrně se zvýšením činnosti Společnosti, celkově zvýšila i její dotace. Tomu tak bohužel není; zatímco činnost Společnosti kvantitativně a kvalitativně vzrůstá, dotace naopak jsou ekonomickými orgány ČSAV snižovány.

V příštím funkčním období bude třeba věnovat více pozornosti řízení poboček a jejich práci a zejména bude třeba důsledněji kontrolovat práci člena výboru touto činností pověřeného. Ukazuje se účelné konat zasedání ÚV ČSSZ postupně v sídlech poboček a na místě se zabývat jejich činností a možnostmi pomoci ÚV ČSSZ.

Dovolil jsem si informovat Vás o nejzávažnější činnosti ÚV ČSSZ v této zprávě, v níž není možno hovořit o všech podrobnostech a o další činnosti spojené s úkoly výboru a jeho členů, o často obtížných a časově náročných jednáních výborových schůzí a schůzí předsednictva. Že práce ÚV ČSSZ a jeho předsednictva byla úspěšná a konkrétní, vděčíme také dobré práci stranické skupiny KSČ při ÚV ČSSZ vedené s. doc. Mišterou, prvním místopředsedou ÚV ČSSZ, jehož výrazný a významný podíl na úspěšné práci ÚV ČSSZ a jejich výsledcích považuji za povinnost zde na tomto shromáždění zvláště ocenit.

Domníváme se, že ÚV ČSSZ za daných podmínek, i přes všechny chyby a nedostatky, které jsou nám známy, nebo nám zde budou v diskusi připomenuty, vykonal díky obětavé práci všech členů výboru a zejména užšího předsednictva, z nichž jmenuji zejména vědeckého tajemníka s. dr. Drápala a hospodáře s. dr. Hoffmana, velký kus dobré práce pro rozvoj ČSSZ a čs. geografie, který byl také na zasedáních vědeckého kolegia geologie a geografie ČSAV při každoročním hodnocení práce Společnosti oceněn.

Dovoluji si požádat Valné shromáždění, aby po zhodnocení naší činnosti a našeho hospodaření udělilo odstupujícímu výboru, který položil základy k novému obsahu i stylu práce Společnosti, a to ve prospěch budování socialismu a komunismu absolutorium. Sám za sebe jako odstupující předseda si dovoluji poděkovat všem členům výboru za jejich dobrou práci, za soudružské prostředí, které pomáhalo řešit i složité otázky a situace a novému předsedovi naší Společnosti přeji, aby s nově zvoleným výborem dokončil to, co se nám v našem funkčním období nezdařilo splnit a aby příštímú sjezdu mohl předložit úspěšné výsledky plnění usnesení, která zde dnes schválíme a která budou nepochybně znamenat další významný krok v rozvoji Společnosti a naší geografické vědy.

*Prof. RNDr. Miloš Nosek, DrSc.,
předseda ČSSZ*

LUDVÍK MIŠTERA

XIII. SJEZD ČESKOSLOVENSKÝCH GEOGRAFŮ V PLZNI

Sjezd československých geografů není jen záležitostí organizačního charakteru, nejde v něm pouze o setkání geografů, nýbrž se stává čím dál tím více tribunou, z níž se hodnotí vykonaná práce v období mezi sjezdy, řeší se závažné problémy naší geografie a stanoví se program na další funkční období nového výboru. I když samozřejmě nejvíce pozornosti je věnováno problémům současným, nutno zdůraznit význam tohoto fóra pro stanovení perspektiv celého vědního oboru a jeho podílu na společenském rozvoji. Plzeňský sjezd patřil již k těm sjezdům geografů, na nichž byly položeny základy širších perspektivních hledisek společenské angažovanosti oboru. Neřešily se tudíž jen aktuální společenské úkoly: škola — životní prostředí — ekonomika z hledisek platných pouze v současnosti, nýbrž současně byly vytyčeny určité směrnice a prognózy dalšího vývoje, a to jak co se týče uplatnění geografie jako školního předmětu, tak i její funkce v ochraně a tvorbě životního prostředí, ekonomického a regionálního výzkumu.

V zájmu zdárného průběhu sjezdu rozhodl ústřední výbor omezit počet sekcí a soustředit se jen na zmíněné hlavní problémy. Na minulých sjezdech docházelo často k značnému rozptylu a překrývání zájmů jednotlivých oborů geografie a nepodstatné problémy často zasunuly do pozadí zásadní otázky, jež bylo v dané etapě zapotřebí řešit. Správnost uvedeného rozhodnutí potvrzuje jak průběh jednání, tak i skutečnost, že ani v období přípravy sjezdu nebyly připomínky k jeho programu a organizaci, ani nebylo využito možnosti vytvořit jiné sekce, o nichž by se snad členská základna domnívala, že by byly potřebné (bylo dáno např. v úvahu vytvoření samostatné sekce pro kartografii).

Jak vyplývalo ze sjezdového jednání a základních sjezdových referátů, ústřední výbor sjezd obsahově koncepčně dobře připravil, což dosvědčují materiály předložené na sjezdu, ať byly publikovány ve dvou sbornících — řady Studia Geographica věnovaných sjezdu, nebo ve Sborníku Čs. společnosti zeměpisné.

Záměry sjezdového jednání byly plně podporovány stranickými orgány, ministerstvem školství i Čs. akademií věd. Společenská podpora sjezdu byla mimořádně významná jak ve zmíněné přípravné fázi, tak i v průběhu sjezdu samého.

Hlavního sjezdového zasedání v úterý 1. července 1975 dopoledne se zúčastnily delegace stranických orgánů, státní správy, ministerstva školství, Národní fronty, zástupci vysokých škol. Jednání se zúčastnili pracovníci všech geografických kateder z přírodovědeckých a pedagogických fakult z celé ČSSR. Početné bylo zastoupení pracovníků Geografického ústavu ČSAV, jemuž přísluší velký dík za pomoc a spolupráci při organizaci sjezdu. Významná byla účast zástupců Geografického ústavu SAV a Slovenské geografické společnosti.

Hlavní sjezdové jednání dokladem stoupající autority čs. geografie

Hlavní sjezdové jednání bylo uvedeno zásadním referátem „Československá geografie v mezisjezdovém období“, který přednesl předseda ústředního výboru Čs. společnosti zeměpisné prof. dr. M. Nosek, DrSc. Hodnotící referát vypracovaný ve spolupráci s členem ústředního výboru a ředitelem Geografického ústavu doc. dr. J. Demkem, DrSc., dal směr celému jednání sjezdu. Pro svou zásadní povahu je otištěn v plném rozsahu v tomto čísle Sborníku Čs. společnosti zeměpisné.

Na zahájení tohoto hlavního dne sjezdu vzpomněl předsedající, místopředseda ústředního výboru ČSSZ, doc. dr. L. Mištera, CSc., že XIII. sjezd čs. geografů se schází ve zcela jiných podmínkách než tomu bylo před 40 lety, kdy se roku 1935 rovněž v Plzni konal III. sjezd čs. geografů. Poukázal na rozsáhlé politicko-hospodářské a kulturněsociální změny, které nastaly v uplynulých letech. Zdůraznil, že XIII. sjezd se koná v období 30. výročí osvobození naší vlasti. Prof. dr. Václav Čepelák, býv. proděkan Pedagogické fakulty v Plzni a vedoucí katedry historie a geografie, jako jeden z účastníků a spoluorganizátorů III. sjezdu poukázal na historickou rozdílnost tematiky sjezdu. Prof. dr. Čepelákovi byl z rozhodnutí ČSSZ udělen první zlatý odznak ČSSZ, zřízený ústředním výborem ČSSZ k 30. výročí osvobození ČSSR Sovětskou armádou.

Jako první z přítomných delegací pozdravil XIII. sjezd jménem městského výboru KSČ, Městského národního výboru v Plzni a všech organizací města primátor Eduard Kopáček. Poukázal na velké změny a rozdíly, které nastaly v naší společnosti i v západočeské metropoli, v Plzni. Navázal na historický význam Plzně a na socialistickou současnost města, hovořil o úspěšně se rozvíjející výstavbě nových sídlišť, o otázkách asanace starých částí města, o ochraně historických památek a uchování životního prostředí. Ocenil aktivní podíl geografie na výstavbě socialistické společnosti při plnění úkolů XIV. sjezdu a závěrů plén ústředního výboru, jež programově interesují i geografů.

Jménem stranických orgánů lidosprávy a všech složek Národní fronty projevil tajemník západočeského krajského výboru KSČ v Plzni Josef Mečl přání, aby účastníci sjezdu pokračovali v nastoupené cestě za realizaci stranické politiky, která byla nastíněna v předneseném hlavním referátu. V delegaci KV KSČ byl dále vedoucí ideologického oddělení KV KSČ dr. Miloslav Hour, náměstek předsedy krajského národního výboru Jaroslav Wiendl, v delegaci městského výboru KSČ byl vedle primátora E. Kopáčka tajemník MěstV KSČ ing. Jiří Kopecký. Jednání se zúčastnil také tajemník krajského výboru Národní fronty František Kuba.

První náměstek ministra školství ČSR prof. dr. Přemysl Jagoš, CSc., velmi zasvěceně hovořil o problémech a významu geografie z hlediska aktuálních otázek rozvoje socialistické společnosti. Ocenil její podíl ve výchovně vzdělávacím procesu i v přípravě mladých odborníků na vysokých školách a zvláště pak význam oboru vzhledem k jeho komplexnímu charakteru a syntezaujícímu významu geografické vědy zejména při řešení společenských a hospodářských problémů výstavby, ochrany a tvorby životního prostředí.

Místopředseda Čs. národního komitétu geografického a člen vědeckého kolegia geologie-geografie ČSAV doc. dr. Jar. Demek, DrSc., omluvil neúčast náměstka předsedy ČSAV akademika Josefa Poulíka, předsedy Čs. národního komitétu geografického, člena korespondenta ČSAV E. Mazúra, DrSc., a předsedy VKGG člena korespondenta prof. dr. Vl. Pokorného, DrSc., a tlumočil přání úspěšného jednání sjezdu jménem těchto institucí. Za Pedagogickou fakultu

v Plzni a ostatní plzeňské vysoké školy pozdravil sjezd proděkan PF doc. dr. J. Diba, CSc. Jako zástupce delegace Slovenské geografické společnosti vystoupil na sjezdu dr. P. Mariot, CSc.

Hlavního sjezdového dne byly přítomny delegace geografických společností SSSR, Polska, NDR, Maďarska, Bulharska a Jugoslávie. Sjezdových jednání se aktivně zúčastňovalo všech 25 zahraničních hostů. Dalších 20 pozvaných zahraničních geografů pak projevilo politování, že se nemohou z různých závažných důvodů našeho sjezdu zúčastnit. (V době konání XIII. sjezdu čs. geografů se současně konal i XIII. sjezd Polské společnosti geografické a oslavy 25. výročí založení Německé akademie věd.)

Akademik I. P. Gerasimov, předseda Národního komitétu sovětských geografů a ředitel Geografického institutu Sovětské akademie věd, sjezd přátelsky pozdravil jménem nepočtenější sovětské delegace a naznačil společné cíle socialistických geografů. Členy sovětské delegace byli dále prof. A. M. Rjabčikov, doktor geografických věd, děkan geografické fakulty Lomonosovy univerzity v Moskvě, prof. V. P. Maksakovskij, doktor geogr. věd, vedoucí katedry ekonom. geografie PÍ V. I. Lenina v Moskvě a člen odd. RVHP, prof. V. V. Voroběv, doktor geogr. věd, zástupce ředitele Institutu geografie Sibíře a Dál. východu v Irkutsku, a Z. N. Gerasimovová, doktorka geogr. věd, pracovnice Geografického institutu Akademie věd.

Zásluh a pomoci čs. geografů na poválečném rozvoji maďarské geografie vzpomněl prof. dr. L. Kádar, DrSc., z univerzity Lájose Kossutha v Debrecénu, místopředseda Maďarské geografické společnosti. Za maďarské geografie se sjezdového jednání zúčastnil také prof. dr. S. Láng, DrSc., z budapeštské univerzity.

Jménem polské delegace česky pozdravil sjezdové účastníky prof. dr. A. Wrzosek z Jagellonské univerzity v Krakově. Omluvil menší účast členů Polské společnosti geografické vzhledem k jejich právě probíhajícímu sjezdu. Polské geografie dále zastoupili Mgr. J. Drecka a Mgr. J. Szyrmer, pracovníci Institutu geografie Polské akademie věd.

Několikačlennou delegaci geografů z NDR vedl prezident Geografické společnosti NDR prof. DrSc. G. Jacob, který také jejím jménem popřál další úspěchy v podílu české i německé geografie na výstavbě obou socialistických států. Členy delegace byli dále prof. dr. H. J. Kramm z Vysoké školy pedagogické K. Liebknechta v Postupimi, dr. M. Kramer z Vysoké školy pedagogické v Drážďanech, dr. J. Heinzmann a dr. H. Hermann z Geogr. ústavu Akademie věd z Lipska.

Předseda bulharské geogr. společnosti a vědecký tajemník národního komitétu bulharských geografů prof. dr. T. Penčev vzpomněl úzkých tradičních kulturně-společenských a hospodářských svazků mezi oběma národy. Členy bulharské delegace byl dále prof. dr. Ž. Galabov, člen korespondent Bulharské akademie věd, předseda nár. komitétu bulharských geografů a ředitel Geografického ústavu Bulharské akademie věd a prof. dr. L. Dinev z univerzity v Sofii, vědecký sekretář mezinárodní asociace vědeckých pracovníků.

Prof. dr. M. Panov, člen svazu geograf. spol. SFRJ, člen národního komitétu jugoslávských geografů a předseda Geografické společnosti Makedonie, vyjádřil přátelské svazky s jugoslávskými geografie. Jednání se zúčastnil také generální sekretář Národního komitétu jugoslávských geografů dr. A. Stojmilov.

Využit všech výchovně vzdělávacích možností zeměpisu

Poprvé v historii čs. geografických sjezdů se zúčastnili všichni geografové společného zasedání, které bylo za řízení předsedy ÚV prof. dr. M. Noska, DrSc.,

věnováno postavení zeměpisu ve výchovně vzdělávacím systému. Byla tak dána možnost všem geografům vyjádřit se k problémům zeměpisu na školách všech typů, ujasnit si nedostatky a potíže, které na úseku školské geografie brání tomu, aby zeměpis jako školní předmět plnil výchovně vzdělávací cíle v celém rozsahu svých možností, jak se k tomu vyjadřovali autoři sjezdových příspěvků ve stejnojmenném sborníku (*Studia Geographica* č. 50) i na sjezdovém fóru. Hlavní teoretický referát k této ústřední tematice, jímž bylo odpolední jednání prvního dne uvedeno, přednesl místopředseda ústředního výboru doc. dr. L. Mištera, CSc. Text tohoto referátu je rovněž uveřejněn v tomto čísle Sborníku. O úkolech školské geografie řešených ústředním výborem ČSSZ, jeho odbornou skupinou a školskou komisí podrobně hovořil předseda školské komise ÚV ČSSZ doc. dr. J. Machýček, CSc. Úsilí ústředního výboru na úseku školské geografie bylo shrnuto jednak do memoranda adresovaného ministerstvu školství, do sjezdových tezí ke školské geografii a do projednávaných návrhů učebních osnov zeměpisu. Všechny tyto základní materiály byly publikovány ve sjezdovém sborníku.

Náměstek ministra školství prof. dr. Miroslav Cipro, DrSc., uvítal ve svém projevu iniciativu geografů a velké úsilí o zvýraznění významu zeměpisu jako školního předmětu. Jeho politickovýchovné hodnoty i velký význam vzdělávací s funkcí formativní a instrumentální nebyl dosud náležitě oceněn. Projevil přání, aby společným úsilím byly realizovány ty návrhy, které prospějí postavení a autoritě předmětu v zájmu úkolů a cílů socialistické školy. Prof. dr. Tichý, CSc., se globálně vyjádřil k sjezdovým příspěvkům otiskným ve sjezdovém sborníku, které považoval ve svém celku za dílčí přínosy k problémům, jež byly shrnuty ve sjezdových tezích.

Místopředseda Západočeského krajského národního výboru J. Wiendl z hlediska veřejného činitele zdůraznil velmi pěkně praktický význam předmětu, jeho politickovýchovnou stránku a zvláště pak důležitou roli učitele zeměpisu ve společenském procesu. S celkovým zájmem a ohlasem se setkala vystoupení sovětského geografa prof. V. P. Maksakovského, doktora geogr. věd, vedoucího katedry ekonomické geografie Ped. Institutu V. I. Lenina v Moskvě. Ve svém česky předneseném referátu hovořil k základním problémům zdokonalování školního zeměpisného vzdělání v SSSR. Uvedl nejen stav geografie na sovětských školách, ale i cesty a problémy, jimiž se sovětská školští geografové pracovali, zejména v pojetí cyklu učiva na jednotlivých školách, základního, středního a vysokoškolského typu a v jeho rozvržení do ročníků střední školy. Na jeho příspěvek navázal prof. A. M. Rjabčikov, doktor geogr. věd, děkan geografické fakulty Lomonosovy univerzity, který jej rozvinul zvláště v přehledu o stavu a perspektivách přípravy geografů, a to jak v Moskvě, tak i na ostatních univerzitách a pedagogických institutech.

K celkovému postavení zeměpisu jako školského předmětu a jeho funkci na všeobecně vzdělávací a střední škole hovořil dr. M. Střída, CSc. Upozornil na skutečnost, že nelze opomíjet určitou zastupující roli zeměpisu, který poskytuje určité základy i jiných vědních oborů, jako např. geologie, politické ekonomie, ekonomiky atd. To také zvýrazňuje komplexnost a syntetický význam zeměpisu v poměru k ostatním předmětům v interdisciplinárních svazcích, o čemž již také bylo pojednáno v hlavním referátu. Na nedostatečnou úroveň geografických znalostí poukázal doc. L. Skokan, CSc., který vycházel ze zkušeností katedry geografie na Vysoké škole ekonomické v Praze. Určité podceňování geografických znalostí, a to i základních z hlediska všeobecného vzdělání, vychází již ze základní devítileté školy. Ta mnohým vysokoškolákům poskytuje často poslední zeměpisnou přípravu, zejména u škol technického a ekonomického směru, pokud

nepricházejí na tyto školy z gymnázií. Je na pováženu, že představitelé těchto směrů, kteří vesměs budou zastávat vedoucí místa v naší společnosti, nejsou připravováni pro tyto funkce také z hlediska společenského významu geografie. Dr. J. Doubrava, vedoucí kabinetu zeměpisu Výzkumného ústavu pedagogického v Praze uvažoval, zda v mnohých návrzích o obsahu základního vzdělání nejde o maximalistické požadavky. Upozornil, že podle výzkumu kabinetu, který prováděli před několika lety, většina učitelů zeměpisu učí zeměpis jen ze čtvrtiny až třetiny svého úvazku. Není také dostatek času na soustavný odborný růst, v čemž především nutno hledat určité nedostatky při plném využívání funkce zeměpisu. K úkolům školské geografie hovořil také dr. J. Charvát, CSc., jenž plně podporoval návrhy ústředního výboru a přimlouval se za jejich realizaci, která by posunula význam zeměpisu v perspektivním vývoji i ve srovnání s ostatními socialistickými státy.

S průběhem a organizací zeměpisné soutěže Poznej svou vlast, jejímž organizátorem je ve spolupráci se SSM a PO slovenské ministerstvo školství, seznámila sjezd M. Kováčová. Soutěž je vlastně zeměpisnou olympiádou. Zlepšuje kvalitu zeměpisných vědomostí a znalostí, zvyšuje i autoritu předmětu. Na podnět sjezdového příspěvku ing. dr. V. Nováka, který byl otištěn ve sborníku ke školské problematice, reagovala prom. geogr. M. Janáčková. Novou koncepci v atlasech, školních mapách bude možno prosazovat v budoucnu na základě určitého společenského podnětu, který musí vycházet ze změny osnov a učebnic. K učebním osnovám zeměpisu na ZDŠ, se vyjadřoval na základě svých zkušeností prof. Zd. Henych. Dotkl se řady problémů, zejména rozsahu, obsahu, uspořádání učiva, termínů i mezipředmětových vztahů.

O zákonitě potřebě modernizace školského procesu, a to jak z hlediska obsahového, tak technického, jak bylo také uvedeno v předsjezdových tezích, hovořil doc. dr. M. Papík. Předkládal také návrhy na vzájemnou spolupráci mezi českou i slovenskou komisí školské geografie. Dr. D. Fryč ve svém písemném příspěvku upozorňoval na nově založené informační středisko školské geografie na pedagogické fakultě UK v Praze.

Prof. dr. L. Kádár v závěru jednání seznámil se systémem pomůcek k vyučování vztahu vesmíru a země. Prof. dr. S. Láng ve svém písemném příspěvku charakterizoval vývoj vysokoškolského vyučování zeměpisu v Maďarsku.

Ráz celkového jednání k problematice postavení zeměpisu ve výchovně vzdělávacím systému byl velmi živý, příspěvky byly výstižné a aktuální, vztahovaly se plně k problematice. U všech účastníků jednání byla zřejmá snaha aktivně přispět k uplatnění předmětu a k jeho plnému využití ve společenské praxi socialistického státu.

Zajistit podíl geografie na rozvoji ČSSR

Druhé hlavní sjezdové téma, ochrana a tvorba životního prostředí, bylo projednáváno v sekci ve středu 2. července dopoledne. Zájem o jednání byl mimořádný a zcela jej můžeme srovnávat se zaujetím pro školskou problematiku. Zasedání sekce zahájil a řídil člen ústředního výboru ČSSZ doc. dr. J. Demek, DrSc., ředitel Geografického ústavu ČSAV. Uvedl politický, ekonomický a vědecký význam této problematiky, jíž se obírají jak orgány RVHP, tak i OSN a jeho složek.

V úvodním referátu se ing. V. Voráček, vedoucí oddělení RVHP Geografického ústavu, zabýval zvláště obecnými problémy vědního oboru z hlediska přístupu a řešení projektů ochrany a tvorby životního prostředí. V druhé části svého refe-

rátu zaujal ing. Voráček také stanoviska k referátům otištěným ve sjezdovém sborníku, jež vesměs považoval za přínos ke sledované problematice.

Akademik I. P. Gerasimov řešil ve svém referátu „Konstruktivní přístupy sovětské geografie“ základní teoretické problémy geografie při studiu životního prostředí. Jeho referát byl právě pro tyto základní teoretické problémy mimořádného významu, neboť ukázal geografii jako obor s nezastupitelnou společenskou funkcí v konstruktivním řešení světových problémů ochrany a tvorby životního prostředí. Právě této otázce z hlediska komplexní působnosti globálních vlivů lidské společnosti na životní prostředí naší planety se ve svém referátě analyticky věnoval prof. A. M. Rjabčikov. Stručně také charakterizoval etapový vývoj v tomto směru až do roku 2 000.

Aplikaci teoretických přístupů v praxi se obíralo několik dalších příspěvků. S metodikou výzkumu krajiny pro potřeby zvelebování životního prostředí seznámil dr. J. Drdoš, CSc. Hlavní architekt města Plzně ing. arch. H. Glozer vytvořil účastníkům hlavní opatření na úseku zlepšování životního prostředí Plzně. Obdobně o ochraně a tvorbě životního prostředí v pražské aglomeraci informovala prom. geogr. M. Syslová.

Problematikou tvorby a ochrany životního prostředí ve škole se obíral i na základě svých zkušeností dr. M. Havrlant, CSc. K problémům výchovy odborníků a obyvatelstva k ochraně a tvorbě životního prostředí vystoupil doc. dr. J. Panoš, CSc. Zajímavý byl příspěvek dr. F. Bučka, CSc., k otázkám potenciální eroze půd na středním Slovensku. Dr. I. Čáslavka na závěr jednání informoval o problematice geografického názvosloví.

Velkým přínosem k prohloubení teoretického přístupu ochrany a tvorby životního prostředí měly především tři zmíněné referáty a také díle vystoupení doc. dr. J. Demka, DrSc., který komentoval jednotlivé příspěvky, doplňoval a uváděl je v určitý systém v soulase s posláním a úkoly jednání sekce.

Souběžně zasedala sekce ekonomické a regionální geografie. Všichni její účastníci vyslechli referáty s velkým zaujetím.

Zasedání sekce uvedl a řídil člen ústředního výboru doc. dr. M. Macka, CSc., zástupce ředitele Geografického ústavu ČSAV.

Sjezdové příspěvky otištěné ve Sborníku shrnuli dr. Zd. Hoffmann, CSc. a dr. M. Drápal. Dr. Zdeněk Hoffmann, CSc., upozornil, že se pozitivně projevují důsledky intenzivní snahy o matematizaci. Ze syntezujících prací, které mají základní význam pro praxi, uvedl ekonomickogeografickou rajonizaci ČSR, zpracovanou GÚ ČSAV v Brně. Dr. Drápal se věnoval hlavně uplatnění poznatků ekonomické a regionální geografie ve školské výuce a její aktualizaci.

S významným podílem geografů na územním plánování seznamovaly zásadní referáty ředitele Terplánu ing. Kubína, přednesené dr. Andrlém a ředitele Urbionu ing. arch. P. Sibrina, CSc., přednesené dr. Silvánem. Shodně byl oceněn významný podíl geografů na koncepcích územního plánování, na vymežování urbanizovaných oblastí apod. i z hlediska dalšího vývoje. V souladu s květnovým a listopadovým zasedáním ÚV KSČ a KSS očekává pracovníky ještě řada dalších úkolů. Tuto problematiku v rámci ekonomickogeografické racionalizace doplnil ve svém vystoupení na příkladu Západočeského kraje prof. dr. M. Blažek.

Druhou část zasedání sekce převážně vyplnily příspěvky zahraničních účastníků sjezdu, kteří své referáty předložili až na sjezdu samém. Vědecká pracovnice Geogr. institutu Akademie věd SSSR Z. P. Gerasimovová doprovázela svou přednášku o biogeografickém srovnání Kavkazu a Alp barevnými diapozitivy. Prof. dr. J. Kramm se zabýval strukturou obyvatelstva NDR. Využíval diapozitivů, grafů, diagramů k doplnění svého výkladu. Teoretické aspekty přinášel česky

přednesený příspěvek dr. J. Heinzmanna a dipl. geogr. H. Hermanna na téma „K problémům vzájemných vztahů mezi průmyslem a životním prostředím“, i když vycházel z výzkumu v oblasti Halle. Autoři přihlédli také k poznatkům získaným při výzkumech modelové oblasti Ostravsko, jež prováděla letos v červnu mezinárodní pracovní skupina RVHP. Prof. dr. M. Panov zasvěceně hovořil o geografických problémech rozvoje obyvatelstva a postupující urbanizaci v Makedonii, seznámil i s důsledky strukturálních změn ovlivňujících celou infrastrukturu.

K příspěvkům věnovaných Plzni a Západočeskému kraji se vyjadřoval dr. C. Votrubec, CSc., a to zejména ve vztahu ke zvláštnostem kulturního, sociálního a historického vývoje Plzně. Velmi zajímavý a podnětný byl příspěvek J. Čecha, který seznámil účastníky s využitím řízeného modelu letounu pro letecké snímkování, tak důležitého pro geografickou výzkumnou činnost. O přestávce byla také instalována výstavka použitých modelů a záběrů. Model vrtulníku se začíná pokusně ověřovat.

I když většina příspěvků vycházela přímo z konkrétní problematiky územního plánování, a to i v širším pojetí uplatnění regionálních hledisek, mnohá zevšeobecnění mají i teoretický přínos pro obor a jeho další rozvoj.

Geografie chce přispět k řešení všech problémů praxe

Programové exkurze umožňovaly pokračování sjezdových jednání v jednotlivých oblastech západních Čech. Jednodenní exkurze byly konány jako semináře se zaměřením k určitým specifickým otázkám. Velký zájem byl o exkurze na Chebsko a Ašsko. Účastníci prvního dne exkurze navštívili nejdříve Velosalon národního podniku Eska, hlavního výrobce jízdních kol a největšího strojírenského závodu okresu. Poté se spolu s obyvateli Chebu zúčastnili slavnostního odhalení pamětní desky univ. prof. dr. B. Horákovi, DrSc., nositeli Řádu práce, chebskému rodákovi, na jeho rodném domě. Slavnostního aktu se zúčastnili zástupci stranických orgánů, ONV a města Chebu. Slavnostní akt zahájil předseda městského národního výboru. Hlavní projev při této příležitosti přednesl předseda ústředního výboru ČSSZ prof. dr. M. Nosek, DrSc., který zhodnotil zásluhy prof. Horáka pro českou, zvláště historickou geografii. Po prohlídce města — „českého Norimberka“ — byli účastníci exkurze přijati předsedou městského národního výboru, tajemníkem OV KSČ, náměstkem předsedy ONV a dalšími představiteli v obřadní síni chebského MěstNV. S živým zájmem se účastníci exkurze seznámili se strukturálními změnami v hospodářství okresu po druhé světové válce. Tyto poznatky jim také umožnily lepší orientaci při poznávání okresu, zejména jeho ašského výběžku. Mimo jiné navštívili přírodní zajímavosti — Komorní hůrku, rašeliniště Soos — a řadu dalších, především však města Aš a Františkovy Lázně. Exkurzi vedl a doplňoval výkladem prom. ped. S. Mirvald.

Nemenší zájem byl o exkurzi na Klatovsko a Domažlicko, která byla věnována především demografické problematice Klatovska a výstavbě Klatov. Nejdříve si návštěvníci prohlédli závod kožedělné galanterie n. p. KOZAK s bohatou výrobní tradicí. Poté byli přijati v zasedací síni ONV předsedou okresního národního výboru J. Mračkem, zástupcem okresního výboru KSČ, tajemníkem MěstNV V. Kabátem aj. Po zasvěceném referátu pracovníka ONV probíhal k dané problematice seminář, který byl zaměřen na řadu významných problémů rozvoje malých měst a jejich zázemí. Druhého dne položili zástupci všech orgánů a složek města a ČSSZ věnec k památníku zakladatele české geologie univ. prof.

Účastníci semináře byli přijati předsedou MěNV v Chebu Jaroslavem Hložkem v obřadní síni. Zleva prof. S. Láng z Budapešti, prof. L. Dinev ze Sofie, prof. A. Wrzosek z Krakova, prof. A. M. Rjabčikov, děkan Geografické fakulty Lomonosovovy univerzity v Moskvě, prof. M. Lukniš z Univerzity Komenského v Bratislavě aj. Předseda MěNV J. Hložek předává upomínkové dary pro zahraniční hosty do rukou předsedy přípravného výboru XIII. sjezdu čs. geografů doc. dr. L. Mištery, CSc.

J. Krejčího při příležitosti 150. výročí jeho narození. Místopředseda ústř. výboru doc. dr. L. Mištera, CSc., zhodnotil jeho význam pro geologii a geografii. Po exkurzi do závodů brýlové techniky n. p. OKULA v Nýrsku se návštěvníci seznámili s Domažlickem, prohlédli si také národopisné muzeum a z „Výhledů“ u Klenčí posoudili orografický vývoj Šumavy a Pošumaví. Exkurzi řídila a doplňovala výkladem prof. H. Hošková.

Nejvyhledávanější exkurze byla do oblasti západní Šumavy, snad právě proto, že byla vedena do míst málo známých a věnovala se výhradně fyzickogeografické problematice chráněné oblasti Šumavy, jejímu stavu, perspektivám a rekreačnímu využití. Pod vedením prom. geogr. J. Pecha se účastníci seznámili s vrcholovou částí Šumavy, navštívili Černé jezero, rekreační a sportovní středisko Železnou Rudu, poznali také přírodní krásy Povydrčí, rozsáhlé Kvildské slatě a sirkařské město Sušici. Vedle prom. geogr. J. Pecha informoval o navštívených místech pracovník Chráněné oblasti Šumavy v Sušici L. Vodák, zejména o rezervacích a také její zvířeně. Seminář se sestával z rozborů jednotlivých lokalit.

Velký zájem byl rovněž o exkurzi na Karlovarsko a Sokolovsko, která sledovala především lázeňství, ochranu a tvorbu lázeňského prostředí. Její účastníci se pod vedením dr. Wintra, CSc., seznámili proto také s oblastí povrchové těžby hnědého uhlí, devastací a rekultivací krajiny na Sokolovsku. Poznali největší průmyslové objekty jako elektrárnu Tisovou, kombinát na zpracování hnědého uhlí ve Vřesové, tedy hlavní závody působící z hlediska ochrany a tvorby životního prostředí jako „destrukční činitelé“. Na semináři k těmto otázkám se zdůrazněním významu lázeňství v Karlových Varech byli také přijati předsedou MěNV s. J. Šlapákem.

Po prohlídce Karlových Var navštívili výstavu exportního karlovarského skla „Moser“ a vyjeli až na nejvyšší vrchol Krušných hor — Klínovec.

V Plzni byla exkurze věnována hlavním nosným závodům plzeňské aglomerace. Před prohlídkou některých provozů OP ŠKODA navštívili účastníci exkurze nejdříve závodní muzeum, v němž také byli seminární formou seznámeni s problematikou podniku, jeho postavením v socialistické integraci a s významem pro oblast Plzeňska a západních Čech. Celý rozsáhlý areál podniku měli možnost projet autokarem. Také návštěva národního podniku Plzeňský Prazdroj byla uvedena nejdříve v závodním muzeu. Plzeňskou exkurzi řídil prom. geograf K. Venig.

Poslední exkurze sledovala inovační proces ve strukturálních změnách průmyslu Rokycanska. Nejdříve však účastníci exkurze zhlédli po prohlídce hvězdárny v Rokycanech výstavku památek z pozůstalosti cestovatele prof. J. Wünsche, o jehož životě a díle referoval dr. C. Votrubec, CSc. Poté se zastavili u pamětní desky na jeho rodném domku a položili pietně věnec u jeho hrobu, kde jeho zásluh vzpomněl vědecký tajemník ústř. výboru ČSSZ dr. M. Drápal. Předseda MěstNV J. Hirsch při přijetí na radnici seznámil účastníky exkurze s problematikou města, na hvězdárně pak s životním prostředím ing. Cinert. Po exkurzi do konzervářského závodu Marila s. Zdvořák z plánovacího odboru ONV vložil průběh inovačního procesu na Rokycansku. Účastníci exkurze se seznámili také se starou hospodářsky významnou oblastí těžby černého uhlí a železářství, navštívili Mirošov, Dobřív, kde byl výjimečně uveden do provozu starý hamr. Prohlédli si také typ okrouhlice obec Těně a přes Mýto a Holoubkov se vrátili do Rokycan, kde na rokycanském letišti předvedl J. Čech model řízeného letadla a jeho využití při snímkování.

Exkurze doplněné semináři s představiteli stranických orgánů, okresních a městských národních výborů, se setkaly s velkým zájmem. Byly považovány za novou formu práce Společnosti, která umožňuje oběma stranám hluboké seznámení s problematikou a přispívá k zainteresovanosti geografů na řešení problémů praxe. Geografové také plně využili těchto možností, takže mnohé semináře byly velmi rušné a dělné.

Společenský význam XIII. sjezdu

Sjezd usiloval o reprezentativní charakter jednání čs. a zahraničních geografů k aktuálním společensky angažovaným úkolům. Průběh a výsledky sjezdu ukázaly, že se tento záměr v rámci daných možností zdařil. Velká byla účast oficiálních zástupců na sjezdu, i když z různých důvodů (např. zasedání pléna ústř. výboru strany, pobyt mimo republiku, nemocnost) se ho nemohli zúčastnit i ti soudruzi, kteří účast přislíbili, jako člen ústř. výboru KSČ a ministr školství ing. J. Havlín, vedoucí tajemník KV KSČ dr. J. Mevald, tajemník KV KSČ J. Procházka, předseda Západočeského KNV O. Starý, nám. předsedy ČSAV akademik Poulík, předseda Národního komitétu čs. geografů, člen korespondent ČSAV prof. dr. E. Mazur, DrSc., ředitelé odborů ministerstva školství a další.

Také další zahraniční hosté, ač přislíbili účast, se nemohli z různých důvodů sjezdu zúčastnit (např. pro již zmíněný současný průběh geografického sjezdu v Polsku, pro oslavy výročí založení Akademie věd NDR, onemocnění). Proto se nemohli zúčastnit sjezdu ve větším počtu soudruzi z Polska a z NDR. Omluvil se také místopředseda Mezinárodní geografické unie (IGU) akademik F. F. Davitaja, ředitel Geografického ústavu GSSR v Tbilisi, akademik M. Peczi z Budapešti, předseda Svazu geografických společností SFJR prof. dr. T. Rakičević z Bělehradu aj.

Uskutečnilo se také přijetí zástupců čs. geografie spolu se zahraničními hosty u primátora města Plzně E. Kopáčka, přijetí náměstkem předsedy Západočeského KNV J. Wiendlem a další setkání. V průběhu sjezdu zasedali také po dvakrát zástupci národních geografických komitétů socialistických zemí a projednávali řadu otázek, zejména účasti na XXII. mezinárodním geografickém kongresu v Moskvě, o němž účastníky sjezdu velmi podrobně informoval akademik I. P. Gerasimov.

Pro všechny účastníky sjezdu byl v pondělí 30. června ještě před zahájením sjezdových jednání uspořádán společenský večer, na němž byli představeni jak účastníci zahraničních delegací, tak i členové ústředního výboru. Společenský večer byl vyplněn hudebním programem, na němž byly také předneseny písně západočeských a plzeňských skladatelů. Před zahájením sjezdu v pondělí 30. června navštívili jeho účastníci výstavu gastronomie, lázeňství, cestovního a turistického ruchu socialistických zemí.

Večery byly rezervovány pro společenská setkání v různých společenských podnicích Plzně, které byly pro ně vyhrazeny. Společně s hvězdárnou a planetáriem, kde byla účastníkům sjezdu umožněna prohlídka, byly organizovány večery zeměpisných filmů. Před zahájením sjezdových jednání byly také otevřeny výstavy v budově Pedagogické fakulty v Plzni v traktu geografie: výstava o výstavbě a rozvoji Plzně, expozice plzeňských geografů, Geografického ústavu ČSAV, katedry geografie přírodovědecké fakulty Univerzity J. E. Purkyně, Ústředního ústavu geologického, Státního pedagogického nakladatelství, nakladatelství ČSAV, podnikového ředitelství n. p. Geodézie aj.

O sjezdu a jeho průběhu byla informována široká veřejnost prostřednictvím denních listů, s jejichž zástupci se v Plzni uskutečnila před sjezdem tisková konference. Zvláštní pozornost věnoval sjezdu Čs. rozhlas a Čs. televize. Čs. státní pošta razítkovala přímo na sjezdu a na poštovním úřadě Plzeň 1 dopisů zvláštním poštovním razítkem s emblémem ČSSZ.

Všichni účastníci sjezdu dostali červené účastnické odznaky ČSSZ. V modrém provedení byly od tohoto sjezdu zavedeny jako odznaky ČSSZ. Odznak byl navržen akademickým malířem dr. B. Sedláčkem, CSc., byl schválen výtvarnou komisí Svazu výtvarných umělců a stane se v budoucnu symbolem, emblémem ČSSZ.

Težtě před sjezdem dostali účastníci sjezdu k prostudování dva sjezdové sborníky se sjezdovými příspěvky (Studia Geographica č. 50 a 51), aby v rámci ekonomiky času mohla být diskuse na sjezdu soustředěna na hlavní úkol. Pro všechny účastníky sjezdu byl připraven soubor materiálů a různých suvenýrů jako geografické metodické průvodce Exkurze po západních Čechách, publikace i obrazové z různých částí Západočeského kraje, spisové desky, upomínková dlaždice s emblémem kongresu aj. Další materiály a suvenýry byly věnovány účastníkům při exkurzích a seminářích.

Hlavní podíl na organizaci sjezdu měl přípravný výbor, který byl tvořen členy výboru pobočky v čele s místopředsdou ústř. výboru doc. dr. L. Mišterou, CSc. Místopředsdy přípravného výboru byli soudruzi I. Pech, jako předseda západočeské pobočky a v době jeho nemoci zvolený dr. J. Winter, CSc. Jednotlivé komise byly řízeny členy výboru, a to koncepční komise prof. H. Hoškovou, organizační komise s. řed. S. Šourkem, tisková a propagační prom. o. S. Mirvaldem, hospodářská prom. ped. A. Štruncovou. Nutno poděkovat také Geografickému ústavu, zejména jeho řediteli doc. dr. I. Demkovi, DrSc., za jeho pomoc, zejména při organizačním zajištění zahraničních hostů.

Pokračovat i nadále v započaté práci

Valné shromáždění ČSSZ při ČSAV se sešlo na závěr společného sjezdového jednání v úterý 2. července odpoledne. Řídil ho předseda ústředního výboru prof. dr. M. Nosek, DrSc., který také podal podrobnou zprávu o činnosti ústředního výboru. V ní zaujal řadu kritických stanovisek k činnosti společnosti. Jeho referát je uveřejněn v tomto Sborníku ČSSZ. Podle organizačního řádu zvolené příslušné komise — mandátová, volební a návrhová — zahájily svou činnost. Mandátová komise pracovala ve složení dr. J. Kousal, předseda, dr. M. Špür, CSc., A. Wahla, prom. geogr. K. Stránský. Volební pracovala za řízení doc. dr. V. Němečka, CSc., a zasedali v ní zástupci jednotlivých poboček: doc. dr. J. Demek, DrSc. z jihomoravské, dr. F. Ševčík, CSc. ze severomoravské, dr. F. Nekovář z jihočeské pobočky.

Členy návrhové komise byli dr. M. Drápal jako předseda, prof. O. Tichý, CSc., doc. dr. M. Riedlová, dr. H. Fričová, doc. dr. M. Macka, CSc., doc. J. Machyček, CSc., dr. J. Zemánek.

Předseda revizní komise ústředního výboru prof. dr. O. Tichý, CSc., podal pak obsáhlou zprávu, v níž hodnotil především veškerou činnost Společnosti, ocenil záložnou práci zejména předsedy prof. Noska a dalších vedoucích funkcionářů i ostatních členů výboru. Zvláštní pozornost pak věnoval hospodaření ústředního výboru a problémům činnosti Společnosti. Požádal pak sjezd, aby odstupujícímu výboru bylo uděleno absolutorium.

Valné shromáždění zvolilo pak čestné členy Československé společnosti zeměpisné při ČSAV. Čestné členství nebylo s výjimkou českobudějovického sjezdu od roku 1945 udělováno zahraničním geografům. Ze zahraničních geografů byli zvoleni čestnými členy akademik Innokentij Piotrovič Gerasimov z Moskvy, prof. dr. Antonín Wrzosek z Krakova, prof. dr. Ljubomir Dinev ze Sofie, in memoriam prof. Isaak Moisejevič Maergojz, dr. geogr. věd, akademik Feofan Farnějevič Davitaja z Tbilisi.

Z českých a slovenských geografů byli zvoleni za čestné členy prof. dr. Miroslav Blažek, prof. ing. arch. Emanuel Hruška, DrSc., doc. dr. Jaromír Janka, CSc., prof. dr. Mikuláš Konček, DrSc., člen korespondent ČSAV a SAV, prof. dr. Michal Lukniš, DrSc., prof. dr. Miloš Nosek, DrSc., prof. ing. Bohuslav Šimák, dr. Kamil Vaetr, akademik Vladimír Zoubek, in memoriam prof. dr. Josef Martinka.

Dále byly uděleny diplomy za rozvoj geografie doc. dr. Jaromíru Demkovi, DrSc., dr. Miloši Drápalovi, doc. dr. Miroslavu Mackovi, CSc., doc. dr. Jiřímu Machyčkoví, CSc., JUDr. et PhDr. Ottovi Pokornému, CSc., dr. Josefu Zemánkoví, in memoriam doc. dr. Otakaru Vránovi a doc. dr. Otakaru Šlampovi, CSc. Diplom byl také udělen kolektivu pracovníků Geografického ústavu ČSAV v Brně.

Ústřední výbor také udělil na návrh poboček 120 českým, slovenským a zahraničním geografům zlatý odznak ČSSZ, který byl vyhlášen u příležitosti 30. výročí osvobození ČSSR Sovětskou armádou a XIII. sjezdu čs. geografů v Plzni. Zlatý odznak je udělován za činnost v ČSSZ, za zásluhy o rozvoj geografické vědy a její popularizaci. Na valném shromáždění byly předány tyto zlaté odznaky s průkazem členům ústředního výboru, předsedou prof. dr. M. Noskem DrSc. — Ostatní udělené odznaky budou předány při slavnostních příležitostech na zasedání ústředního výboru a jednotlivých poboček.

Po krátké diskusi byla podána zpráva mandátové komise, po níž následovala zpráva volební komise a volba nového výboru za řízení předsedy ÚV ČSSZ prof. dr. Miloše Noska, DrSc.

Členy nového ústředního výboru byli zvoleni doc. dr. J. Demek, DrSc., dr. M. Drápal, prof. dr. V. Häufler, CSc., dr. Z. Hoffmann, CSc., dr. J. Kousal, doc. dr. V. Král, CSc., doc. dr. J. Machyček, CSc., doc. dr. L. Mištera, CSc., doc. L. Skokan, CSc., prof. O. Tichý, CSc. Za náhradníky výboru dr. M. Havrlant, CSc., prof. A. Kubíčková, ing. dr. V. Novák, doc. dr. C. Votrubec, CSc., dr. J. Zemánek, dr. J. Doskočil. Za členy revizní komise byli zvoleni prof. dr. M. Nosek, DrSc., doc. dr. M. Riedlová, jako náhradník prom. geograf S. Mirvald.

Podle organizačního řádu jsou členy ústř. výboru ČSSZ předsedové a jednatele poboček z titulu svých funkcí: za pražskou pobočku předseda doc. ing. dr. J. Madar a jednatel prom. geogr. K. Stránský, za jihomoravskou pobočku předseda doc. dr. M. Macka, CSc. a jednatel dr. M. Hrádek, CSc., za jihočeskou pobočku předseda dr. F. Nekovář a jednatel prom. geogr. J. Rozkopal, za severočeskou pobočku předseda doc. dr. V. Němeček, CSc. a jednatel dr. B. Štěpán, za východočeskou pobočku předseda dr. O. Čepek a jednatel dr. K. Režný.

Tito funkcionáři poboček byli řádně zvoleni na výročních členských schůzích poboček konaných před XIII. sjezdem, u dvou zbývajících poboček západočeské a severomoravské budou členské schůze až po sjezdu. Do těchto voleb jsou z titulu svých funkcí členy ústředního výboru za západočeskou pobočku předseda prom. geogr. J. Pech a jednatel S. Šourek. Za severomoravskou pobočku předseda dr. J. Duda a jednatel prof. J. Raschendorfer.

Podle usnesení presidia ČSAV budou do ústředního výboru kooptováni 2–3 členové-delegáti, které navrhne Slovenská geografická společnost.

Na závěr valného shromáždění bylo na návrh předsedy návrhové komise dr. M. Drápala doporučeno, aby ze sjezdu byly odeslány pozdravné telegramy.

Přednesný návrh na usnesení byl v diskusi v některých bodech upřesněn a sjezdem jednomyslně schválen v tomto znění:

1. Valné shromáždění schvaluje zprávu o rozvoji české geografie v letech 1972 až 1975 mezi II. a XIII. sjezdem ČSSZ a zprávu o činnosti ÚV ČSSZ za funkční období 1972–1975 a souhlasí s návrhem revizní komise, aby odstoupujícímu výboru bylo uděleno absolutorium.
2. Valné shromáždění, vycházejíc ze závěrů XIV. sjezdu KSC, nově zvolenému ÚV ČSSZ pro funkční období 1975–1978
  - a) ukládá rozpracovat úkoly, které vyplývají pro ČSSZ z usnesení XV. sjezdu KSC a XXV. sjezdu KSSS;
  - b) doporučuje i nadále rozvíjet spolupráci na integrovaných úkolech výzkumu v rámci socialistických zemí i v ČSSR v nových směrech v rámci vědecko-badatelského plánu výzkumu a plánů resortních;
  - c) ukládá rozšiřovat a upevňovat spolupráci ČSSZ s geografickými společnostmi socialistických zemí pro zajištění společného řešení základních problémů geografie;
  - d) ukládá pokračovat v úzké spolupráci se sesterskou SGS;
  - e) doporučuje i nadále věnovat pozornost rozpracování filosofických otázek marxistické geografie a tím přispívat k formování vědeckého názoru; za nedílný úsek této činnosti považovat komunistickou výchovu mládeže;
  - f) doporučuje prohlubovat a rozšiřovat teoretickou základnu geografie, hlavně rozvojem konstruktivní geografie a používání všech nejnovějších metod včetně systémového přístupu;
  - g) doporučuje zahájit práci na dlouhodobé rámcové prognóze rozvoje vědních geografických oborů a možností jejich kádrového zajištění;

- h) ukládá provést sloučení komise pro školskou geografii a odborné skupiny pro školskou geografii v jeden útvar, který by měl název „Odborná skupina pro školskou geografii“, do práce této skupiny zapojit v nejširším možném měřítku spolupracovníky z řad specialistů pro jednotlivé obory, z kabinetů zeměpisu KPÚ i z komisí pro školskou geografii v pobočkách ČSSZ;
- ch) ukládá zaměřit se na modernizaci obsahu zeměpisu včetně výuky životního prostředí a jeho ochranu a výchovného využití, na zařazení zeměpisu mezi vyučovací předmětu učebních plánů všech stupňů našich škol, na modernizaci vyučovací techniky a vyučovacích prostředků pro zeměpis i na vytvoření moderního systému zeměpisných učebnic. V tomto směru využít všech možností na zvýšení spolupráce se všemi školskými orgány, hlavně s MŠ ČSR a SSR, a GÚ ČSAV a SAV;
- i) doporučuje zintenzívnit a zkoordinovat vědecký výzkum v oblasti didaktiky geografie k získání potřebných objektivních a ověřených podkladů pro plnění úkolů vyplývajících z předcházejícího odstavce [viz ad ch)]. Tento výzkum řídit tak, aby byl zaměřen na nejaktuálnější problémy školské geografie;
- j) doporučuje spolupracovat při řešení otázek školské geografie s odbornou skupinou pro školskou geografii SGS při SAV;
- k) doporučuje pověřit odbornou skupinu pro školskou geografii pomocí při přípravě geografického semináře při Uherskobrodských dnech Komenického;
- l) ukládá pokračovat v zájmu zapojení široké geografické veřejnosti do spolupráce na řešení aktuálních geografických problémů, v součinnosti s jednotlivými pobočkami ČSSZ při organizování diskusních zasedání, pracovních konferencí, seminářů a exkurzí, které se již v práci ČSSZ osvědčily;
- m) ukládá pečovat o rozšíření členské základny ČSSZ a o zakládání nových místních organizací ČSSZ;
- n) souhlasí s udělením čestného členství zahraničním i domácím geografům;
- o) souhlasí s odesláním pozdravných telegramů prezidentu ČSSR, ÚV KSČ, ministrům školství ČSR a SSR, předsedovi ČSAV a vědovému tajemníkovi Zápodočeského KV KSČ;
- p) ukládá připravit nejpozději v r. 1978 XIV. sjezd ČSSZ v Bratislavě ve spolupráci se SGS nebo v Brně;
- q) ukládá co nejdříve podrobně rozpracovat přijatá usnesení a zařadit je do plánu činnosti.

GEOGRAFIE — PŘEDMĚT V POPŘEDÍ SPOLEČENSKÉ PRAXE

Prof. MVDr. Přemysl Jagoš, C.Sc., 1. náměstek ministra školství

(Výňatek z referátu)

Soudruh náměstek pozdravil sjezd jménem ministra školství s. ing. Havlína a jménem pracovníků ministerstva školství:

„Je nám velkou ctí, že jsme byli pozváni na Váš sjezd a zároveň, že jsme měli možnost vyslechnout úvodní referát, který konstatoval stav současné geografie, její perspektivy nejen ve společnosti, ale také na školách a na školách vysokých. Touto problematikou se zabýváme na ministerstvu školství, na našich školách a zvláště na školách vysokých, neboť je zpracovávána jako podkladový materiál pro XV. sjezd naší Komunistické strany Československa i projekt školské vzdělávací soustavy a vedle toho i projekt komunistické výchovy. Jsme si vědomi toho, že výuka geografie i jejích jednotlivých částí má velký význam ve vzdělávacím procesu pro svou návaznost na principy komunistické výchovy k vědeckému světovému názoru, pro vytváření kulturního prostředí a vztahů mezi prostředím a společností.

Geografie, původně disciplína popisná, vzdělávací, najednou se stává oborem, který věnuje soustavnou pozornost změnám, které zaznamenává naše země v souvislosti s budováním průmyslových aglomerací, v souvislosti se zaváděním nových technologií v zemědělství. Chtěl bych zdůraznit, že prakticky není oboru v národním hospodářství, není studijního oboru na vysokých školách, který by neměl mít bezprostřední kontakt s Vaším oborem a neměl se tedy zabývat i otázkami moderních poznatků geografie v souvislosti s rozvojem vlastní disciplíny. Domnívám se ovšem, že je potřeba také zvážit a kriticky hodnotit výsledky, které dosahujete v souvislosti s rozvojem ostatních vědních disciplín i v souvislosti s výukou na školách všech stupňů, zvláště na školách vysokých.“

Na závěr soudruh náměstek uvedl:

„Chtěl bych jen vyslovit přání, aby kritická slova, která zde zazněla, ale také připomínku ostatních pracovišť i pracovníků, přispěly ke zkvalitnění přípravy příštích odborníků na Vašem úseku.“

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ

VÍTÁ SPOLUPRÁCI S GEOGRAFY

Prof. PhDr. Miroslav Cipro, DrSc., náměstek ministra školství
(Výňatek z referátu)

„Dovolte mně, abych se upřímně připojil k dopolednímu pozdravu, který Vám za Ministerstvo školství ČSR tlumočil soudruh první náměstek Jagoš. Dovolte mně, abych Vás zároveň co nejsrdečněji pozdravil i jménem kolegia pedagogiky a psychologie ČSAV a všech školských pracovníků. Pole působnosti, stejně jako oblast odpovědnosti školské správy, se v mnohém stýká a prolíná i s činností Vaší geografické vědecké společnosti, která — a o tom nás přesvědčuje celé dosavadní jednání — věnuje otázkám výchovy a výuky mládeže zcela mimořádnou pozornost.

My opravdu velmi vítáme hluboký zájem, který naši přední vědci — geografové věnují problematice školské geografie. Očekáváme, že tento významný sjezd bude velmi cenným přínosem i pro rozvoj teorie a praxe metodiky školního vyučování zeměpisu, jeho vysoké ideovosti, jeho důsledné modernizace.

Ve školské politice naší strany vyjádřené v usneseních XIV. sjezdu a v dokumentech červencového pléna ÚV je přikládán velký význam vědeckosti výuky v duchu marxistického leninského světového názoru. Klade se zároveň důraz na výchovný aspekt školního vyučování, na jednotu výchovy a výuky, a to ve všech vyučovacích předmětech. Zeměpis-geografie, má mezi předměty školní výuky velmi významné místo.

Proto je třeba vysokou ocenit zodpovědný přístup Československé společnosti zeměpisné, která připravila už před delší dobou s potřebným časovým předstihem pro tento sjezd podrobné téze orientované na výchovné úkoly a cíle zeměpisu, na obsahovou modernizaci zeměpisu, teoretickou stránku výuky a i na praktickou stránku pedagogického procesu, na učebnice, učební pomůcky a všechno, co je nezbytné k tomu, aby vyučování tomuto předmětu mělo dobré výsledky.

Tento zájem naší geografické vědecké obce o výuku zeměpisu svědčí o hlubokém pochopení principu jednotky teorie a praxe, jednoty vědy a života. Je to konec konců přístup velmi prozíravý i z hlediska vědy samé, neboť kvalitní školská výchova zeměpisu, to je nejlepší základ také pro výchovu budoucích odborníků, nemluvě o ohromném obecně vzdělávacím významu zeměpisného vyučování pro každého mladého člověka.

Je nesporné, že zeměpis vždycky byl a zůstane jedním z nejvýznamnějších předmětů obecně vzdělávacích, bez jejichž studia si nelze představit výchovu kulturního všestranně rozvinutého člověka. Občan této společnosti čte noviny, nemůže je nečíst, a nelze rozumět tomu, o čem se píše na stránkách našeho tisku, aniž bychom neměli základní přehled o zeměpise naší vlasti, nejen to, ale i o zeměpise všech kontinentů. Člověk, který chce být správně orientován v politice naší strany, ve veřejném životě, ten nemůže zavírat oči před tím, co se děje v Evropě, co se děje v ostatních kontinentech, protože dnes ty vzdálenosti jsou tak „blízké“, že nás musí zajímat všechno.

Jako předmět výrazně komplexního charakteru má zeměpis mimořádně dobré předpoklady pro rozvíjení vědeckého světového názoru žáků, jak o tom velmi výstižně hovořili již dnešní referenti. Vede k chápání materiální jednoty světa, přírody, kosmu, má neobyčejně dobré předpoklady pro uplatňování toho, čemu ří-

káme mezipředmětové vztahy, a tím i pro rozvíjení analytickosyntetického systémového myšlení.

Není snad jediného předmětu v učebním plánu našich škol, především našich všeobecně vzdělávacích škol, který neměl úzké obsahové vztahy k zeměpisu, a jehož poznatků naopak by se nedalo využít v zeměpisném vyučování. Není jediného předmětu, v němž by nebyly potřebné a využitelné znalosti a dovednosti získané v geografii.

Těto charakteristické vlastnosti předmětu je třeba plně využívat v osnovách, učebnicích, v celém výchovně vzdělávacím procesu. Chtěl bych Vás, vážené soudrušky a soudruzi, ujistit o tom, že ministerstvo školství, školská správa, celá naše pedagogická fronta velmi vítá a vždycky bude vítat tu podanou ruku, tu ochotu ze strany odborníků, geografů, směřující k tomu, abychom společným úsilím vybudovali takový systém zeměpisného vyučování, který by odpovídal náročným požadavkům současné doby, v níž pokračujeme v naší sociální revoluci, v níž rozvíjíme vědeckotechnickou revoluci.

Geografové správně zdůrazňují veliký formativní význam svého předmětu. Velmi správně to zde bylo nejednou podtrženo. Veliký dosah, jaký má výuka tohoto předmětu nejen pro formování vědeckého světového názoru, ale i pro formování socialistické morálky, socialistického vlastenectví, pro otázku o internacionalismu a dalších vlastností charakteristických pro člověka socialistické epochy.

Pracovníci ministerstva školství zodpovědní za modernizaci obsahu vzdělání na našich základních a středních školách přihlížejí a budou nadále pozorně přihlížet k Vaším názorům a Vašich poznatků a zkušeností bude plně využíváno.

Rád bych zdůraznil potřebu optimálního souladu mezi hledisky vědeckými v tom odborném slova smyslu a pedagogicko-psychologickými, aby bylo dosaženo optimálního výběru základního učiva, s jehož pomocí, aby se žáci učili logickému tvořivému myšlení, metodám samostatné práce. Především jde o to naučit se učit, naučit se samostatně studovat a řešit problémy.

Zeměpis má, jak už tady bylo velice správně zdůrazněno, funkci předmětu instrumentálního, neboť znalosti a dovednosti v něm osvojené nejsou jen samoúčelnými informacemi, ale jsou zároveň nástrojem, instrumentem sloužícím k osvojování nových poznatků i k řešení různých teoretických a praktických problémů, které přináší život z praxe.

Rád bych vyzvedl ještě jeden moment, který u zeměpisu jako školního předmětu zvlášť vystupuje do popředí. Je to jeho dobrá způsobilost uplatnění exemplárního přístupu pro diferencované monografické studium vybraných témat, na nichž je možno si ozřejmit zpravidla celou řadu metodických přístupů, uplatnitelných analogicky i při mnoha jiných obdobných situacích v rámci jiných témat.

Velmi kvituji i to, že se referát věnoval též otázkám přípravy učitelů pro vyučování zeměpisu. Byli bychom velmi rádi, kdyby i na tomto úseku byli naši přední geografové příkladem pro specialisty v jiných disciplínách. Mohu zde z vlastních zkušeností potvrdit, že neformální zájem o vzdělávání učitelů patří k dobré tradici našich geografů, kteří nikdy jaksí nepovažovali za cokoliv nedůstojného jít mezi učitele, pracovat s učiteli, dávat jim k dispozici své zkušenosti, ale také od nich se učit, získávat jejich zkušenosti a tyto zkušenosti pak zobecňovat do teoretické roviny.

Myslím, že společným zájmem geografů a pedagogů je rozvíjení vědeckého interdisciplinárního oboru, jímž je teorie vyučování zeměpisu.

Úspěch této velmi aktuální a společensky významné interdisciplíny je podmíněn tím, že bude čerpat vědecké poznání z obou, možno-li tak říci, mateřských dis-

ciplin. Navíc bude syntetizovat tyto poznatky, pokud jsou relevantní pro cíle výchovy a výuky a formovat na základě dalších výzkumů a studií v teoretické principy vědecky fundované výchovně vzdělávací činnosti v oblasti geografického vzdělání.

Domnívám se, že zejména na vysokých školách připravujících budoucí učitele geografie je důležité podporovat této interdisciplíny, která není o nic méně vědecká, než jsou vědní obory se starou tradicí. Naopak, právě skutečnost, že je tu často více ještě otevřených problémů, než uzavřených už poznatků, vyžaduje, aby provědecké řešení této problematiky, byli získávání schopní adeпти vědy se slibnými perspektivami, odhodlaní bojovat za progresivní myšlenky, za prosazování vědeckosti do práce našich škol a učitelů. Rád a s uspokojením konstatuji, že přední naši geografové nelitují času ani sil, aby přispěli k rozvoji vědecké teorie vyučování svému oboru. Svědčí o tom dnešní zasvěcené referáty a vystoupení soudrů Noska, Mišteru, Machučka, svědčí o tom četné studie, články, které jsou publikovány v odborném tisku.

Myšlím si, že toto vše je velmi dobrým příslibem pro další etapu ještě těsnější spolupráce naší geografické fronty s naší pedagogickou školskou frontou, spolupráce, která může přinést jen a jen prospěch naší mládeži i naší společnosti."

PLZEŇ VÍTÁ — OPĚT PO ČTYŘICETI LETECH — SJEZD ČESKOSLOVENSKÝCH GEOGRAFŮ

(Pozdravný projev primátora města Plzně s. Eduarda Kopáčka
účastníkům XIII. sjezdu čs. geografů)

Vážení delegáti, vážení hosté,

dovolte mně, abych Vás jménem předsednictva městského výboru KSČ a radu Národního výboru města Plzně i jménem svým co nejsrdečněji přivítal v naší západočeské metropoli.

Je potěšitelné, že je to právě Plzeň, kde se schází 13. sjezd československých geografů. Věřím, že pracovní prostředí i možnosti odpočinku v našem městě vytvoří vhodný rámec pro Vaše úspěšná sjezdová jednání.

Naše město má bohatou historii. Bylo založeno již v roce 1295 a bude tedy za 20 let oslavovat 700. výročí svého vzniku. O velkorysém založení kdysi královského města svědčí dodnes zachované centrum města s největším gotickým náměstím ve střední Evropě. Po rozboření hradeb a zasypání příkopů vznikly později okružní sadu obklopující historické jádro.

Tuť města a podmínky života jeho obyvatel se vyvíjely celá staletí. S Plzní se poii řada osobností revolučního a dělnického hnutí a rovněž i osobností naší národní kultury. Z nich si připomeneme v Plzni národního hrdinu Julia Fučika, jehož revoluční charakter se formoval právě v našem městě.

Plzeň je významným centrem Západočeského kraje, významným městem na západní hranici socialistického tábora. Je známa především jako průmyslové město, jehož slávu založily dva nejvýznamnější podniky, oborový podnik Škoda a Plzeňské pivovary. Město s dnešními 156 000 obyvateli je významným doprav-

ním uzlem v silniční i železniční dopravě. V plzeňské ekonomice je zastoupeno významně i stavebnictví, obchod a služby. Plzeň má tři vysoké školy se čtyřmi fakultami, 13 středních odborných škol a gymnázií, rozvinuté učňovské a základní školství. Je významným kulturním centrem kraje. Velké divadlo a Komorní divadlo s operní, baletní a činoherní a operetní scénou přinášejí hodnotné programy našim občanům i návštěvníkům našeho města.

V současné době vrcholí úsilí o splnění volebního programu rozvoje města na léta 1971—1975. Jedním z nejužšími úkolů je komplexní bytová výstavba, která bezprostředně ovlivňuje životní a kulturní úroveň obyvatelstva. Jen v této pětiletce stavíme 7 630 bytů a od roku 1948 je to již více než 25.000 nových bytových jednotek. Je samozřejmé, že souběžně stavíme školy, mateřské školy, areál učňovských škol, nové obchodní jednotky a moderní zdravotnická zařízení.

Nezapomínáme ani na životní prostředí, na sportovní a rekreační možnosti obyvatel. Přestože město je prakticky obklopeno lesními komplexy, vybudovali jsme pro zlepšení mikroklimatu města 100 ha rekreační vodní plochu. Krytý zimní stadión pro 10 000 diváků, fotbalový stadión pro 30 000 diváků jsou oblíbenými stánky sportovních příznivců. Je přirozené, že ve svém vystoupení nemohu vyjádřit v celém rozsahu pokrok, který město za 30 poválečných let dosáhlo. Použil jsem jen některých faktů pro ilustraci toho, že socialistická Plzeň pod vedením stranických a státních orgánů rychle mění svoji tvář.

Vážení soudruzi, dovoluji mně závěrem vyjádřit přání plného zdaru v jednání Vašeho 13. sjezdu, jehož význam je zvláště i tím, že se koná v roce 30. výročí osvobození naší vlasti slavnou Sovětskou armádou. Věřím, že po skončení Vašeho sjezdu si odvezete hezké vzpomínky na naše město a rádi se k nám budete vracet.“

ZEMĚPIS JAKO PŘEDMĚT POLITICKÉ VÝCHOVY

Jaroslav Wiendl, náměstek předsedy Západočeského KNV

(Výňatek z referátu na jednání o školské geografii)

„Dovolte mi tlumočit Vám, delegátům a hostům XIII. sjezdu Československé zeměpisné společnosti soudružské pozdravy rady Západočeského krajského výboru. Váš sjezd se zabývá třemi základními oblastmi, ve kterých má geografie své výsadní postavení: sférou ochrany a tvorby životního prostředí, regionální a ekonomickou geografii a školskou geografii.

Dovolte mi, abych vyjádřil několik myšlenek, které se týkají oblasti školské geografie. Zeměpis jako vyučovací předmět má na našich školách nezastupitelné postavení v uvádění výchovně vzdělávacího významu, který plyne z realizace úkolů socialistické výstavby a rozvoje socialistické společnosti. Prostřednictvím obsahu učiva zeměpisu se postupně formuje socialistický člověk, jeho socialistická morálka a jeho občanská odpovědnost.

Zeměpis patří mezi ty předměty, které bezprostředně ovlivňují socialistické uvědomění žáků a studentů, jejich vztah k politice Komunistické strany Československa a k bratrským socialistickým zemím, zejména SSSR. Zeměpis může

významně přispívát k politickému uvědomění a ekonomickému rozhledu žáků, ke vzniku vlasteneckých a internacionalistických názorů a postojů mládeže, protože se v něm učí systematicky poznávat sociálně ekonomickou současnost našeho státu, Sovětského svazu i ostatních socialistických zemí. Učí se v něm o využití přírodního prostředí, o podmínkách, prostředcích i výsledcích výstavby socialistické ekonomiky a o integraci socialistických zemí, o realizaci zásad proletářského internacionalismu ve vztazích mezi národy a státy. Právě prostřednictvím učiva zeměpisu naše mládež poznává, že základem postavení Československé socialistické republiky, zárukou její nezávislosti a socialistického rozvoje a vedoucí silou je KSČ, upevňující vztahy přátelství, spolupráce a pevného spojení se Sovětským svazem a ostatními socialistickými zeměmi.

Zeměpis jako jediný předmět dává základní souborné pohledy na svět v učivu obecného fyzického zeměpisu a obecného hospodářského zeměpisu. Soudruh G. Husák v projevu na XIV. sjezdu KSČ prohlásil: „Zvlášt důležité je vést mladé lidi v tom směru, aby byli na úrovni doby, současných i budoucích úkolů společnosti, aby byli vzdělaní, čestní, pracovití i hrdí na svou socialistickou vlast, její revoluční minulost i velkou budoucnost. Aby si byli vědomi velkých možností, které jim socialismus přináší, ale též odpovědnosti v zápase o nový zítřek“.

Je tedy i úkolem zeměpisu a všech učitelů cílevědomě směřovat k tomu, aby si žáci aktivně osvojili pokrokové světonázorové a politické poznatky a byli připraveni jednat v duchu socialistického vlastenectví a proletářského internacionalismu, aby výchova mladého pokolení prostřednictvím zeměpisného učiva vedla k jejich hlubokému komunistickému přesvědčení.

Významnou, a řekl bych rozhodující úlohu při výchovném využití zeměpisu má učitel i jako vychovatel a politický pracovník. Musí se neustále politicky a odborně vzdělávat, své znalosti doplňovat na úrovni současné vědy.

Nesmíme si však zastírat skutečnost, že přes všechny kladné výsledky máme ještě rezervy. Naši povinností je, abychom usilovnou systematickou prací odstraňovali nedostatky, které často pramení z určitého sebeuspokojení a také konzervatismu. Vyučovací hodiny jsou často ještě stereotypní, postrádají vhodnou motivaci, střídání metodických postupů, formulování zajímavých úkolů a uplatnění samostatné práce žáků a problémového přístupu ve vyučování. Právě samostatná práce je zdrojem aktivity, upevňuje vědomosti a dovednosti žáků, je pro žáky příležitostí k sebekontrolě, ale především podporuje jejich myšlenkový rozvoj.

I když na mnohých školách učitelé plní závěry červencového pléna ÚV KSČ o polytechnické výchově a o ochraně a tvorbě životního prostředí, o faktickém spojení školy se životem, realizuje se tento požadavek často ještě živelně, nebo jen částečně. Tam, kde se cílevědomě provádějí zeměpisné vycházky a exkurze, kde se cílevědomě využívá školních výletů k poznávání geografické skutečnosti, posilování prvků brannosti, vidí mládež v praxi životní tep naší socialistické skutečnosti, pozoruje přírodní a společenské prostředí a ověřuje si teorii se skutečnou praxí.“

JIRÍ MACHYČEK

ÚKOLY ŠKOLSKÉ GEOGRAFIE

(Výňatek ze zprávy

o činnosti komise a odborné skupiny pro školskou geografii ÚV ČSSZ)

Práce komise a odborné skupiny pro školskou geografii ÚV ČSSZ při ČSAV v mezisjezdovém období byla určena dvěma základními faktory: především to bylo usnesení 12. sjezdu ČSSZ v Českých Budějovicích z července 1972, dále pak skutečnost, že v letech 1973–1975 započala příprava celkové přestavby našeho školství. S tím byla přímo spojena otázka nového zařazení zeměpisu jako vyučovacího předmětu do studijních plánů škol I. a II. cyklu a otázky vysokoškolské přípravy příštích učitelů zeměpisu na učitelských fakultách našich vysokých škol.

ČSSZ v dřívější době neměla a také neprosazovala v podstatě vliv na tvorbu zeměpisných osnov a na zařazení zeměpisu do vyučovacích plánů všeobecně vzdělávacích i odborných škol, přestože na rozvoji školské geografie a na zkvalitnění celkové úrovně výsledků vyučování zeměpisu měla základní a profesionální zájem. Vždyť rozhodující většinu členů ČSSZ tvoří učitelé všech typů a stupňů našich škol, kterým nejsou lhostejné otázky ani problémy současné školské geografie a ČSSZ jako společnost sdružující profesionální pracovníky a zájemce v oboru geografie musí mít eminentní zájem na tom, aby se neustále zkvalitňovala všeobecná úroveň zeměpisných vědomostí.

Je třeba s uspokojením konstatovat, že v sedmdesátých letech došlo v tomto směru k obratu. Zásluhou ÚV ČSSZ se problémy školské geografie v práci ústředního výboru dostávaly postupně na jedno z čelných míst pracovní náplně. Vznikem komise pro školskou geografii došlo k vytvoření pracovního kolektivu, který mohl přistoupit k plnění četných usnesení i předcházejících sjezdů Společnosti, která zůstávala z různých důvodů nerealizována.

Vedle komise pro školskou geografii, jejímž úkolem bylo zpracovávat a zajišťovat úkoly dané usnesením sjezdu, fungovala také odborná skupina pro školskou geografii, která se měla zabývat především odbornými problémy, předloženými k řešení komisí ÚV.

Během mezisjezdového období byla ÚV navíc vytvořena zvláštní komise s dočasnou působností, jejímž úkolem bylo řešit naléhavé a neodkladné otázky spojené s návrhy na úpravu osnov a zařazení zeměpisu v učebním plánu na všeobecně vzdělávacích a odborných školách.

V mezisjezdovém období se konaly schůze komise pro školskou geografii společně se schůzemi odborné skupiny, a to především z toho důvodu, aby se nepřekročil plán čerpání cestovného. Tím se rozdělení orgánů pro školskou geo-

grafii na dvě samostatné části ukázalo málo účelným. Domníváme se, že v příštím funkčním období bude lépe vytvořit jediný orgán pod názvem „komise pro školskou geografii“, jehož sekce by plnily úkoly odborné komise.

V duchu usnesení 12. sjezdu ČSSZ vypracovaly komise pro školskou geografii, na základě materiálů sekci a po dohodě s předsednictvem ÚV podkladovou zprávu pro jednání delegace ÚV na ministerstvu školství CSR v květnu 1974 v Praze, a další materiály, jak vyplývá z úvodní části sjezdového sborníku *Studia geographica*, č. 50.

Z práce komise i odborné skupiny pro školskou geografii v mezsjezdovém období vzešly závěry, jejichž realizace by pomohla odstranit nedostatky v současném vyučování zeměpisu při plánované přestavbě všeobecně vzdělávacího a odborného školství, která svými důsledky nutně zasáhne i vysoké školy připravující učitele zeměpisu. Jde především o tyto úkoly:

1. Realizovat modernizaci obsahu geografie podle současného stavu rozvoje geografie jako vědy. Odborná skupina vypracovala kritéria, jimiž se tyto úpravy mají řídit. Jako příkladu bylo použito osnov geografie na sovětských středních školách.

2. Mít na zřeteli mimořádný vzdělávací i výchovný význam zeměpisu jako vyučovacího předmětu ve studijních úkolech všeobecně vzdělávacích i odborných škol, jeho podstatný podíl při vytváření vědeckého světového názoru žáků, při výchově k socialistickému vlastenectví a internacionálnímu. Zdůraznit integrační úkol zeměpisu v osnovách středních škol, který má vést k vytváření vyšší pojmové struktury z mozaikovitě soustavy poznatků celé řady přírodních i společenských věd, získaných v příslušných předmětech přírodních i společenských věd v průběhu studia na škole. Vytvoření této struktury je nezbytné pro pochopení ekonomických i politických vztahů ve světě i pro vytvoření vědeckého světového názoru žáků.

3. Věnovat vyučování zeměpisu a osnovám všeobecně vzdělávacích škol takové místo a takový počet týdenních hodin, aby učitelé zeměpisu mohli plně využít všech vzdělávacích a výchovných možností tohoto vyučovacího předmětu. Přitom usilovat o zachování kontinuity kursu zeměpisu, pokud možno v celém rozsahu vzdělávací školy.

Zavést vyučování zeměpisu do všech středních odborných škol v míře a v zaměření odpovídajícím poslání jednotlivých typů těchto škol a do těch odborných učilišť, které svým zaměřením vyžadují hlubší zeměpisné vědomosti.

5. Reorganizovat dosavadní jednorázové postgraduální studium zeměpisu na systému pravidelných, krátkodobých doškolovacích (postgraduálních) kursů s metodickou i odbornou náplní na těch typech škol, na nichž získali aprobaci.

6. Posílit praktickou složku přípravy učitelů v didaktice geografie, aby noví učitelé geografie odcházeli do učitelské praxe vyzbrojeni potřebnými metodickými znalostmi i dovednostmi, nezbytnými při uplatňování moderního pojetí zeměpisného učiva.

7. Zajišťovat tvorbu moderních učebnic zeměpisu, které by vyhovovaly požadavkům vyučování na soudobé úrovni, a příslušných metodických příruček pro učitele k učebnicím pro jednotlivé třídy. Učebnici doplnit moderními pracovními sešity. Dosáhnout rychlejší obměny těchto učebnic tak, aby jejich obsah nezastarával (jde zejména o učebnice ekonomické a regionální geografie).

8. Věnovat plnou péči tvorbě učebních pomůcek pro vyučování zeměpisu a zajišťovat výrobní realizaci nejlepších prototypů tak, aby mohly co nejdříve sloužit moderně pojatému vyučování geografie.

9. Stejnou pozornost jako didaktice geografie věnovat ve vysokoškolské přípravě učitelů zeměpisu soustavné obsahové modernizaci odborné složky přípravy posluchačů.

10. K zajištění předcházejících bodů sjednotit a zintenzívnit vědecký výzkum v oblasti didaktiky geografie. Byl vypracován plán koordinovaného výzkumu v tomto oboru na úrovni resortního výzkumného úkolu ministerstva školství ČSR a SSR. Realizace tohoto návrhu v příští pětiletce by pomohla definitivně odstranit nedostatky, jejichž existence byla ověřena průzkumem. Jde zejména o nerovnoměrnost rozdělení řešené problematiky na všeobecnou a speciální část didaktiky geografie. V současné době podstatně převyšuje zájem o výzkum v oblasti všeobecné části didaktiky geografie nad částí speciální. Se stoupajícími nároky na výzkum v oboru didaktiky geografie nutno počítat s potřebou rozšíření počtu vědeckých pracovníků v oboru didaktiky geografie umožněním dosažení akademických titulů, vědeckých hodností, hodností vědecko-pedagogických. To by zároveň vedlo k dalšímu vzrůstu prestiže didaktiky geografie jako vědního oboru. V tomto směru podporovat i pořádání seminářů věnovaných těm problémům didaktiky geografie, které vyžadují vyřešení na úrovni vědecké. Za tím účelem více spolupracovat s ČSAV a SAV.

LUDVÍK MIŠTERA

ZEMĚPIS VE VÝCHOVNĚ VZDĚLÁVACÍM SYSTÉMU

(Hlavní referát na společném sjezdovém jednání o školské geografii)

Zeměpis jako předmět vyučovaný ve škole má za úkol a cíl poskytnout základní poznatky z vědního oboru geografie a jejich prostřednictvím zajistit přehled o současném stavu světa a perspektivách jeho vývoje. Zajišťuje jej v různých gradacích obsahu a teritoriálním rozsahu regionu v určitém prostoru, přičemž se plně a nedílně uplatňují složky vzdělávací a výchovné. Školská geografie je svým obsahem zcela vázána vědním oborem geografie a i pro ni platí tudíž základní definice geografie jako vědy o systému přírodního prostředí a systému lidské společnosti v prostoru a čase, vědy zabývající se studiem krajinné sféry (J. Demek, 1974, 1975). Specifickým přístupem a společenským přínosem geografie je tudíž sledování geografického prostředí, obou systémů — přírody a společnosti — v syntetizujícím komplexním pojetí (L. Mištera, 1975), což nijak nevyklučuje horizontální a vertikální členění v subsystémy vyhovující jednotlivým celkům, regionům aplikovaného výkumu.

Zeměpis jako školská disciplína přebírá tudíž vzhledem k svým cílům obsah vědního oboru, výsledky vědeckého bádání, ale na základě výběru a speciálního uspořádání určitého kvanta tzv. základních vědomostí a znalostí, které je podrobeno kritickému přístupu z hlediska věku žáků, resp. jejich mentální zralosti. Výběr potřebného okruhu vědomostí (N. N. Baranskij, 1953) je všeobecného charakteru, ale i specifického obsahu zaměřeného k přípravě na povolání, profesionalismu (L. Mištera, 1975). Aplikační funkci při vytváření plánů, osnov, učebnic a výuky samé plní didaktika zeměpisu, která je teorií zeměpisného vyučování. Jinak řečeno, přizpůsobuje obsah vědecké geografie potřebám školské geografie (O. Tichý, J. Janka, 1963, A. Wahla, 1973).

Nutno však konstatovat, že zeměpis jako vyučovací předmět svým obsahem značně zůstal za svým vědním oborem. Jeho obsah neodpovídá současnému stavu vědecké geografie, ani neplní svou funkci z hlediska teorie vyučování předmětu. Na nedostatky v této oblasti upozorňuje ústřední výbor Čs. společnosti zeměpisné v memorandu, předloženém ministerstvu školství. Teze k sjezdovému jednání k této problematice se v úvodní části vztahují k „Výchovným úkolům a cílům zeměpisu“. Vycházejí ze závěrů a usnesení červencového pléna ústředního výboru KSČ v r. 1973 ke komunistické výchově mládeže (Sborník — Zeměpis ve výchovněvzdělávacím systému, 1975).

Projekt komunistické výchovy v zeměpisu je nutno vypracovat v logické návaznosti na systematické uspořádání učiva předmětu podle didaktických požadavků teorie zeměpisného vyučování. Musí však vycházet ze zeměpisného obsahu (a tím i rozsahu učiva), tak aby vyjadřoval ve sjezdových tezích rozvedenou „obsahovou modernizaci zeměpisu“. Na obsahu závisí i kvantitativně vyšší výchovné působení předmětu.

Syntetické svazky věd přírodních, společenských a technických v obsahu geografie a význam řešení aktuálních problémů výstavby společnosti, ochrany a tvorby životního prostředí člověka činí zeměpis ve škole důležitým předmětem i pro přípravu profesionální, k povolání. Tato stránka, podíl zeměpisu na přípravě k profesionalismu, není dosud v zeměpisu propracována a oceněna. Jde nám o to, aby působení předmětu bylo cele zaměřeno na ty profesionální složky přípravy mladého občana republiky, aniž bychom tím pomíjeli nutné základní vzdělání, aby jich mohl využít na kterémkoli stupni společenského působení, ať již jako dělník, poslanec národního výboru, ředitel závodu nebo zástupce lidu ve federálním shromáždění. S tím souvisí také zavedení zeměpisu s uspořádaným obsahem k profesionální přípravě na odborných školách, odborných učilištích a učňovských školách, i pro jeho prognostický význam a podíl na utváření socialistického životního stylu.

Nelze opomíjet skutečnost, že žijeme v době, kdy vše kolem nás působí svým způsobem výchovně, ať již v pozitivním, nebo negativním směru. Pozitivní výchova k aktivní angažovanosti na rozvíjení naší socialistické společnosti je úkolem nejen školy, ale i všech komunikativních prostředků a společenských organizací. Tím více pak musí sledovat svůj průpravný efekt výchovně vzdělávacího působení škola. Pokud jde o náš předmět, geografii, musíme konstatovat, že tzv. technická modernizace není zcela dopracována a na druhé straně věci dostupné nejsou plně využívány.

Zeměpis jako školní předmět nelze chápat chybně, a toto mínění převládá v širší veřejnosti dosud, jako předmět převážně i n f o r m a t i v n í h o charakteru v typicky, až klasicky pojímané popisnosti „přehledu světa“, jak k tomu vedou dnešní osnovy i učebnice. Podíl zeměpisu na f o r m a t i v n í výchově se neopírá, naopak se uznává jeho velká důležitost zvláště pro výchovu vlasteneckou a internacionální. Nedoceňuje se však jeho význam z hlediska rozvoje dialektického myšlení a materialistického přístupu v pojetí světa, jeho velký podíl na formování charakterových a volních vlastností, včetně uplatňování ostatních složek výchovy (estetické, tělesné, polytechnické). Avšak jak informativní, tak formativní funkce plyne z obsahu předmětu, jeho systému, vytvořených struktur. Proto má zeměpis jako předmět mimořádný význam a postavení i ve výchovněvzdělávacím systému a v plnění funkce instrumentální.

Zeměpis v syntetickém komplexním pojetí jako předmět s širokou vazbou interdisciplinárních vztahů vyjadřuje prostřednictvím dialektického výkladu onu „gymnastiku ducha“, k čemuž sloužila po staletí latina, nověji nahrazována matematikou (s logikou) a studiem jazyků. Je tu však přece rozdíl: dříve byla ona „gymnastika ducha“ chápána přece jen formálně, jako cvičení mozku tj. myšlení a paměti, tedy určitý „dril“.

Naproti tomu zeměpis, který aspiruje na to stát se př e d m ě t e m „g y m n a s t i k y d u c h a“ působí na vyšší kvalitativní úrovni, na základě propracovaných systémů a struktur. To umožňuje ono logické vyvozování i v době, která je přeplněna informacemi, jež nelze vzhledem k mozkové kapacitě vstřebat při zachování „zdravého ducha“. Takové nebezpečí je i pro zeměpis, jehož informativní stránka musí reagovat na ony veškeré změny ve světě a v životě.

Komplexní pohled na jevy ve světě nutí k základnímu výběru fakt a dat, jež jsou výchozí a pro specializované profese, které zabraňují vytváření desinformovanosti na základě jednostranných informací a přístupů a na druhé straně neříděné informace, neuváděné v systému vedou až k nebezpečné apolitčnosti a pasivitě (k tzv. bezcílné kosmopolitní konsumní společnosti, což je nebezpečné i pro rozvoj socialistické a komunistické společnosti), bezvýhodné desangažova-

nosti a negaci (M. Nosek, 1975, L. Mištera 1974). Význam předmětu je v tom, že je trvale ve spojení s prostředky komunikativními od tisku až po televizi a připravuje ve škole mládež k tomu, aby postgraduálně byla schopná tyto poznatky o světě třídit, zachovávat, obnovovat a tvořivě rozvíjet o další nové systémy a podsystémy. Jinak řečeno připravuje ji k tomu, aby byla schopna plně chápat to, co přináší tisk, rozhlas a televize. To je také přispěvek předmětu k strukturálním změnám v myšlení v důsledku rozvíjející se psychiky člověka.

Z těchto hledisek byly vedeny také návrhy ústředního výboru Čs. společnosti zeměpisné na učební osnovy zeměpisu pro základní školu. Mluvíme o návrzích, tedy nikoli o verzi, která by nezasloužila připomínek, a to jistě jak k obsahu, tak i k návaznosti na vyučování zeměpisu na gymnáziu, odborných školách, učilištích i učňovských školách. Stojíme v rozhodné době, v níž bude stanoveno, zda bude zeměpis plně v našem výchovně vzdělávacím systému využit, či zda se bude kráčet v určitých kompromisech i nadále. Nutno upozornit, že vzpomněli-li jsme již 40 let od posledního sjezdu v Plzni — i v roce 1935 se na tomto sjezdu konstatovalo a geografové upozorňovali „ministerstvo školství a osvěty, že nové zatímní osnovy z r. 1933 nevyhovují ve vyučování zeměpisu a doporučují proto jejich plně přepracování, a to za účasti také zástupců vysokých škol a Ústředního spolku čs. profesorů. Dále znovu doporučují nezbytné zvýšení počtu vyučovacích hodin ze zeměpisu, zvl. ve vyšších třídách škol středních a odborných a posléze doporučují přísnější schvalování učebnic a jiných pomůcek zeměpisných . . .“ (Sborník III. sjezdu geografů, 1935).

Nejen osnovy, i učebnice jsou neméně důležité, máme-li změnit dosavadní převážně faktografický a statický popisný výklad, v němž postrádáme instrumentální a často i formativní funkci. Četné připomínky k mezipředmětovým vztahům v učebnicích na gymnáziu (A. Švécárová, 1975) a v základní devítileté škole a tím i nedostatečné koordinaci osnov jsou všeobecně známy. Dochází k překrývání učiva, což by vyžadovalo koordinaci učebních plánů, osnov i učebnic, i když asi sotva kdy bude možné dosáhnout absolutního všestranného uspokojení. Nutno sledovat i ujednocení terminologie, která v různých vědních oborech nemá vždy zcela stejné označení termínů nebo jejich náplně. Více by se měli k učebnicím vyjadřovat učitelé, vědečtí a vysokoškolští pracovníci a praxe. (Praxe neznamená jen školu!)

Od roku 1970 se postupně zlepšuje situace v mapovém fondu realizováním jednotné soustavy školských kartografických pomůcek. Nové pojetí a přestavba obsahu geografie bude však vyžadovat i nové z p r a c o v á n í a ú p r a v y map a atlasů. Nutno zvážit, které mapy, zvláště příruční mapy v atlasech, mají analyzovat a kdy naopak je žádoucí komplexní pojetí a určitá syntéza. Lze se za určitých předpokladů v koordinaci s učebnicemi ztotožnit s názorem (V. Novák, 1975), že by mapy v atlasu světa měly mít více formu analytickou, jako je tomu ve školním atlasu ČSSR. Pro výuku geografie je výhodnější nejdříve jevy analyzovat a teprve pak přistoupit k závěrečné syntéze. Dedukování z komplexní mapy není již tak přehledné a vyžaduje již určité zkušenosti, je výhodnější pro vyšší stupeň školy.

Moderně pojatá učebnice by měla úzce navazovat na vlastní didaktický proces výuky, aktivizovat žáky uplatňováním problémových a pracovních principů a plně využívat výtvarného a technického uspořádání z hlediska funkčnosti, tj. včetně obrázků, kartogramů a grafických projevů vůbec, tabulek a přehledů vytvářejících strukturální přehledy, systémy a subsystémy (L. Mištera, 1975). Doplnovat by ji měly paralelně sestavované pracovní sešity, cvičebnice, doplňková literatura a také dětské časopisy, rozhlas a televize. Nemělo by se zapomínat ani na aktu-

alizační materiály a pomocné knihy pro učitele, terminologický slovník a moderně koncipovaný metodický průvodce (O. Tichý, 1975). Vytvořit takovou soustavu učebnic a pomocných knih vyžaduje nejen koncepčního přístupu uvědomělosti a odbornosti, ale i těžké a obtížné práce, získávání zkušeností i v zahraničí, zejména v ostatních socialistických státech.

V budoucnu by bylo zapotřebí projektovat řadu metodických materiálů, zvláště zásadního charakteru na úrovni socialistické integrace, v rámci Rady vzájemné hospodářské pomoci. Tato spolupráce by znásobila naše vzájemné úsilí, znamenala by větší efekt z hlediska výchovy a vzdělávání i z hlediska ekonomických nákladů. Těmto změnám v obsahu a pojetí předmětu nutno uzpůsobit přípravu učitelů zeměpisu a jejich postgraduální studium (J. Machyček, 1975, M. Riedlová, 1975).

Ústřední výbor Čs. společnosti zeměpisné se věnoval v uplynulém třetíletí zejména otázkám školské geografie, a to nejen v organizačních složkách školské komise a odborné skupiny, ale i v řadě dalších komisí příležitostného charakteru. Jeho návrhy a závěry obsahují jak teze ke 13. sjezdu, tak i memorandum a návrh osnov zeměpisu základní školy. Toto úsilí bylo vzhledem k celkovým možnostem českých a slovenských geografů maximální. I do budoucna bude zapotřebí úzké spolupráce všech, aby toto úsilí nepřišlo vniveč a mohlo být využito k prospěchu výchovy a vzdělání naší mladé socialistické generace a jejím prostřednictvím k aktivnímu podílu geografie jako vědy i jako školního předmětu na výstavbě naší vlasti.

Literatura

- BARANSKIJ N. N. (1953): Náčrtok školskej metodiky ekonomickej geografie, Slovenská akademie vied, Bratislava, s. 248.
- DEMEK J. (1974): Systémová teorie a studium krajiny. In: *Studia Geographica* č. 40, Geografický ústav ČSAV Brno, s. 200.
- (1975): Teoretickometodické otázky současné geografie. In: *Studia Geographica* č. 50, Geografický ústav ČSAV Brno, s. 61—78.
- MACHYČEK J. (1975): Příprava středoškolských profesorů zeměpisu z didaktiky geografie. In: *Studia Geographica* č. 50, Geografický ústav ČSAV, Brno, s. 91—97.
- MÍŠTERA L. (1975): Geografie v ochraně a tvorbě životního prostředí. In: *Studia Geographica* č. 51, Geografický ústav ČSAV, Brno, s. 3—8.
- (1975): O dynamičnosti sodržžanija školnoj geografii (v tisku).
- (1975): Sjezd čs. geografů a aktuální společenské úkoly. In: *Sborník Čs. společnosti zeměpisné*, r. 80; č. 2, Praha, s. 94—99.
- (1974): Zeměpis jako předmět vychovávající k vědeckému světovému názoru. In: *Sborník Čs. společnosti zeměpisné*, r. 79, č. 3, Praha, s. 209—218.
- NOSEK M. (1975): Geografie a její současné úkoly ve světonázorové výchově. In: *Studia Geographica* č. 50, Geografický ústav ČSAV, Brno, s. 49—59.
- NOVÁK V. (1975): Několik poznámek k úpravě kartografických pomůcek pro výuku geografie na základních a středních školách. In: *Studia geografica* č. 50, Geografický ústav ČSAV, Brno, s. 253—256.
- RIEDLOVÁ M. (1975): Problémy postgraduálního studia učitelů zeměpisu na ZDŠ. In: *Studia Geographica* č. 50, Geografický ústav ČSAV, Brno, s. 99—100.
- (1936): *Sborník III. sjezdu československých geografů v Plzni 1935. Travaux géographiques tchèques* 16, Čs. grafická unie, Praha, s. 180.
- ŠVĚCAROVÁ A. (1975): Mezipředmětové vztahy v učebnicích zeměpisu na gymnáziu. In: *Zeměpis ve výchovněvzdělávacím systému. Studia Geographica* č. 50, Geografický ústav ČSAV, Brno, s. 247—251.
- TICHÝ O., JANKA J. (1963): *Metodika zeměpisu*, SPN Praha, s. 214.
- TICHÝ O. (1975): Podíl XIII. sjezdu čs. geografů na ozdravení situace ve školské geografii. In: *Studia Geographica* č. 50, Geografický ústav ČSAV, Brno, s. 41—47.
- WAHLA O. (1973): *Didaktika zeměpisu*, UT Ped. fakulta Ostrava, s. 124.
- (1975): *Zeměpis ve výchovněvzdělávacím systému. Studia Geographica* č. 50, Geografický ústav ČSAV, Brno, s. 258.

VLADIMÍR VORÁČEK

OCHRANA A TVORBA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

- Osnova: 1. Specifika problematiky ochrany a tvorby životního prostředí (dále žp).
2. Komentář k referátům předloženým ve sjezdových materiálech ve Studia Geographica sv. 51 (blok — žp).
3. Předpoklady pro komplexní řešení problematiky žp.

Ad 1. Specifika problematiky ochrany a tvorby životního prostředí

Byla vytypována pro vlastní charakteristiku takto:

- a) vysoce aktuální problém
- b) globální problematika
- c) etnický problém
- d) politický problém
- e) odborně složitý multidisciplinární a interdisciplinární problém

Ad 1 a)

Jde o vysoce aktuální problém, ale nikoli módní z toho důvodu, že v současné době je nutné operativně řešit denně statisíce problémů, které se týkají interakcí člověk — prostředí, a to jak ve sféře výrobní (kam s odpadem?), tak plánovací (rozmístování výrobních sil) a správní (legislativa, státní inspekce). Dále je již všeobecně známé, že technický rozvoj přináší také různé vedlejší účinky nebo disfunkce nebo negativní vlivy.

Bylo již také soustředěno mnoho informací o vývoji životního prostředí v průmyslových a sídelních aglomeracích, kde se stává tento problém limitujícím faktorem dalšího rozvoje, a to jak vlastní hospodářské činnosti, tak i oblastí jako komplexu. Další podstatou aktuálnosti je zkušenost získaná při zpracování perspektivních plánů, prognóz a tendencí vývoje hospodářské činnosti, při které je nutné vymezit zásady na dalších 15—20 let. Současný stav rozvoje výrobních sil v území naší republiky byl plánován v padesátých letech a mimo pozitivní výsledky při zvyšování životní úrovně a změny životního stylu socialistické společnosti přinesl také řadu disfunkcí. Je tedy nutné, aby při zpracovávání prognóz pro rok 2000 byly vymezeny zásady pro minimalizaci negativních vlivů již dnes. Takový problém je jistě složitý — protože chybí dosud i správné metodické postupy pro zpracování vlastních prognóz rozvoje hospodářské činnosti jak z ekonomického, tak i regionálně-ekonomického hlediska. V současné době je již také známé, že nelze také celkově zploštovat tuto problematiku lineární extrapolací dosud probíhajícího vývoje. Důvodem je skutečnost, že jednotlivé subsystemy životního prostředí podléhají ve svém vývoji jiným principům zákonitostí a tak jak fyzikál-

ně-mechanickým v abiotické sféře, biologickým v biotické sféře, společenským, týkající se rozvoje vlastní společnosti. Dlouhodobé víceúčelové využívání jednotlivých subsystémů dává vznik interferenci jednotlivých problémových okruhů a často vede k entropickému stavu, který lze ale definovat jako labilní stav systému životního prostředí. Entropický stav vzniká často v oblastech průmyslových aglomerací z toho důvodu, že dochází vlivem intenzivního využívání jednotlivých faktorů ke změnám jejich funkce, hierarchického postavení v rámci subsystémů jako je reliéf, mezoklíma, půdy, vodní režim vegetace, sídla a sídelní struktura, veškerá liniová zařízení, infrastruktura atd. Řešením těchto komplikovaných jevů nutně a zákonitě se teoreticky a metodologicky mění i vlastní vědecké disciplíny, které se podílejí na této složité práci, hlavně při zpracování prognóz rozvoje. Vysoká aktuálnost tématu tvorby a ochrany životního prostředí vyplývá z tempa vývoje vědecko-technické revoluce ať se již jedná o výzkum a zavádění nových technologií na straně čistě technické, tak i změnu životního stylu v oblasti rozvoje společnosti. Dále je nutné ještě uvést aktuální problematiku výživy obyvatel, mezinárodních vztahů ve všech aspektech.

Aktuálnost tématu tvorby a ochrany životního prostředí vyplývá také z celkové vývojové tendence životního prostředí. Tato tendence není zcela pozitivní a úprava této tendence vyžaduje dnes řadu zásahů, které jsou náročné na finanční a materiální zajištění, protože se jedná často o kumulativní efekt, při asanaci negativních vlivů. Jako příklad se může uvést změna palivoenergetické báze, změna v koncentraci a chemizaci zemědělské velkovýroby, nalezení bezodpadových technologií nebo ekologicky nezávadných uzavřených výrobních cyklů aj. a v úrovni společenských věd jde o nalezení společných zásad pro řešení problémů zvyšování životní úrovně, životního stylu socialistické společnosti při současném respektování problematiky tvorby a ochrany životního prostředí. Jde tedy o aktuální problémy, které jsou před nás postaveny k řešení a jejichž řešení nelze obcházet ani oddalovat.

Ad 1 b)

V současné době přerostla problematika tvorby a ochrany životního prostředí do globální dimenze. Chtěl bych jen připomenout řadu prací týkající se tohoto problému:

- z SSSR — prof. Rjabčikova, akad. Kovdy, akad. Davitaji, akad. Kirilina
- z USA — prof. Meedows, prof. Forrestera — světový model — Hranice růstu
- z NSR — prof. Pestel

Světový model byl upraven prof. Pestelem a aplikován s cílem nalezení limitů pro další růst, ale výsledek byl nulový, protože model má řadu chyb stejně jako jeho aplikace pro jinou dimenzi vyžaduje nových kritérií a informací. Řešení tak složitého problému v současných podmínkách kapitalismu není možné. Vždyť jen zavedení principu poplatků za vzniklé škody na životním prostředí obyvatel by znamenalo pro kapitalistický systém rozpad trhu. Velmi často se setkáváme s informacemi o znečišťování atmosféry, oceánů, velkoplošné devastaci zemědělských oblastí nebo o nevhodném až toxickém stavu životního prostředí ve světových metropolitních městech — ať se již jedná o Tokio, New York, Paříž nebo zlepšení kvality prostředí v Londýně. Ale nejsou to jen jednotlivé faktory životního prostředí obyvatel, které jsou ovlivňovány v globálním měřítku, ale je to i člověk a společnost sama. Jedním z ukazatelů může být průměrný obsah DDT v podkožním tuku obyvatel v ppm v různých státech (mat. WHO):

Stát	rok	ppm*)
Anglie	1965	2,6
Belgie	1966	3,3
NSR	1970/71	4,3
USA	1962/66	9,6
MLR	1970	12,1
NDR	1966/67	13,1
PLR	1966/68	23,5
Indie	1964	26,0

Při prezentování těchto údajů vzniká ihned otázka, která z vědních disciplín může nalézt mechanismus účinků toxických látek v globálním měřítku nebo která disciplína může v širším pojetí zkoumat dynamiku přírodního prostředí a interakci člověk a prostředí. Myslím ale, že odpověď je v tomto případě jednoznačná — že se jedná o vlastní náplň geografie.

Ad 1 c)

Bylo řečeno, že problematika tvorby a ochrany životního prostředí je také etickým problémem. Podstatou této myšlenky je zásada o vlivu zpětné vazby, tj. změněného životního prostředí na lidskou společnost. Z iniciativy SSSR byly projednávány v OSN problémy, které souvisejí s vlivem používání moderních válečných prostředků při zničení některých faktorů životního prostředí jako tomu bylo ve Vietnamu — při zničení rostlinného krytu pomocí chemických látek, svržení CDU bomby, která váže kyslík v okruhu 250 m od místa dopadu, takže zničí veškeré živočichy včetně obyvatel. Současně v úrovni OSN jsou stále projednávány problémy výživy obyvatelstva. V protokolu z 25. plenárního zasedání WHO v Ženevě z května 1972 se uvádí:

- bere se na vědomí zpráva o stoupající koncentraci škodlivých látek v životním prostředí a hlavně v potravinách
- je nutné chránit lidské zdraví před škodlivými látkami, především spotřebitele před škodlivými účinky kontaminovaných potravin
- pro mezinárodní obchod vzniká řada nových problémů
- uznává potřebu hodnocení rizika spojeného s výrobou škodlivých potravin a vytvoření mezinárodně uznávaných norem a standartů a doporučuje: 1. společně s WHO vypracovat normy pro hygienu výživy; 2. na základě kritérií WHO vypracovat právní normy a tyto dodržovat v jednotlivých státech.

Z á v ě r :

1. Zahájit ihned výzkum o vlivu moderních technologií při výrobě potravin na lidské zdraví
2. Vyvinout užší spolupráci s FAO a dalšími organizacemi OSN aj.

Řada mezinárodních konferencí a dohod byla věnována řešení identifikace zdrojů a monitoringu pro škodlivé látky nejrůznějšího původu, které ohrožují lidské zdraví jak v současné době — tak z hlediska genetického tzn. řešení vývoje nových populací. Současně byly definovány „civilizační“ choroby a zásady boje proti nim. Podstatou těchto dohod a jednání jsou etické zásady uchování zdravé generace v současné době a podmínek pro vývoj nových populací. Dalším příkladem etického přístupu je již nutnost mezinárodní spolupráce at se

*) ppm = parte per million 0,000 001; dříve užívaná jednotka vyjadřující koncentraci toxických látek.

jedná o rozdílné společensko-ekonomické formace nebo státy s různým stupněm vývoje. Takovým regionálním příkladem může být dohoda o využívání Baltického moře aj.

Ad 1 d)

Společně s etickým principem řešení problematiky tvorby a ochrany životního prostředí přímo souvisí také politický aspekt. Jestliže si socialismus dává zásadní heslo „vše pro člověka“ — potom řešení problematiky tvorby a ochrany životního prostředí člověka je koncentrovaným výrazem politické práce. Předpokladů pro komplexní řešení problémů tvorby a ochrany životního prostředí dává socialistické zřízení dostatek, ale ide o to, zda jsou tyto předpoklady využívány a do jaké míry. Samotné předpoklady však problematiku nevyřeší — takže je nutné urychleně vypracovat zásady ochrany a tvorby životního prostředí s přihlédnutím k možnostem národního hospodářství na jedné straně a situaci v jednotlivých oblastech naší ČSSR na straně druhé. Komise životního prostředí při vládách ČSR, SSR stejně jako federální mají zatím poradní hlas, ale prosadily již celou řadu opatření na zlepšení péče o životní prostředí a velmi intenzívně s pozitivními výsledky spolupracují s vědecko-výzkumnými organizacemi. Pro XV. sjezd KSČ připravují se v našem ústavu podkladové materiály týkající se uvedené problematiky životního prostředí.

V kapitalistických státech existuje v současné době ekologická krize, která se definuje jako bezvýchodné stanovisko, které lze řešit jen další inovací průmyslu, ale tuto inovaci má platit pracující a nikoliv podnikatel. Důkazem tohoto postupu jsou různé ankety — viz dotazy — chceš přispět na zlepšení svého životního prostředí?

Při srovnávání řešení problémů životního prostředí v socialistických a kapitalistických státech je nutné vycházet ze základních zásad těchto společensko-ekonomických formací — jejich vztahů k vlastní společnosti, otázkám životní úrovně, životního stylu a vztahům k prostředí, ve kterém žije a odehrává se výrobní proces. Degradace životního prostředí není zákonitě spojena s vědeckotechnickým rozvojem, nýbrž s neuváženým využíváním neobnovitelných přírodních zdrojů s narušením základních přírodních ekologických cyklů rozvojem technologických výrobních a spotřebních procesů, které nejsou v souladu s globálním ekologickým systémem. Socialistická společnost má předpoklady řídit využívání svého prostředí s cílem tvorby zdravého životního prostředí — naproti tomu v kapitalistické společnosti se jedná o živelný způsob využívání prostředí bez ohledu na následky. Pokroky při zavádění nových technologií, monitorování pro sledování škodlivých látek v prostředí nebo pro zjišťování různých poruch je nutné v kapitalistických státech posuzovat pod zorným úhlem zisku ze zavádění nových výrobků. Světový model Forrestera odkrývá problematiku, při které je nutné zpracovávat miliardy informací a tím dochází nutně k potřebě počítařů čtvrté generace — tzn. inovace elektrotechnického průmyslu. Problematika životního prostředí se stává prioritní politickou otázkou a jednou z nejdůležitějších oblastí, v nichž se začíná odehrávat soutěžení mezi socialistickým a kapitalistickým společenským systémem.

Ad 1 e)

Ochrana a tvorba životního prostředí je velmi složitý interdisciplinární a multidisciplinární problém při jehož řešení je nutné syntetizovat a hodnotit informace a výsledky z přírodovědných, technických a společensko-vědních disciplín. Jedním z hlavních článků metodického přístupu při řešení je kvalitativní a kvantitativní stanovení interakcí společnost a prostředí ve všech jejich druzích, for-

mách, struktura a v časoprostorovém měřítku. K tomu, aby bylo možné srovnávat a syntetizovat výsledky různých a rozdílných vědních disciplín, jeví se bezprostředně nutná aplikace systémové teorie. Na toto téma byla již vypracována řada studií, takže již existuje dostatečná báze. Z hlediska teoretických a metodologických poznatků při řešení tvorby a ochrany životního prostředí je nutné se zmínit o těchto zásadách:

- v přírodním prostředí existují oběhy látkové výměny různých prvků nebo jejich složek podřízených fyzikálním nebo biologickým zákonitostem (geochemická prvky, voda, organická hmota aj.). Tento oběh je modifikován využíváním prostředí společností — takže vzniká oběh výměny látkové mezi prostředím a společností — geotechnický metabolismus v noosféře. Zásadní problém nastává při hodnocení jak objektivně existujících oběhů v přírodním prostředí — jejich možnost kvantifikace — dále pak při hodnocení objemu struktury intenzity a dopadů interakcí — tj. chování, stability a směru vývoje těchto oběhů. Jestliže směr geotechnického metabolismu je totožný se směrem vývoje přírodního prostředí, pak můžeme mluvit o optimální variantě. Ve skutečnosti vždy dochází k odchylce mezi oběma oběhy a na výši této odchylky je závislý objem negativních vlivů — tzn. tedy i konečný efekt využívání prostředí. Způsob měření konečného efektu využívání prostředí společností je také dosud nedořešeným problémem. Společným jmenovatelem všech přírodních i ekonomických jevů mohla by být jako ukazatel jednotka energie, ale převod jednotlivých jevů na jednotky energie není dosud vyřešen. Z toho důvodu se zavádí při řešení podobných problémů matematickými metodami bezrozměrné veličiny a jedná se o odchylky od stanovených normativů buď již známých nebo libovolně zvolených. Nedostatek informací o vývojovém procesu prostředí jako celku stejně jako o jeho jednotlivých faktorech způsobil jistě zaostávání i teoretických poznatků. Největší disproporce v objemu informací se ale jeví mezi přírodovědnými disciplínami na jedné straně a technickými a společenskými na straně druhé. Z toho důvodu je nutné podpořit přírodovědné disciplíny, aby disproporce se vyrovnaly — jednotlivé disciplíny v objemu informací byly na stejné úrovni a taková situace je pak i dobrým předpokladem pro komplexní řešení jak z vlastních problémů životního prostředí, tak i pro řešení teoretických a metodologických zásad.
- dlouhodobé, víceúčelové využívání prostředí vede při studiu ke zjištění entropického stavu. Jeho studium dává však ve svém výsledku nástroj pro řízení dalšího vývoje celého prostředí. Tzn., že rozpracování a aplikace entropie v geografických výzkumech je důležitým metodickým postupem.

Pro vymezení zásad tvorby a ochrany životního prostředí je nutné formulovat tedy potřeby k zajištění informací podle těchto bodů:

1. poznávání potřeb a požadavků společnosti pokud jde o vlastnosti subsystémů přírodního a umělého prostředí
2. zpětná vazba — vliv změněného prostředí na společnost
3. zjištění skutečného stavu vývojových procesů jednotlivých složek životního prostředí a srovnání této úrovně s objektivními potřebami rozvinuté socialistické společnosti.
4. stanovení celkové koncepce dlouhodobé prognózy a etapových cílů rozvoje životního prostředí a jeho složek z hlediska nutnosti dosažení požadované úrovně životního prostředí.
5. usměrňování všech činností společnosti tak, aby se dosáhlo žádoucí úrovně kvality životního prostředí.

Postup realizace při vymezení zásad tvorby a ochrany krajiny se provádí jak v úrovni výzkumu, tak plánování a řízení — ale dosud induktivním způsobem. Provádí se výzkum speciálních reprezentativních modelových oblastí, jejichž výsledky se pak syntetizují a extrapolují pro větší územní celky — krajinné typy. V našem ústavu se provádí výzkum v pěti modelových oblastech, výsledky jsou postupně publikovány.

Ad 2. Komentář k referátům předloženým ve sjezdových materiálech (Studia Geographica sv. 51: blok — životní prostředí)

L. Mištera: Geografie v ochraně a tvorbě životního prostředí.

Na základě exaktních definic životního prostředí a geografie prokazuje autor že by geografie měla sehrát při řešení problematiky životního prostředí jednu z hlavních úloh a to:

— svojí podstatou, tj. zkoumání jak přírodních, tak ekonomických jevů v prostoru a čase

— v syntetickém pojetí

Tyto myšlenky lze jen podpořit a urychleně je převádět do realizace nejen v úrovni vědecko-výzkumných prací, ale také ve výchově a plánování.

VI. V o r á č e k: Metodika ekonomického hodnocení vlivu člověka na prostředí

Referuje se o koncepci přístupu k této nové a široké problematice s námětem na řešení.

J. Č i n ě u r a: Reliéf ako dôležitá zložka životného prostredia.

Autor zdůrazňuje význam reliéfu, který není docenován jako složka přírodního a životního prostředí. Speciálně si všímá vztahu ke klimatu a socio-ekonomickým složkám a podkladem specifikace tohoto vztahu jsou hlavně teoretické poznatky o reliéfu — jeho formách, genezi, způsobech kartografického znázornění aj. Protože se jedná o základní prvek, který lze přirovnat u živočichů ke kostře — za předpokladu, že krajinu považujeme za biologickou jednotku — je jeho důležitost zdůrazňovaná v referátu zcela na místě.

M. S t ř í d a: Geofaktory životního prostředí.

Autor informuje o výzkumu prováděném v ÚÚG při mapování geofaktorů životního prostředí v měř. 1:25 000 a vytypovává oblasti, kdy se jedná o vlastní nový postup vědecko-výzkumných prací a kdy se jedná o úpravu již známých informací. Pro mapy 1:25 000 byla sestavena speciální legenda, dále pro každou mapu jsou zpracovány vysvětlivky a také informace k problematice životního prostředí vztahující se ke zpracovávanému listu mapy. Jedná se o velmi široce založený výzkum, jehož výsledky budou mít bezprostřední význam pro plánovací praxi — zejména pro projekční ústavy. Postup zpracovávání jednotlivých vybraných oblastí ale nebyl konzultován s vládními komisemi pro životní prostředí, které vymezily celkem 17 modelových oblastí v území ČSSR a jsou oproti oblastem zpracovávaným ÚÚG jiné. Tuto disproporci je ale ještě možné odstranit.

VI. P a n o š: Mezinárodní postgraduální kurs UNESCO. Využití a ochrana krasu jako specifické části přírodního prostředí.

Osnova postgraduálního kursu UNESCO zahrnuje první komplexní program, který se dotýká jak vlastní ochrannářské činnosti v krasových oblastech, tak také jeho vztahu při využívání pro turismus a rekreaci. Cílem je výchova specialistů pro optimální využívání krasových oblastí, jak z hlediska hospodářské činnosti, tak tvorby a ochrany životního prostředí. Uskutečnění tohoto kursu v ČSSR bude mít velký význam vědecký, propagační a politický.

R. Michálek: Vliv hlubinných báňských prací na režim mělkých vod a tím na životní prostředí.

Na konkrétních příkladech řešení uvedeného problému v oblastech OKR, dobývacího pole Z. Nejedlý v Podkrkonoší a zájmového území lázní Darkov — dokumentuje autor důležitost sledování změn a kolísání mělkých vod, jejich ochranu a možnosti aplikace poznatků při dobývání nových ložisek nerostných surovin. Jde o velmi vážný problém ekologický, ekonomický a zčásti sociální. Celá dynamika změn mělkých vod v závislosti na dobývání nerostných surovin je velmi složitá — není dostatečně prozkoumána, ale v území našich báňských revírů se jedná o náš specifický problém — kdy zejména dochází ke střetu zájmů lázeňství a báňského průmyslu.

M. Havrlant: Problematika ochrany životního prostředí v ostravské průmyslové aglomeraci.

Z informativního referátu autora bych chtěl vyzvednout speciálně tyto myšlenky:

- pozitivní tendence ve vývoji životního prostředí na Ostravsku
- nutnost brát v úvahu fyzicko-geografické zvláštnosti jakéhokoli území a v průmyslových aglomeracích speciálně. V OPO, kde jádro oblasti tvoří aluvium Odry a velmi podstatně se změnil reliéf, dochází k vysokému objemu sekundárních a následných negativních vlivů vyvolaných především průmyslovou výrobou a sídelní zástavbou
- v OPO je vcelku již labilní stav geofaktorů životního prostředí, protože splývá mikrostředí s makrostředím.

Při hodnocení celého problémového bloku, tj. ochrany a tvorby životního prostředí, předloženého formou referátů na XIII. sjezdu ČSSZ, můžeme konstatovat, že se jedná o zdařilý začátek, který je reprezentován i širokým spektrem řešených problémů. Jestliže však porovnáme aktuálnost a hospodářskou důležitost tématu, potom můžeme říci, že kapacitně a po teoreticko-metodologické stránce zaostává geografie při řešení životního prostředí a je nutné věnovat tudíž této problematice větší pozornost ve všech dílčích geografických disciplínách.

Ad 3. Předpoklady pro komplexní řešení problematiky životního prostředí

Výstavba socialistické společnosti v období vědeckotechnické revoluce vyžaduje, aby péče o životní prostředí — jakožto činnost celospolečenského významu — byla prováděna soustavně, cílevědomě a komplexně.

Péče socialistického státu o životní prostředí musí spočívat v těchto základních činnostech:

1. v poznávání objektivních potřeb a požadavků socialistické společnosti v oblasti životního prostředí;
2. ve zjišťování skutečné úrovně životního prostředí a poznávání jeho účinků na občany socialistického státu;
3. ve srovnání úrovně životního prostředí s objektivními potřebami socialistické společnosti;
4. ve stanovení celkové koncepce dlouhodobé prognózy a etapových cílů péče o životní prostředí tak, aby bylo dosaženo žádoucí úrovně životního prostředí;
5. v usměrňování všech činností socialistické společnosti tak, aby se dosáhlo žádoucí úrovně životního prostředí.

Péče o životní prostředí v období vědeckotechnické revoluce musí vycházet z následujících hlavních kritérií:

- a) souběžně s rozvojem výrobních sil účinně předcházet negativním vlivům na životní prostředí a rozvíjet faktory působící pozitivně na životní prostředí;

- b) dořešit problémy, které se v minulosti v oblasti životního prostředí nahromadily;
- c) využívat všech nástrojů k tomu, aby životní prostředí bylo utvářeno podle nejnovějších a ověřených poznatků vědy a techniky, umožňovalo rychlejší rozvoj socialistické společnosti, prospívalo zdraví lidu a vytvářelo předpoklady pro všestranný rozvoj fyzických a duševních schopností pracujících.

V období vědeckotechnické revoluce se projevuje stále výrazněji, že životní prostředí člověka je velmi složitým komplexním problémem, skládajícím se z velkého počtu přírodních i člověkem vytvořených složek a stránek, mezi nimiž existují velmi četné, důležité, složité a citlivé interakce.

Socialistická společnost pečuje od svého vzniku o jednotlivé složky a stránky životního prostředí. Základním dosud nevyřešeným problémem je zajištění účinné koordinace péče o životní prostředí: tato péče je stále ještě zajišťována zcela převážně odvětvově, v důsledku čehož nemůže plně respektovat složité interakce mezi jednotlivými složkami a stránkami životního prostředí.

Proto je nutné, aby hlavní pozornost byla věnována zdokonalení základních nástrojů funkčního (průřezového, nadresortního) charakteru, jimiž socialistická společnost řídí životní prostředí: vědě a výzkumu, plánování a ekonomickému stimulování, výchově a osvětě, právní úpravě a organizačnímu zabezpečení.

V oblasti vědy a výzkumu je nutno vypracovat zejména ucelenou a perspektivně zaměřenou koncepci, odstranit dosavadní roztříštěnost jednotlivých výzkumných úkolů i jejich organizačního zajištění a vytvořit předpoklady prioritního zařazování důležitých výsledků výzkumu do výrobního procesu.

V oblasti plánování a ekonomického stimulování je nutno připravit a organizovat zpracování komplexních programů péče o životní prostředí a jejich výsledky promítat souhrnně do národohospodářských plánů. V národohospodářských plánech vyčleňovat a účelově vázat hmotné a finanční prostředky a limity investičního a jiného charakteru pro potřeby péče o životní prostředí. Všem socialistickým organizacím stanovit povinnost přihlížet k důsledkům, jež jejich činnost vyvolává nebo může vyvolávat k životnímu prostředí a z tohoto hlediska rovněž hodnotit jejich činnost. Tato opatření jsou analogií zásad, schválených v SSSR Nejvyšším sovětem v září 1972 a ÚV KSSS v lednu 1973.

V oblasti výchovy a osvěty je nutno vytvořit jednotný systém výchovy životního prostředí pro všechny druhy a stupně škol. Dále koordinovat osvětu v oblasti životního prostředí a zajistit její vyšší úroveň.

V oblasti správní úpravy péče o životní prostředí existuje velké, často málo přehledné množství právních norem, pokrývajících jednotlivé složky a stránky životního prostředí. Základním nedostatkem však je, že existuje „zastřešení“ celé právní úpravy, které by zajišťovalo komplexní zřetele a z hlediska globálních potřeb péče o životní prostředí. Proto je nutno shromáždit a vytyčit hlavní principy, platné v jednotlivých složkách a stránkách životního prostředí i v celém životním prostředí, harmonicky je uspořádat a propojit a kodifikovat je formou jednotného zákona komplexně kodifikujícího péči o životní prostředí. Podobné komplexní zákony již byly vypracovány v některých jiných státech (např. v NDR, Rumunsku, Bulharsku) a plně se osvědčují.

Zákon o životním prostředí, platný pro celou ČSSR, by neměl být vyčerpávajícím kodexem, zahrnujícím do podrobností všechny otázky péče o životní prostředí, nýbrž obecným a komplexním zákonem, upravujícím závazně rámec pro podrobnější právní úpravu jednotlivých složek a stránek životního prostředí v dalších právních normách (federativních a republikových).

Obečný komplexní zákon o péči o životní prostředí by měl být pevným základem systému právních norem, který by:

- a) plně odpovídal současným potřebám péče o životní prostředí,
- b) zároveň měl možnost pružně reagovat na rozvoj všech důležitých faktorů (zejména ekonomických a technických) ovlivňujících nebo podmiňujících péči o životní prostředí tak, aby stabilně zajišťoval účinnou prevenci,
- c) vytvářel účinné předpoklady důsledného dodržování právních norem z oblasti životního prostředí v praxi,
- d) zajišťoval účinnou a objektivní kontrolu.

Důležitá opatření je nutno realizovat rovněž v oblasti organizace péče o životní prostředí.

Struktura a racionální dělba kompetencí státních orgánů, které řídí, právně regulují a po linii správy realizují ochranu a tvorbu životního prostředí, podstatně ovlivňuje efektivnost péče o životní prostředí, kterou nutno chápat jako nedílnou součást celkového systému řízení rozvoje naší socialistické společnosti.

Péče o životní prostředí se realizuje na všech úrovních řízení: federální, národních republik a místní. Dělba řídicích funkcí a kompetencí mezi těmito úrovněmi je dána v základních rysech existující ústavní a institucionálně organizační strukturou, která však skýtá dostatečné možnosti k racionálnějšímu a efektivnějšímu uspořádání organizace a kompetenčních vztahů.

Na federální úrovni je těžiště péče o životní prostředí v zásadní zákonodárné úpravě v plánovací a koncepční činnosti, zajišťování mezinárodních vztahů a spolupráce a koordinace řídicí činnosti orgánů národních republik. Na úrovni republik je těžiště v řídicí a kontrolní činnosti v oblasti péče o životní prostředí z hlediska spojování územního a odvětvového hlediska a řízení činnosti NV v této sféře. Na místní úrovni (KNV, ONV, Měst NV, MNV) je těžiště v zajišťování péče o životní prostředí z hlediska příslušných územních obvodů a realizace jednotlivých jeho složek a stránek.

V referátu jsem se zmínil o řadě problémů a úkolů, které jsou aktuální a které musí naše společnost okamžitě řešit. Geografie jako syntetická vědní disciplína může přispět nejen v úrovni vědecko-výzkumných prací, ale také v transformaci těchto výsledků do praxe, tj. v plánování ve všech úrovních a také ve výchově mladé generace pro nové pojetí ve vztahu ke svému vlastním prostředí ve kterém žije.

ZDENĚK HOFFMANN

SEKCE EKONOMICKÉ A REGIONÁLNÍ GEOGRAFIE NA XIII. SJEZDU ČS. GEOGRAFŮ

Úvodem k jednání sekce ekonomické a regionální geografie bych chtěl stručně shrnout a zhodnotit referáty, otištěné v příslušných kapitolách sjezdového sborníku, protože v programu jednání v sekcích se nepočítá s přednášením publikovaných referátů ani jejich výtahů. Tím se získá více času pro diskusi i pro přednesení některých dalších cenných referátů, které z různých důvodů nemohly být včas publikovány (např. referáty zahraničních hostů apod.).

Jestliže mám konfrontovat dosavadní vývoj i současný stav prací v naší ekonomické geografii, jehož podrobný přehled podal v úvodním sjezdovém referátu předseda naší společnosti prof. dr. Miloš Nosek, DrSc., s tematikou referátů publikovaných ve 4. oddílu sjezdového sborníku, musím jen konstatovat, že zdaleka nepokrývají současnou výzkumnou problematiku, kterou se dnes naši ekonomičtí geografové zabývají. Vyplývá to i z překvapivě nízkého počtu pouhých čtyř přihlášených a publikovaných referátů. Snad je omluvou pro naše nejzkušenější ekonomické geography jejich značné pracovní zatížení právě v posledním období, které se vyznačovalo velkou pracovní aktivitou na jejich vlastních pracovištích v souvislosti s dokončováním výzkumných úkolů páté pětiletky. Proto je třeba tím více poděkovat všem těm ekonomickým geografům, kteří k příležitosti našeho sjezdu vypracovali a zaslali své referáty.

V oddílu „Ekonomická geografie“ byly publikovány čtyři zajímavé referáty. Z nich dva mají charakter možno říci analytický a zbývající dva metodický. Do prvé skupiny bych zařadil referát dr. Petra Mariota, CSc., vedoucího oddělení ekonomické geografie v Geografickém ústavu SAV v Bratislavě. Autor v něm sleduje rozsah, příčiny a hlavní rysy imigrace obyvatelstva do největších slovenských měst a podtrhuje teoretický i praktický význam studia tohoto procesu. Lepší poznání zákonitostí imigračního procesu umožňuje studovat a hodnotit problémy, související s tvorbou prognóz vývoje obyvatelstva hlavních imigračních středisek Slovenska. Po kartografickém znázornění je možno předpokládat plánovacím a řídicím orgánům různých stupňů zajímavé a z velké části originální podklady.

Do téže skupiny analytických prací je možno zařadit i referát dr. Miroslava Špůra, CSc., odborného asistenta pedagogické fakulty v Ústí n. Labem. Autor vymezuje a klasifikuje průmyslovou zónu města Ústí n. Labem a hodnotí její polohu z hlediska tvorby a ochrany životního prostředí města. Provedl rozbor rozmístění průmyslu ve městě a vymezil čtyři oblasti s rozdílnou průmyslovou strukturou. Největší průmyslová koncentrace je v západní části města a zahrnuje průmysl chemický, palivoenergetický a strojírenský. Při převládajícím západním proudění vysílají tamější závody velké množství plyných i prašných exhalátů na město. Autor konstatuje, že poloha průmyslové zóny města je pro jeho životní prostředí nepříznivá. V závěru autor uvádí některé návrhy, podle nichž by bylo

možno vytvořit ve městě průmyslový pás bez obytné oblasti a obytnou zónu přesunout do vyšších okrajových oblastí města. Tím by se podstatně zmírnily negativní vlivy průmyslové zóny a zlepšilo by se životní prostředí tohoto města.

Zbývající dva referáty jsou zaměřeny metodicky. Zabývají se moderními matematickými metodami, které by měly být v budoucnu stále více aplikovány, aby, jak uvádí prof. Leszczycki, „mohl být pozitivně ovlivněn standard geografického výzkumu“.

Práce ing. Františka Brabce, CSc., odborného asistenta pedagogické fakulty v Nitře, je věnována výzkumu geografického prostoru z hlediska systémové analýzy a potřebě vytvoření integrovaného informačního systému o geografickém prostoru. Autor provádí kritiku dosavadního stavu teorie systému geografického prostoru, vytyká nahodilost přístupů ke geografickému prostoru jako celku i k výběru geografických výzkumných úkolů, jejichž důsledkem je pak nedocenené společenské postavení geografické vědy v praxi i ve školském systému. Uvádí pak svůj názor na hlavní zásady systému výzkumu geografického prostoru a podtrhuje nezbytnost vytvořit k tomuto účelu integrovaný informační systém o geografickém prostoru.

Dalším příspěvkem k matematizaci geografie je referát dr. Milana Viturky z Geografického ústavu ČSAV v Brně o použití teorie matic pro analýzu dopravních sítí. Autor konstatuje, že jedním z prvků současného vývoje geografie je přechod od statického popisu k dynamickému zachycení prostorových struktur, které umožní v další etapě objektivní syntézu využitelnou pro geografickou prognózu.

Myslím, že problémy využití matematicko-statistických metod v současné ekonomické geografii by se měly stát jedním z hlavních bodů diskuse v této akci.

Stejně tak bychom měli zaměřit naši diskusi na zhodnocení dosavadního vývoje naší ekonomické geografie a její další perspektivy. Měli bychom se zamyslet např. nad těmi obory, které jsou u nás dosud poměrně málo rozvíjeny vedle „tradičních“ oborů, jako je geografie průmyslu, zemědělství, dopravy, obyvatelstva apod. Mám na mysli především geografii tzv. terciárního sektoru v širším slova smyslu, která je v řadě jiných zemí již delší dobu úspěšně využívána pro potřeby praktického plánování.

Samozřejmě bychom měli též prodiskutovat úkoly ekonomické geografie při výzkumu životního prostředí, které se dnes stává stěžejním problémem téměř ve všech zemích světa. Bylo by dobré, kdyby z naší diskuse vyšly i v tomto směru podněty pro návrhovou komisi našeho sjezdu.

V druhém tematickém okruhu, zaměřeném na regionální geografii západních Čech, je publikováno celkem jedenáct referátů, zpracovaných k příležitosti sjezdu a věnovaných nejruznější problematice našeho hostitelského kraje, a to od historie až do jeho současnosti a od přírodních podmínek až k ekonomickogeografické regionalizaci.

První dva referáty se zabývají městem Plzní. Dr. Ctibor Votrubec, CSc. z Geografického ústavu ČSAV podává přehlednou charakteristiku sídelněgeografického vývoje Plzně za posledních 40 let od 3. sjezdu československých geografů, který se konal rovněž v Plzni. Dr. Karel Wenig z pedagogické fakulty v Plzni analyzuje ve svém příspěvku životní prostředí města Plzně. Oba referáty seznamují účastníky sjezdu s geografickou problematikou místa konání sjezdu, tak jak se to stalo již zvykem na řadě sjezdů předchozích. K nim se řadí i referát dr. Jiřího Pecha z plzeňské pedagogické fakulty, který pojednává o východní části Plzeňské kotliny a jejím vlivu na životní prostředí Plzně.

Za nejzávažnější referát považuji „Ekonomickogeografickou regionalizaci západních Čech“, zpracovanou prof. dr. Miroslavem Blažkem z Geografického ústavu ČSAV v Brně. Autor na příkladu Západočeského kraje demonstruje výsledky ekonomickogeografické regionalizace ČSR, zpracované v Geografickém ústavu ČSAV. Zbývající referáty se zabývají dalšími problémy a mají převážně informativní charakter.

Věřím, že diskuse k problematice sjezdových referátů bude plodná a užitečná a pomůže upřesnit zaměření našeho vědního oboru do budoucna.

SUMMARY OF THE ARTICLES IN THIS NUMBER

Jaromír Demek — Miloš Nosek

CZECHOSLOVAK GEOGRAPHY IN THE INTERCONGRESS PERIOD

One of the most important papers presented at the XIIIth Congress of Czechoslovak Geographers by Professor Miloš Nosek, the chairman of the Central Committee of the Czechoslovak Geographic Society. In his estimation of the development of Czechoslovak geography since the last congress he made some critical comments on the state of the science of geography, the school geography, the university training of scientific as well as professional workers and teachers in geography. He evaluated the theoretical as well as practical contribution of geography.

Prof. Miloš Nosek, Chairman of the Central Committee of CSSZ

REPORT ON THE ACTIVITY OF THE CZECHOSLOVAK GEOGRAPHIC SOCIETY

The report brings a survey of the activity of the Central Committee and the whole Society within the last three years. It discusses the main tasks and aims of work in all spheres of activity which should help to increase the authority of CSSZ.

Ludvík Mištera

THE XIIIth CONGRESS OF CZECHOSLOVAK GEOGRAPHERS IN PLZEŇ

A detailed report from the XIIIth Congress of Czechoslovak Geographers. It is a chronological account of events and progress of the congress, describing the subjects of the most important papers and discussion contributions, seminars and excursions, participation of geographers from abroad, the plenary meeting of the CSSZ and the programme for its future work.

Professor Přemysl Jagoš, First Deputy Minister of Education in CSR

GEOGRAPHY AS A SUBJECT OF MUCH IMPORTANCE IN SOCIAL INTERCOURSE

The paper appreciates the social importance of geography as a science. A close cooperation is necessary between different scientific spheres to realize a common project. The importance of geography and its share in the protection and formation of the life environment is stressed.

Professor Miroslav Cipro, Deputy Minister of Education in CSR

THE MINISTRY OF EDUCATION WELCOMES THE COOPERATION WITH THE GEOGRAPHERS

The paper by an experienced pedagogue discusses the importance of geography in the education of young generations. It stresses its importance for practical life as well as the need of a close cooperation of the ministry with the geographers, their

share in the forthcoming changes in the contents of geography taught at schools which will be part of a vast programme of reorganisation of the Czechoslovak educational system.

Eduard Kopáček, Mayor of Plzeň

PLZEŇ WELCOMES — AFTER FORTY YEARS — THE CONGRESS OF CZECHOSLOVAK GEOGRAPHERS

The welcoming address delivered by the Mayor of Plzeň who informed the delegates of the Congress about the socialist construction of the town and its general development.

Jaroslav Wiendl, Deputy Chairman of the District National Committee
in West Bohemia

GEOGRAPHY AS A SUBJECT OF POLITICAL EDUCATION

An excerpt from the address by an experienced public man appreciating the political-educational importance of geography. In his opinion teachers of geography should continuously update and expand the store of their knowledge in geography to meet the demands placed upon them.

Jiří Machyček

THE AIMS OF THE SCHOOL GEOGRAPHY

A summary of a report treating of the activity of the Central Committee of CSSZ, its commissions as well as the group of school geography in the sphere of geography as a school subject. It calls attention to meetings and proposals regarding the cooperation with the Ministry of Education.

Ludvík Mištera

GEOGRAPHY IN THE EDUCATION SYSTEM

The most important paper devoted to the problems of school geography. The author discusses in much detail the informative, formative as well as instrumentative importance of geography as a school subject. He stresses its importance in the preparation for a professional career which component has been underestimated in education so far.

Vladimír Voráček

PROTECTION AND FORMATION OF THE LIFE ENVIRONMENT

An instruction-report to the discussion in the section of the same name. The author examines the special complex of problems of the protection and formation of the life environment from the point of view of its actuality, the global conception and the ethnical and political influence. The protection and formation of the life environment is introduced as a complicated multidisciplinary and interdisciplinary problem; the task

of geography is being simultaneously stressed. It also appreciates the share of the articles which have been present at the Congress and which have been in connection to these problems — published in Acta Geographica Nr. 51, and it also deals with the conditions of the complete solution of this complex of problems.

Zdeněk Hoffmann

THE SECTION OF THE ECONOMIC AND REGIONAL GEOGRAPHY AT THE 13th CONGRESS OF THE CZECHOSLOVAK GEOGRAPHERS IN PLZEŇ

The author summarized and rates the topics of papers published in corresponding chapters of the congress volume. He brings out and discusses the main tendencies by which the economic and regional geography in the ČSSR should be directed.

РЕЗЮМЕ СТАТЕЙ В ЭТОМ НОМЕРЕ

Яромир Демек - Милош Носек

ЧЕХОСЛОВАЦКАЯ ГЕОГРАФИЯ В МЕЖСЪЕЗДОВОЙ ПЕРИОД

С отчетным докладом на XIII съезде чехословацких географов выступил председатель центрального комитета чехословацкого географического общества проф. др. Милош Носек, доктор географических наук, в котором была дана оценка развития чехословацкой географии со времени последнего съезда. В докладе была дана критическая оценка общей ситуации в географической науке, школьной географии, профессиональной подготовке научных и специальных кадров в высших учебных заведениях и преподавателей географии. Оценивается теоретический и практический вклад данной научной дисциплины.

Проф. др. Милош Носек, доктор геогр. наук,
председатель центрального комитета ЧГО.

ОТЧЕТНЫЙ ДОКЛАД О ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЧЕХОСЛОВАЦКОГО ГЕОГРАФИЧЕСКОГО ОБЩЕСТВА

В отчетном докладе дается обзор трехлетней деятельности центрального комитета и всей организации. Знакомит с главными задачами и направлением работ во всех областях деятельности, направленных на усиление авторитета ЧГО.

Людвик Миштера

XIII СЪЕЗД ЧЕХОСЛОВАЦКИХ ГЕОГРАФОВ В ПЛЬЗЕНЕ

Общий отчет о работе XIII съезда чехословацких географов подробно освещающий как содержание, так и порядок съезда, содержание главных докладов и выступления в прениях, экскурсии, участие зарубежных географов, общее собрание ЧГО и программные постановления на дальнейший период работы организации.

Проф. др. Пршемисл Ягош, канд. наук, первый заместитель
министра просвещения

ГЕОГРАФИЯ - ПРЕДМЕТ, СТОЯЩИЙ НА ПРЕДНЕМ ПЛАНЕ ОБЩЕСТВЕННОЙ ПРАКТИКИ

Оценка общественной роли географии как науки и необходимость тесного сотрудничества между научными дисциплинами при реализации общих проектов. Подчеркивается комплексное значение географии и её роль в охране и создании окружающей среды.

Проф. др. Мирослав Ципро, доктор наук,
заместитель министра просвещения ЧСР

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ ПРИВЕТСТВУЕТ СОТРУДНИЧЕСТВО С ГЕОГРАФАМИ

В своём докладе заместитель министра просвещения очень осдомленно как опытный педагог говорит о значительной роли предмета в воспитании молодого поколения. Подчеркивает и оценивает воспитательно-образовательное значение предмета, его роль в повседневной жизни и тесное сотрудничество с географами, их участие в подготовке изменений в программе предмета при перестройке чешского просвещения.

Эдуард Копачек, председатель горсовета г. Пльзень.

ПЛЬЗЕНЬ, СПУСТЯ СОРОК ЛЕТ, ПРИВЕТСТВУЕТ СЪЕЗД ЧЕХОСЛОВАЦКИХ ГЕОГРАФОВ

Приветственный доклад председателя горсовета г. Пльзень, в котором участники съезда были информированы о ходе социалистического строительства города и о его развитии.

Ярослав Виндл, заместитель председателя Западочешского краевого
нац. комитета

ГЕОГРАФИЯ КАК ПРЕДМЕТ ПОЛИТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ

Отрывок из доклада общественного деятеля, который, исходя из своего богатого опыта в политработе, оценивает политиковоспитательное значение предмета. Рекомендует постоянное углубление знаний у преподавателей географии в связи с особой требовательностью при обычении предмету.

Йиржи Махичек

ЗАДАЧИ ГЕОГРАФИИ В ШКОЛЕ

Отрывок из подробного отчета о деятельности центрального комитета ЧГО, его комиссий и специальной группы школьной географии в области проблематики гео-

графии как предмета обучения. Обращает внимание на совещания и предложения, предпринятые в этом направлении, особенно на сотрудничество с Министерством просвещения.

Людвик Миштера

ГЕОГРАФИЯ В ВОСПИТАТЕЛЬНО-ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СИСТЕМЕ

Главный доклад на совещании, посвященном проблематике школьной географии. Автор разбирает информативное, формативное и инструментальное значение географии как предмета обучения. Обращает внимание на значение предмета при профессиональной подготовке к выбору профессии и на недооценку этой воспитательно-образовательной стороны предмета.

Владимир Ворачек

ОХРАНА И СОЗДАНИЕ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ

Такое название основного доклада Владимира Ворачка, прочитанного им на сессии того же названия. Автор раскрывает проблему охраны и создания окружающей среды с точки зрения актуальности, глобальности и этнических и политических условий. Эта проблема очень сложная, включающая в себя много областей, автором подчеркнута большая роль географии в решении этой проблемы. В заключение своего доклада автор уделяет внимание некоторым выступлениям участников съезда, зачитанных на съезде и позже напечатанных в Сборнике материалов и работ съезда (в Акта География № 51), и определяет предпосылки комплексного решения этой проблемы.

Зденек Гоффманн

СЕКЦИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ И РЕГИОНАЛЬНОЙ ГЕОГРАФИИ НА XIII. СЪЕЗДУ ЧЕХОСЛОВАЦКИХ ГЕОГРАФОВ

Доклады коротко информирует и оценивает тематику докладов, напечатанных в соответствующих главах сборника, посвященного съезду. Предлагает к дискуссии главные направления по которым должно пойти развитие экономической и региональной географии в ЧССР.

**SBORNÍK
ČESKOSLOVENSKÉ SPOLEČNOSTI ZEMĚPISNÉ**

Číslo 2, ročník 81; vyšlo v červnu 1976

Vydává: Československá společnost zeměpisná v Academií, nakladatelství ČSAV, Vodičkova 40, 112 29 Praha 1. — Redakce: Vodičkova 40, 112 29 Praha 1. Telefon: 246241-9. — Objednávky a předplatné přijímá PNS, administrace odborného tisku, Kubánská 1539, 708 72 Ostrava-Poruba. Lze také objednat u každého poštovního úřadu nebo doručovatele. — Vychází 4× ročně. Cena jednotlivého sešitu Kčs 10,—, roční předplatné Kčs 40,—. — Objednávky ze socialistických států vyřizuje ARTIA, Ve Smečkách 30, 111 27 Praha 1. — Tiskne MTZ, n. p., závod 19, 746 64 Opava.

Sole agents for all western countries with the exception of the German Federal Republic and West Berlin JOHN BENJAMINS B. V., Amsteldijk 44, Amsterdam (Z.), Holland. Orders from the G. F. R. and West Berlin should be sent to Kubon & Sagner, P. O. Box 68, 8000 München 34 or to any other subscription agency in the G. F. R. Annual subscription: Vol. 81, 1976 (4 issues) Dutch Glds. 50,—, DM 48,—

---

1. Ze slavnostního odhalení pomětní desky prof. dr. Bohuslavu Horákovi DrSc., v Chebu. Předseda MěNV v Chebu Jaroslav Hložek při úvodním projevu, zleva tajemník OV KSČ I. Šarman, zástupce ONV v Chebu V. Hrachovec, předseda MěV KSČ V. Jakubík. Vpravo univ. prof. dr. M. Nosek, DrSc a doc. dr. L. Mištera, CSc.

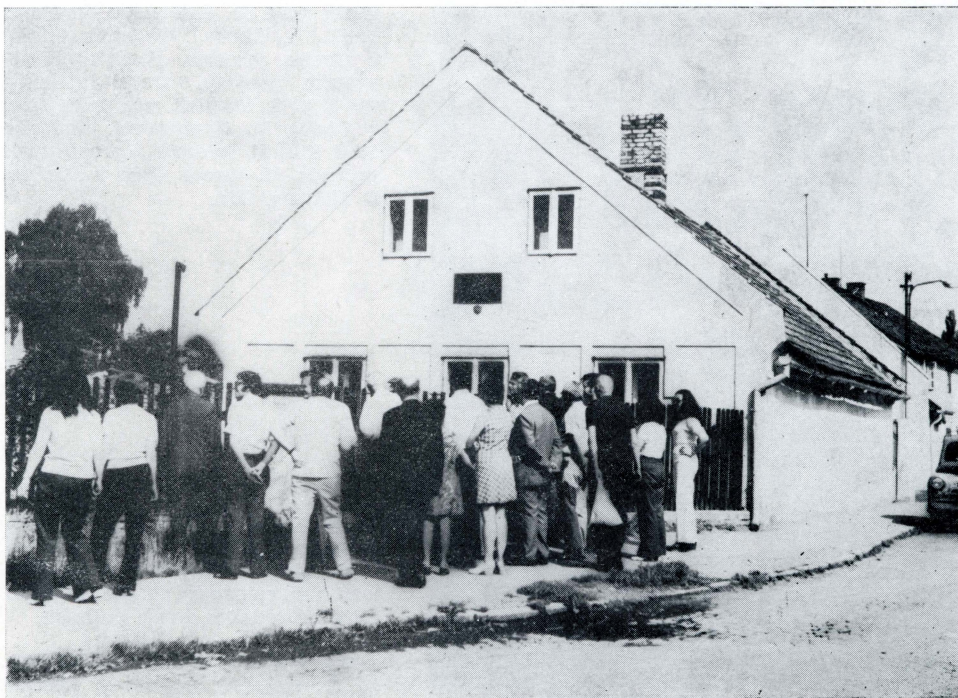
2. Pamětní deska univ. prof. dr. Bohuslavu Horákovi, DrSc., nositeli Řádu práce, odhalená při příležitosti XIII. sjezdu čs. geografů v Plzni na jeho rodném domě v Chebu.

(Snímky 3 a 4 z archívu *L. Mištery*, č. 14 *M. Holeček*, ostatní *J. Rubín*.)

3. Areál průmyslových škol — elektro-technické a dopravní — s kolejemi, kde byla ubytována většina účastníků XIII. sjezdu čs. geografů.

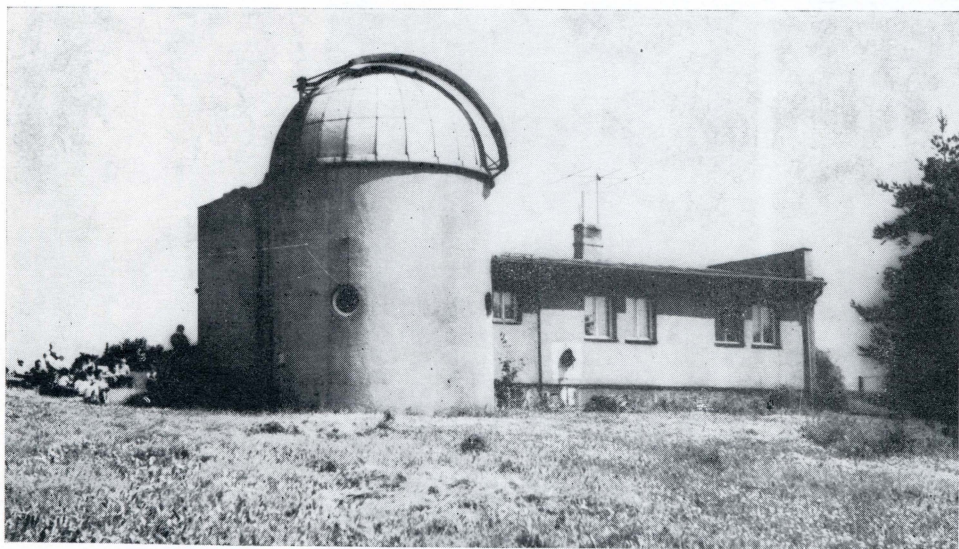
4. Pamětní deska na rodném domě cestovatele Josefa Wünsche v Rokycanech, u níž vzdali hold účastníci XIII. sjezdu čs. geografů v Plzni 4. 7. 1975.

5. Rokycany — část nového sídliště v jihovýchodní čtvrti města. V pozadí vrch Žďár (630 m n. m.) s významnou státní přírodní rezervací na vrcholu, patřící již do Brdské vrchoviny.

6. Rokycanská hvězdárna, odborné a kulturně osvětové zařízení v Západočeském kraji, byla cílem jedné z exkurzí účastníků plzeňského sjezdu.

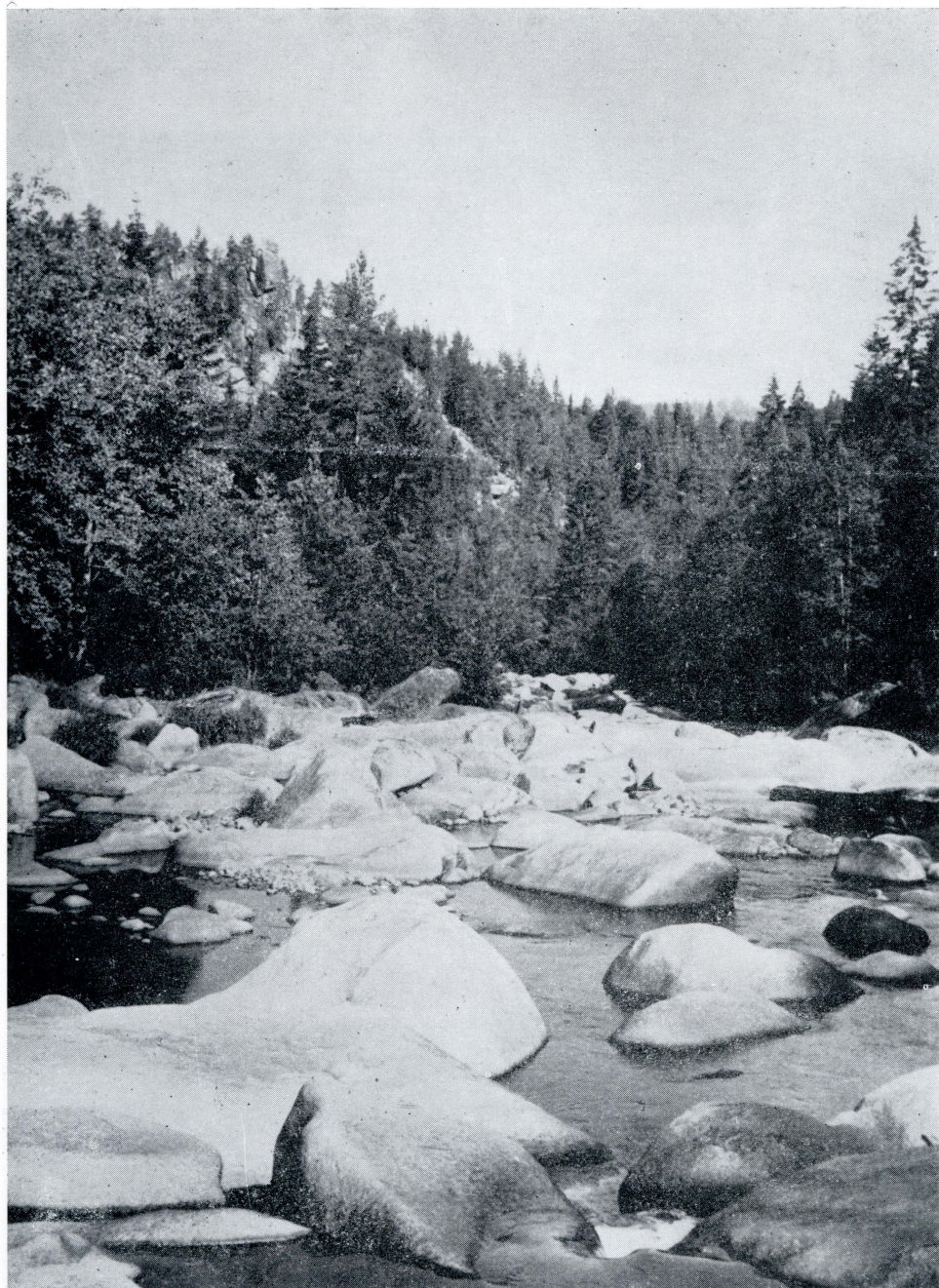

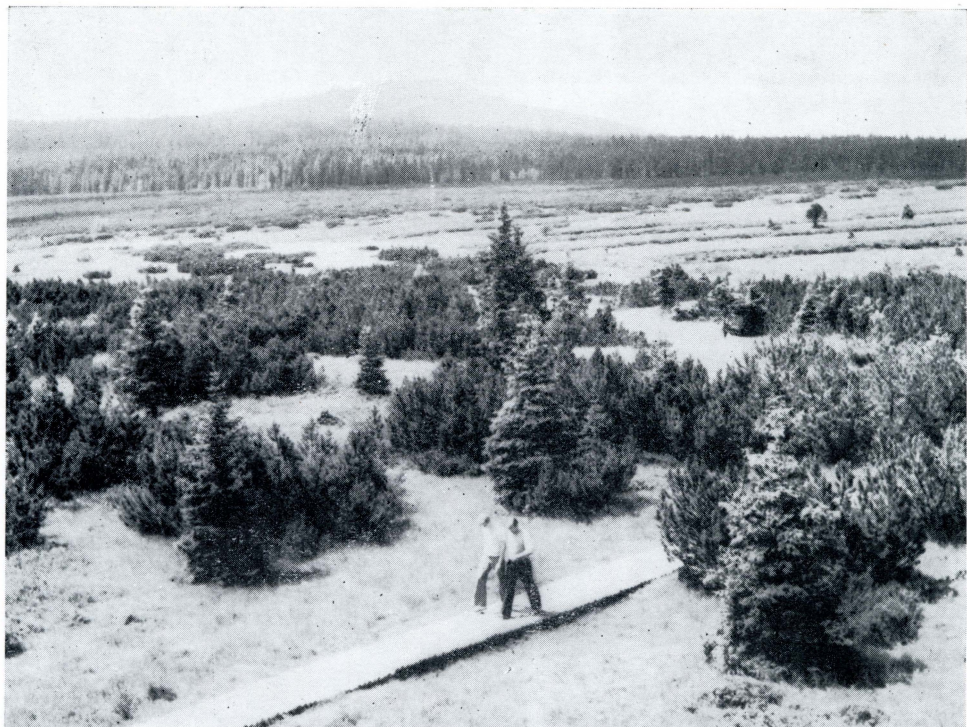
7. Přední sovětský geograf, ředitel Geografického ústavu AN SSSR akademik I. P. Gerasimov (vpravo) s ředitelem našeho Geografického ústavu ČSAV v Brně doc. dr. J. Demkem, DrSc., na lokalitě Jezerní sláť v chráněné krajinné oblasti Šumava.

8. Peřejnatá říčka Křemelná na soutoku s Vydrou u Čeňkovy pily na Šumavě, kde má průměrný průtok $4,33 \text{ m}^3/\text{s}$ (Výdra $4,27 \text{ m}^3$).

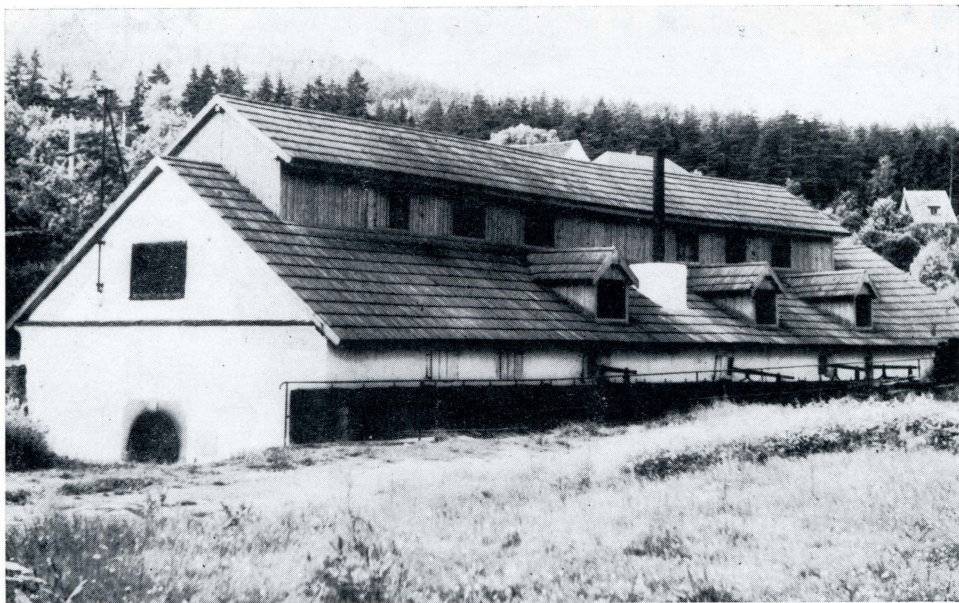

9. Balvanité řečiště Vydry hluboce zaříznuté v žulách a rulách moldanubického krystalika, patří k nejcennějším krajinným prvkům Šumavy.

10. Celkový pohled na rašeliniště Jezerní slat (v minulosti zčásti dotčené těžbou), kde je ve státní přírodní rezervaci chráněna typická rašeliništní vegetace s glaciálním reliktem břízou nízkou (*Betula nana*) aj. Mocnost rašeliny 4—7 m.
11. Jádrem celé Šumavy jsou vysoko položené (1000—1100 m n. m.) rozlehlé mírně zvlněné plošiny — Šumavské pláně. Na snímku jejich největší část — Kvildské pláně s obcí Kvilda, kudy vedla sjezdová exkurze.

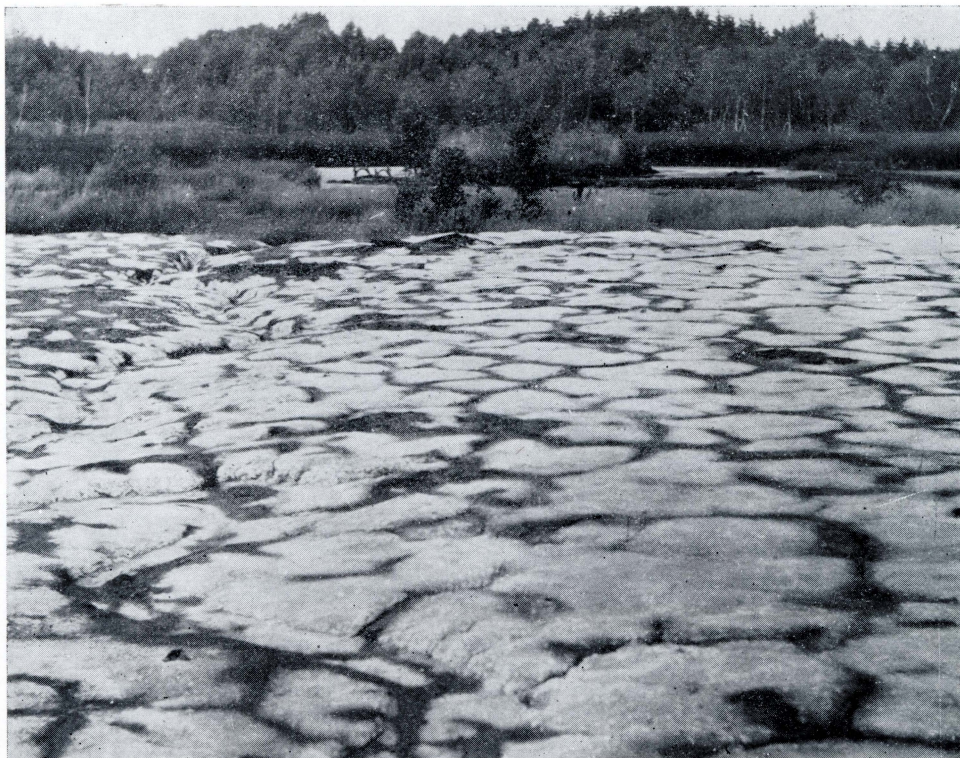

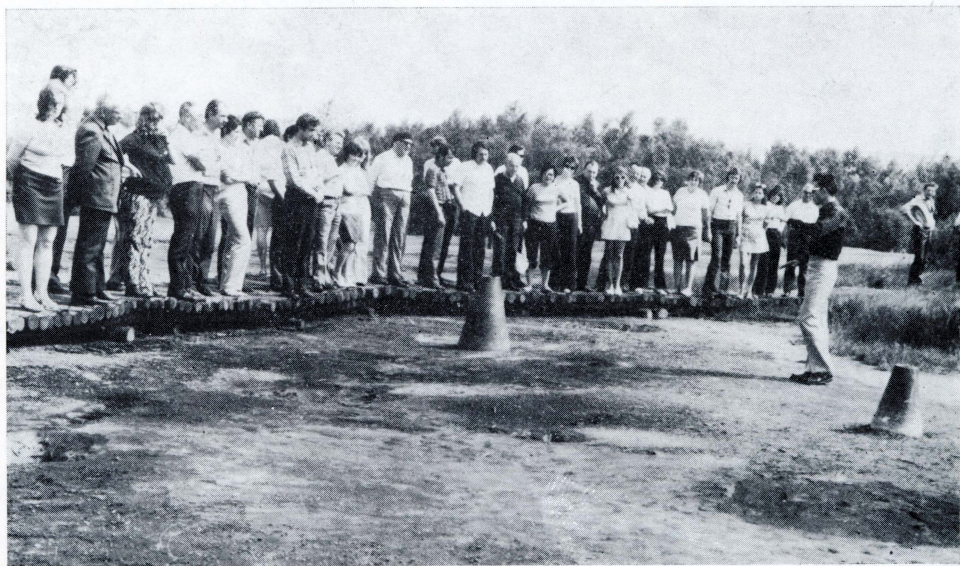
12. Starý hamr ze 14. stol. v Dobříví. Je zachován jako technická památka. Pro účastníky sjezdu bylo jeho zařízení uvedeno ukázkově do provozu.
13. Jiná exkurze vedla do Ašského výběžku, kde leží též málo známá část ašského křemenného valu sz. od Hazlova. Je chráněna v kategorii „chráněný přírodní výtvor“ pod názvem Goethova skalka.

14. Výkvěty solí, hlavně Glauberovy soli, vyplňují políčka mezi exsikačními prasklinami na rašeliništi Soos u Františkových Lázní. Jsou patrné jen v suchých obdobích.
15. Exkurze do státní přírodní rezervace Soos, kde je chráněno rašeliniště na křemelinovém štítu s mofetami. Unikající CO_2 se zde zachycuje v hliněných nádobách.

РЕЗЮМЕ

Я. Демек, М. Носек: Чехословацкая география в межсъездовом периоде . . .	156
М. Носек: Отчетный доклад о деятельности Чехословацкого географического общества	156
Л. Миштера: XIII съезд чехословацких географов в Пльзене	156
П. Ягош: География – предмет, стоящий на переднем плане общественной практики	157
М. Ципро: Министерство просвещения приветствует сотрудничество с географами	157
Э. Копачек: Пльзень – спустя 40 лет – приветствует съезд чехословацких географов	157
Я. Виндл: География как предмет политического воспитания	157
Й. Махычек: Задачи географии в школе	157
Л. Миштера: География в воспитательно-образовательной системе	158
В. Ворачек: Охрана и создание окружающей среды	158
З. Гоффманн: Секция экономической и региональной географии на XIII съезде чехословацких географов	158

REDAKČNÍ POKYNY PRO AUTORY

1. *Obsah příspěvků.* Sborník Čs. společnosti zeměpisné uveřejňuje původní práce ze všech odvětví geografie a články souborně informující o pokrocích v geografii, dále kratší zprávy osobní, zprávy z vědeckých a pedagogických konferencí, zprávy o činnosti ústavů domácích i zahraničních, vlastní výzkumné zprávy a zprávy referativní [zpravidla ze zahraničních pramenů], recenze významnějších zeměpisných a příbuzných prací a příspěvky týkající se terminologické problematiky.

2. *Technické vlastnosti rukopisů.* Rukopis předkládá autor v originále [u hlavních článků s jedinou kopií] jasně a stručně stylizovaný, jazykově správný, upravený podle čs. státní normy 880220 [Úprava rukopisů pro kniary, časopisy a ostatní tiskopisy]. Originál musí být psán na stroji s černou neopotřebovanou páskou a s normálním typem písma [nikoliv perličkovým]. Rukopisy neodpovídající normě budou buď vráceny autorovi nebo na jeho účet zadány k úpravě. Přijímají se pouze úplně, všemi náležitostmi [tj. obrázky, texty k obrázkům, literatura, résumé ap.] vybavené rukopisy.

3. *Cizojazyčná resumé.* K původním pracím v českém nebo slovenském jazyce připojí autor stručné (1–3 stránky) resumé v anglickém nebo německém, výjimečně po dohodě s redakcí v jiném světovém jazyce. Text resumé dodává zásadně současně s rukopisem, a to přímo v cizím jazyce.

4. *Rozsah rukopisů.* Rozsah hlavních článků nemá přesahovat 8–15 stran textu včetně literatury, vytvůrlivě pod obrázky a cizojazyčného resumé. Je třeba, aby celý rukopis byl takto seřazen a průběžně stránkovan.

U příspěvků do rubriky „Zprávy“ a „Literatura“ se předpokládá rozsah 1–5 stran strojopisu a případně ilustrace.

5. *Bibliografická citace.* Původní příspěvky a referativní zprávy musí být doprovázeny seznamem použitých literárních pramenů, seřazených abecedně podle příjmení autorů. Každá bibliografická citace musí být úplná a přesná a musí obsahovat tyto základní údaje: příjmení a jméno autora (nebo jeho zkratku), rok vydání práce, název časopisu [nebo edice], ročník, číslo, počet stran, místo vydání. U knih se rovněž uvádí celkový počet stran, nakladatelství a místo vydání. Doporučujeme dodržovat pořadí údajů a interpunkci podle těchto příkladů:

a) Citace časopisecké práce:

BALATKA B., SLÁDEK J. [1968]: Neobvyklé rozložení srážek na území Čech v květnu 1967. — Sborník ČSSZ 73:1:83–86. Academia, Praha.

b) Citace knižní publikace:

KETTNER R. (1955): Všeobecná geologie IV. díl. Vnější geologické síly, zemský povrch. 2. vyd., 361 str., NČSAV, Praha.

Odkazy v textu. — Odkazuje-li se v textu na práci jiného autora (např.: Kettner 1955), musí být tato práce uvedena v plném znění v seznamu literatury.

6. *Obrázky.* Perokresby musí být kresleny bezvadnou černou tuší na kladívkovém nebo pauzovacím papíře v takové velikosti, aby mohly být reprodukovány v poměru 1:1 nebo 2:3. Předlohy větších rozměrů, než je formát A4, se přijímají jen výjimečně a jsou vystaveny pravděpodobnému poškození při několikeré poštovní dopravě mezi redakcí a tiskárnou mimo Prahu. Předlohy rozměrů větších než 50×70 cm se nepřijímají vůbec.

Fotografie formátu 13×18 cm (popř. 13×13 cm) musí být technicky a kompozičně zdařilé, dokonale ostré a na lesklém papíře.

V rukopisu k vysvětlivkám ke každému obrázku musí být uveden jeho původ [jméno autora snímku, mapy, sestavitele kresby, popř. odkud je obrázek převzat apod.].

7. *Korektury.* Autorům hlavních článků zasílá redakce jen sloupcové korektury. Změny proti původnímu rukopisu nebo doplňky lze respektovat jen v mimořádných případech a jdou na účet autora. Ke korekturám, které autor nevrátí v požadované lhůtě, nemůže být z technických důvodů přihlédnuto. Autor je povinen využívat výhradně korekturních znamének podle Čs. státní normy 880410, zároveň očíslovat nátisky obrázků a po straně textu označit místo, kam mají být zařazeny, a vrátit vše i s rukopisem v požadované lhůtě redakci.

8. *Honoráře, separátní otisky.* Uveřejněné příspěvky se honorují. Autorům hlavních článků posílá redakce jeden autorový výtisk čísla časopisu. Žádá-li autor separáty [zhotovují se pouze z hlavních článků a v počtu 40 kusů], zašle jejich objednávku na zvláštním papíře současně s rukopisem, nejpozději pak se sloupcovou korekturou. Separáty rozesílá po vyjití čísla sekretariát Čs. společnosti zeměpisné, Na Slupi 14, Praha 2. Autor je proplácí dobírkou.